STELIAN TĂNASE

ŞOCURI ŞI CRIZE

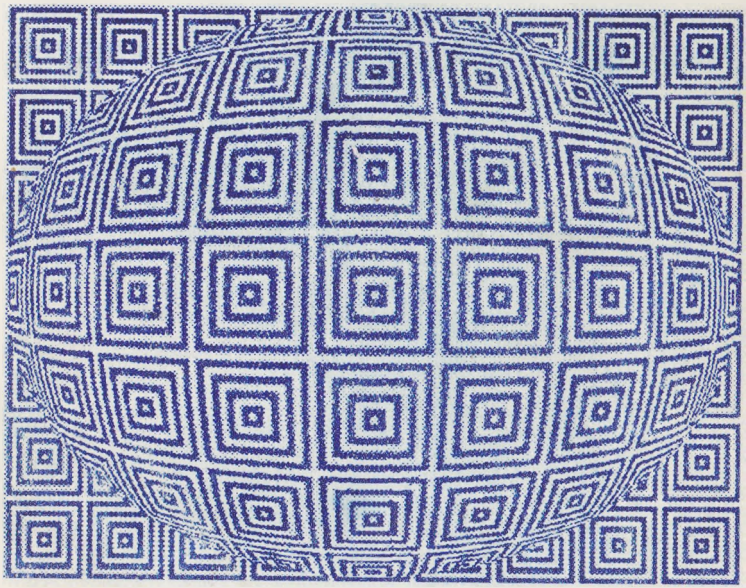

Colecţia Sfera

© IMAS-SA 1993

STELIAN TĂNASE

ŞOCURI ŞI CRIZE

EDITURA STAFF • BUCUREŞTI 1993

SOLSTIŢIU ÎNSÎNGERAT LA BUCUREŞTI

În dimineaţa acelei zile mă aflam în Armenească 34, la domnul Paleologu, împreună cu Gabriel Liiceanu, Henri Wald, doctorul Brătescu şi Alin Teodorescu să alcătuim un protest împotriva masacrării a mii de oameni nevinovaţi la Timişoara. Un telefon picat la ora prînzului ne spune că în Piaţa Palatului se întîmplă ceva. Împreună cu Alin alergăm prin strada Maria Rosetti, într-acolo. Mulţimea se întorcea. Întrebăm primii oameni întîlniţi ce se petrece. Frica îi stăpînea, nimeni nu voia să ne dea cea mai mică informaţie. După cîteva minute, răsună huiduielile şi scandările mulţimii. Auzeam clar "Ceauşescu" (industria de aplauze şi entuziasm încă funcţiona). Megafoanele acopereau parţial glasurile celor strînşi în jurul Pieţei Palatului. Dar nu pentru multă vreme.

Ajungem şi nu ne vine să credem: bulevardul Magheru baricadat de brigăzile speciale cu scuturi şi căşti, iar la cîţiva metri, sute de oameni strigă într-adevăr "Ceauşescu", dar JOS! Prima senzaţie este de uluire. Părea o secvenţă dintr-un film de Gavras

despre dictaturile sudamericane. Şi totuşi era adevărat, istoria ne-o luase înainte. Ceea ce crezusem că o să se întîmple într-o săptămînă, maximum într-o lună, se consuma sub ochii noştri. Ne-am amestecat în mulţime cu teamă. Poliţia stătea potolită, sperînd că mulţimea va obosi şi se va risipi. Pregătea represiunea, de aceea filma de zor şi strecurase în mulţime indivizi ca să reţină chipurile. Ne retragem la etajul blocului Aro să vedem mai bine. Era miezul zilei, dar începea cea mai lungă noapte a anului, cea mai luminoasă şi sîngeroasă noapte bucureşteană. La aceeaşi oră, vineri, Ceauşescu îşi va părăsi biroul din clădirea C.C. al P.C.R.

Am părăsit bulevardul Magheru. Inconştientul îmi insinua că se va termina repede şi vor urma represalii. Trebuia să mă ascund, şi să scriu un protest...trăiam încă în trecut. Omul de pe stradă avea un simţ al istoriei mai acut decît al meu. Trăiam de mai multe zile conspirativ, în casa unor prieteni curajoşi. M-am refugiat acolo să-mi anunţ prietenii despre ce se întîmplă, pe la două eram înapoi. Poliţia împinsese mulţimea pînă în dreptul cofetăriei Casata, dar nu reuşise s-o risipească. Dimpotrivă, eram mai mulţi şi rîndurile noastre se îngroşau. Ca un intelectual prăpădit, recapitulam lecturile despre teroare, represiune, mulţime. Dar lecţia cea mai clară (clară ca ziua aceea senină) o încasam pe stradă. Am strigat eliberat ce strigasem adesea în gînd, Jos Ceauşescu!, şi am intrat brusc în altă realitate. Carapacea de frică s-a sfărîmat. Deodată o energie nemăsurată m-a cuprins, am hotărît să nu părăsesc lupta pînă la sfîrşit. Toţi cei prezenţi trecuseră tot atît de brusc de la frică şi supunere la curaj şi revoltă. O fată aduce un braţ de flori şi le împarte mulţimii şi soldaţilor. Este lovită cu cruzime şi, la un semnal, vedem bastoanele agitîndu-se

și TAB-urile avansînd. Ne împrăștiem, aparent sub impulsul fricii, dar frica dispăruse. Ne întoarcem fără întîrziere. Și așa de mai multe ori. Sîntem conștienți de sacrificiul timișorenilor și îngroziți că vom fi masacrați. Pornirile cele mai contradictorii lucrează în noi. Sîntem iar atacați, ne refugiem prin Piața Amzei și ne postăm în Piața Romană. Lumea iese de la serviciu și se uită cam lung, trăind probabil aceleași sentimente prin care am trecut și noi în urmă cu trei ceasuri. Pentru cîteva minute Poliția obține o victorie, reușește să ne împrăștie. Dar va fi și ultima lor victorie. Schimbăm locul revoltei. La Universitate, studenții au ocupat Piața și nu cedează. Mergem pe străzi lăturalnice. Și datorită depărtării nu mai aud glasul mulțimii; sînt îngrijorat. Dacă am pierdut iar? Acum ori niciodată! urlasem pînă răgușisem. Dar nu, între blocurile Dunărea și Intercontinental, lucrurile mergeau bine pentru noi și rău pentru ei. Ei masau trupe bine pregătite să ucidă, iar noi, dezarmați, ne strîngeam unii într-alții, hotărîți să nu plecăm de acolo decît odată cu căderea lui Ceaușescu. Mulți studenți, dar și muncitori veniți din schimbul întîi.

Încercăm să ne organizăm, este un haos, toată lumea strigă, pe terasele din jur curioșii au ieșit să ne privească, mulți iau fotografii. Ne agățăm de asta ca de o iluzie. Poate că nu vor îndrăzni să tragă cu martori străini. Adevărul este că ne agățăm de orice ca să mai prindem curaj. În apropiere mîrîie motoarele TAB-urilor. După cîteva minute se năpustesc în mulțime. Cad vreo 30 dintre noi, dar și cîțiva de-ai lor. Scene de infern, caldarîmul se umple de sînge. În apropiere au fost storciți de șenile cîțiva băieți și fete, iar cei care au scăpat sînt loviți cu lopețile. Simt cum frica îmi dispare cu desăvîrșire. Ne retragem și de data

asta, dar cu hotărîrea de a reveni. Nu peste cîteva zile, ci imediat. Ne organizăm spontan, cîțiva scriu pe cartoane "Jos dictatorul", "Asasinii", "Jos cu familia!" Iar noi, ceilalți, fără sarcini precise, scandăm. În răstimpuri, îngenunchem. Sîntem survolați de elicoptere. La primul ne-am cam speriat, auzisem că la Timișoara fuseseră folosite pentru a mitralia mulțimea. Apoi s-a zvonit că Ceaușescu fuge. Era doar o dorință, nu cîștigasem. Aveam să mai dăm mult sînge, dar nu știam încă. Alte elicoptere ne survolează și le huiduim atît de asurzitor că zgomotul elicei dispare. O victorie după atîtea înfrîngeri. Sîntem stăpînii străzii, pe scările de la Inter se strîng tot mai mulți de-ai noștri. Începe să se întunece și nu prea știm ce să facem, ce va urma. Cineva strigă: "Cine pleacă, nu-i român!" Erau cuvintele care ne trebuiau. Nu mai părăsește nimeni bulevardul. Mă uit la fețele celor din jur. Este prima oară cînd faptul că sînt indistincte nu mă deranjează. Semănam pentru că ne lepădasem de frică iar gîndul morții (mai mult prezența iminentă a morții) nu ne mai paraliza, dimpotrivă, ne întărea, un fel de furie a cărei energie, odată declanșată, nu va putea fi oprită.

Ne apropiem de brigăzile securității. Ne privesc dindărătul scuturilor, adăpostiți de arsenale, păziți de blindate și rezerve în oameni în adîncimea bulevardului. Le strigăm: Fără violență! Și voi sînteți români! Privesc unul dintre ei. Mi se pare că zăresc un zîmbet, sau doar umbra înserării mi-l arată astfel? O marionetă cu ochii goi și degetele înfipte în trăgaci. Iată **omul nou** despre care guița sceleratul. Ocupăm bulevardul pe toată lărgimea, și asta ne dă curaj. Unde este priveliștea pustietății de asfalt în care, precedat de cordoane de polițiști și de Dacii cu sirene, trecea însuși El, supremul, în mașina lui blindată!... Strada e a

noastră! Este şi prima plăcere pe care o încercăm, să circulăm în voie, să ne dăm veşti, să ascultăm, încurajaţi sau timoraţi, zvonurile. Avem nevoie de încurajare, ne agăţăm de orice. Dar ce ne întăreşte este faptul că bucureştenii tot vin. Am rămas un intelectual şi acum. Fac tot felul de calcule. Sînt doldora de literatură stîngistă, caut în sertarele memoriei... George Sorel, Troţki, Lenin. Plus: Reich, Y Gasset, Canetti... şi mă ruşinez. Mă refugiam în lecturi ca să-mi stăpînesc teama care mă cuprindea uneori. Nu în lecturi găsesc sprijinul ci în coeziunea noastră de pe caldarîm. Vom împărtăşi acelaşi destin. Ori murim, striviţi sau mitraliaţi, ori învingem şi instaurăm libertatea! Dacă nu reuşisem comuniunea cu ei prin scrisul meu (interzis de Cenzură), am realizat-o spontan acolo. Am clipe cînd lăcrimez, mai ales cînd realizez că noi sîntem poporul, şi că nu ne poate înlătura nimeni, că nimeni nu ne va uzurpa drepturile. Sau, dacă o va face, o va face numai cu preţul vieţii noastre! Şi astea nu sînt vorbe, cine a stat acolo, la cîţiva metri de poliţiştii înarmaţi, ştie, a simţit exact acelaşi lucru.

Lumea vine în mase tot mai mari. De la cîteva sute sîntem cîteva mii. Unii ne aduc de mîncare şi ceai. Mulţi aprind lumînări, ne strîngem pe locul unde a murit unul de-ai noştri, cîntăm şi plîngem, îngenunchiem. Dacă este ceva care ne uneşte acum, dincolo de ura pentru Ăla, este sîngele nevinovat. Holul Sălii Dalles este plin de cadavre. Pe străzi lăturalnice se aud rafale. Zidurile se umplu de grafitti: Timişoara-n sînge/ Bucureştiul plînge!; Noaptea asta să luptăm/ Viitorul să-l salvăm!; Ceauşescu nu uita/ A venit şi ziua ta, Mîine nu muncim, Jos Ceauşescu, Grevă generală!. Mă minunez (în veşnicele mele ezitări de intelectual) cît de rapid se radicalizează mulţimea!

Ce repede învaţă, se învaţă singură, să facă politică, să aibă revendicări. Să ştie, după atîţia ani, ce vrea: libertate!

La 20,20 mai multe maşini de pompieri cu tunuri cu apă pătrund în viteză prin mulţime şi ne udă pînă la piele. Dacă la primul asalt(cam la 17,00) am fugit, acum mulţi de-ai noştri se caţără pe capotă, atacă pompierii. Ne repliem iar. Cineva aduce de la Universitate vrafuri cu volumele "Carpatului gîndirii", le dăm foc. Ne-am mai organizat. Avem cu ce scrie pe ziduri, avem pancarde. Se trag rafale cu gloanţe trasoare. Le strigăm soldaţilor Întoarceţi armele, întoarceţi armele! Silabisim, ca să ne audă bine. Apoi ne vedem de ale noastre, facem cunoştinţă unul cu altul, căpătăm nume, chip, identitate. Nu fusesem la mitingul din Piaţa Palatului şi un inginer de la Incerc îmi povesteşte cum cineva s-a apropiat slugarnic de orator şi i-a şoptit că sînt tulburări, cum dictatorul a strigat Ce?! Unde?! (strigăt auzit şi la radio şi la TV) şi s-a retras cîteva minute în biroul său. Încăpăţînat, nevenindu-i să creadă, s-a întors să-şi termine vorba, dar mulţimea a rupt rîndurile. Asta a fost! Adevărul.

E ora 21,00 şi încep să bată clopotele. Deşi sîntem atît de mulţi, tot mai mulţi, realizăm că sîntem singuri. Toate structurile sînt încă de partea cealaltă. Societatea civilă românească stă deocamdată pe umerii cîtorva mii de oameni. Desigur, sperăm să ni se alăture armata. Este o dorinţă. O confundăm chiar cu realitatea pentru că avem nevoie de asta ca să rezistăm. Din cartiere, din periferii, vin muncitorii, oamenii de rînd, care nu mai au nimic de pierdut.

Construim baricade. Întîi întindem de-a latul cordoanele luate de pe maşinile de pompieri. Mă agăţ de iluzia că vom putea opri TAB-urile. Găsim nişte

pubele de gunoi, nişte mese de la un restaurant din apropiere. Apoi confiscăm revoluţionar cîteva camioane de mare tonaj. Ne simţim mai în siguranţă. Se procură şi un megafon, ura!, putem comunica. Apar repede oratori, auzim iar vorbindu-se "româneşte". Stabilim cordoane de ordine între mulţime şi soldaţi, nu trebuie să-i provocăm. Încă sperăm că nu vor trage. O bătrînă îngenunchează în *no man's land*-ul dintre noi şi ei, şi se roagă cu o lumînare în mînă. Îngenunchiem şi noi. Este o clipă de o încurcătură emoţională de nedescris. Cînd ne ridicăm în picioare, chiar ne-am ridicat. Genunchii nu sînt în ţărînă şi creşte hotărîrea de a nu părăsi strada. Dacă plecăm, am pierdut totul, şi mîine ne vînează ca pe iepuri, cum zice cineva. Nu ne facem nici un fel de iluzii. Avem de a face cu un asasin, strigăm asta în gura mare: A-sa-si-nul! A-sa-si-nul! Stăm de vorbă, schimbăm informaţii, ne împărţim sarcinile. Curajul unora mă copleşeşte. Pur şi simplu instinctul de conservare a dispărut. Unii m-au auzit vorbind la BBC, sau au ascultat Europa Liberă despre protestul unor scriitori împotriva cenzurii şi mă îmbrăţişează. Un muncitor scoate din sacoşă un termos cu ceai şi-mi oferă. N-am băut niciciînd un ceai atît de bun, şi nu cred să mai beau vreodată. Mă uit la şuba lui de om cu viaţa grea şi mă întristez. Cît ne-a trebuit să regăsim puţină fraternitate şi încredere. Cît rău ne-a făcut tuturor! O jumătate de secol n-am mai cunoscut nimic din ce este omenesc. Pe scările de la Inter liderii noştri, cei mai curajoşi, care au căpătat repede autoritate morală, ne vorbesc şi ne simţim parcă mai ocrotiţi. Sîntem tot mai mulţi, şi continuăm să ridicăm baricade. Cîţiva băieţi aduc un conteiner, şi lumea aplaudă frenetic. Desfăşurăm steagul nostru, din care am rupt stema. Cîntăm Deşteaptă-te române. Scot

un teanc de foiţe să notez, nu vreau să uit nimic. Întreb în dreapta şi în stînga. Ce-aţi văzut, de unde sînteţi? prin cartiere ce se întîmplă? nu vine lumea?!... Unii mă privesc suspicioşi, trebuie să le spun că Nu sînt de la Securitate. "Bă, trebuie să ne pierdem reflexele", strigă cineva din mulţime. Cînd le spun că sînt scriitor, şi notez aşa ca să fie, toţi se oferă să-mi spună ce ştiu. Nu mai prididesc cu notatul. Un inginer, Dan Vîlceanu, 32 de ani, spune: "Nemaipomenit, toată lumea dorea să scape de Ceauşescu, dar... Este peste aşteptări ce se întîmplă. Nu ne scapă, e pierdut!".

Se lasă noaptea, este exact de ce ne temem. Scandăm iar: Nu plecăm! Soldaţii aruncă grenade lacrimogene şi ne risipim. Ne întoarcem însă fără zăbavă. Strada e a noastră, nu poate nimeni să ne-o ia. A fost a Lui. Este înăuntru, în sediul C.C., nu a plecat cu elicopterul cum am crezut. Totul este să nu-l lăsăm să iasă, să blocăm toate ieşirile vizuinii. Întrebăm în alte zone ce se întîmplă. Primim veşti bune: se întîmplă! Nu e aşa multă lume ca aici, dar este! Ne mai creşte moralul. Noaptea este prilejul potrivit ca să ne împrăştie. Ei au acţionat mereu din întuneric, se pricep. Lumînările noastre, mii şi mii, nu ne vor ajuta prea mult să risipim noaptea. Vom fi la discreţia lor vreme de cîteva ceasuri. Vor avea timp destul să ne hăcuiască. Unii, mai naivi, tot speră să nu se tragă. Învăţăm rapid democraţia, discutăm în contradictoriu, decidem ce să facem. Şi vrem un singur lucru: Să plece! Ne întărim în ideea asta. Un şofer, Giurgiu Vladimir, îmi spune: "Am lăsat nevasta şi doi copii în casă plîngînd, şi am venit şi eu s-ajut poporul cum pot, să-l ajut la greul ăsta, să-l alungăm pe Ceauşescu. N-a făcut absolut nimic pentru noi, ne-a furat şi

minţit. Să demisioneze, să lase puterea altuia care iubeşte poporul!".

Primim veşti din ţară. Şi alte oraşe s-au răsculat. Înseamnă că nu va avea destule forţe să le năpustească asupra noastră. Doar dacă nu-i va trece prin cap să ne ucidă pe toţi, şi să rămînă doar cu familia şi acoliţii. Ceea ce nu se poate, pentru că cineva totuşi trebuie să muncească. Şi ei n-au muncit niciodată, sau dacă au făcut-o cîndva (?) s-au dezvăţat. Aflăm că muncitorii sînt împiedicaţi să iasă din fabrici, să se înfrăţească cu noi. Tensiunea creşte, se pregăteşte o contralovitură. Aerul ia foc. Şi camioanele noastre care ne servesc de baricadă. Un TAB s-a repezit, un rezervor de benzină s-a spart. Ei trag ameninţător cu trasoare pe deasupra capetelor. Întrebăm plini de deznădejde şi de speranţă ce se întîmplă cu muncitorii. Sînt în grevă, fac presiuni să spargă barajele să vină spre noi! Tot Bucureştiul ni s-a alăturat. Nu mai sîntem singuri, căpătăm curaj. Minute în şir scandăm nebuneşte sloganurile noastre, Ceauşescu nu uita / a venit şi ziua ta / Ole! ole! ole! Ceauşescu nu mai e! / Ro-mâ-ni-a, Ro-mâ-ni-a! Alungăm tăcerea sinistră care se aşterne uneori. Avem nevoie să ne auzim unii pe alţii, să ne simţim aproape, să realizăm că avem forţă şi vom învinge. Din provincie vin necontenit veşti: la Braşov Rulmentul, Steagul Roşu şi Tractorul au fost luate de muncitori şi sînt în grevă. La Lugoj, primăria arde. La Timişoara manifestanţii controlează oraşul. Cineva cobeşte că: se va trage, ştie el, e sigur: Sărim pe el: Pleacă dacă ţi-e frică, ai treabă în altă parte! Tace, peste cîteva minute am să-l zăresc în primele rînduri. Întreb oamenii "după ce-l răsturnăm, ce facem?" Şi constat că fiecare, indiferent de clasa socială, ştie pentru ce a ieşit în stradă: democraţie, libertate,

alegeri libere, pluralism, tragerea la răspundere a vinovaților pentru dezastrul țării și masacrele din ultimele zile. Caut un telefon ca să o sun pe mama. Cineva îmi aruncă: Nu pleca, pînă te întorci îți dă demisia, ai să vezi steagul alb pe C.C.! N-am strigat noi? Un crăciun fără nebun! ai uitat, îi răspund, nu va pleca de bunăvoie. Va încerca orice să-și păstreze puterea și apoi, dacă o pierde, să scape. Își va vinde scump pielea! sare un lucrător.

După ora 23,00 situația se agravează. Se trag la nesfîrșit trasoare. Ne împrăștiem o dată, apoi ne obișnuim, "se trage în aer". Ne regrupăm cu nădejde. Umăr lîngă umăr, strînși unii-ntr-alții. Se aruncă iar gaze lacrimogene. Huiduim. La 11,05 sîntem iar stropiți de tunurile cu apă. Mașinile pompierilor trec în viteză prin mulțime, dar nu îndeajuns de repede ca băieții noștri să nu se cațere pe ele și să lovească pe cei dinăuntru. Obținem o victorie de moral și continuăm să ne baricadăm. Din păcate numai pe Magheru. Primejdia venea din fața Universității, și trupele masate în spate la Inter. Rafalele continuă. La 0,00 încerc să telefonez și telefoanele sînt tăiate. O jumătate de ceas tot rafale. Ducem cîțiva răniți la spitalul Colțea. Sînt ochitori pe acoperișuri și trag ca să provoace panică. La 1 fără un douăzeci se năpustesc cu TAB-urile. Fugim iar, de data asta serios, se trage în plin la Rosetti. Ne risipim pe străzile laterale. Cu un prieten mă retrag spre străzile Negustori, Armenească. Sun la ușa d-lui Paleologu dar nimeni nu-i acasă. De aici plecam la prînz. Auzim mîrîitul motoarelor și sîntem îngroziți. Nu-mi mai dau nici o șansă să scap. Ei sînt în apropiere și ne vor sîngele. Cineva ne ia într-o mașină, refuză să ia bani, și se duce. Ajung acasă. Urc, îmi trag sufletul, dau niște telefoane. Mă întind în pat.

Și mă întorc iar în stradă, rușinat. Mulțimea era acolo neclintită, plîngîndu-și morții, învesmîntată în pîlpîirile luminărilor.

Dimineața sînt undeva-n Obor, în ultima activitate clandestină: redactarea unui manifest. Mulțimea are nevoie să citească, să afle punctul nostru de vedere. Discutăm telefonic textul și ieșim în stradă. Paradoxal, mi-era mai frică așa, alături de doi prieteni decît în mijlocul mulțimii, amenințat de gurile AKM-urilor. Coloanele de muncitori și funcționari umplu Colentina, Calea Moșilor. Nu ne pierdem curajul. Ne-am învățat cu răul, am îndurat prea multe ca să mai dăm înapoi. Mă aliniez iar, scornesc mici sloganuri. Avansăm în marș. Ajungem aproape de Bulevard prin Batiștei, cineva ne anunță că a abdicat. Ne îmbrățișăm, scandăm, dansăm. E greu de descris ce se întîmplă. Aflăm apoi că a reușit să scape. După un minut de derută, hotărîm să mărșăluim spre Piața Palatului. În bulevardul Magheru întîlnim alte coloane. Trece un camion militar greu. Mă agăț de ușă. Ajung repede, în Piața Palatului. Într-adevăr, ai noștri sînt stăpîni pe situație. Sar de pe camion, mă îmbrățișez cu un cunoscut. Ce facem acum?! Ne uităm unii la alții, încotro s-o pornim? Primisem prin cineva drept țintă televiziunea. Trebuie s-o cucerim imediat și să comunicăm în țară că am învins. Aflăm repede că a fost luată și că trebuie să întărim paza la clădirea C.C. al P.C.R. construită în anii '40 pentru a fi sediul Ministerului de Interne. Proprietarii clădirii s-au schimbat, dar mentalitatea celor ce au operat dinăuntrul ei a fost aceeași, adică una polițienească. Intru prin Onești, fără să știu prea bine ce trebuie să fac. Pînă atunci trebuia să strig și să nu fug. Limpede. Ce urmează? Începem să ne organizăm. Ocupăm

palierele, camerele, luăm prizonieri. Sînt primele minute după fuga lui Ceaușescu. A fugit cu un elicopter de pe acoperiș, după ce a vrut iar să vorbească mulțimii și a fost huiduit. Nu părea deloc speriat! îmi spune cineva care intrase cîteva minute mai devreme. Sîntem muncitori, cîțiva studenți, soldați: oameni de tot felul. Trebuie să vorbim mulțimii! Așteaptă o vorbă de la noi! Am învins! Este un haos de nedescris. Vrem să ne organizăm, să punem ordine, să nu dea o contralovitură. Nu prea avem vești, numai zvonuri, nu putem verifica nimic. Reușim să punem microfonul în funcțiune. Cîțiva băieți pricepuți, aș fi fericit să le știu numele, ocupăm rapid biroul ex-președintelui.

Pătrundem înăuntru cu un amestec de curiozitate și repulsie. Aici lucra în fiecare zi "marele bărbat", de aici ne înfricoșa, de aici conspira împotriva noastră. Tot nu ne vine să credem. Unul de-ai noștri vorbește la microfon. Mă minunez cu cîtă siguranță se adresează celor 100.000 de oameni. Este ascultat cu nesaț. Fără să fie nevoie de poliție aplaudatori de profesie. Astea sînt cuvintele pe care doreau să le audă bucureștenii de mult. Cineva spune "este un scriitor aici". Mă apropii de balustrada balconului și simt că mă ia amețeala. Cei din Piață așteaptă cîteva cuvinte de îmbărbătare. Le rostesc, încerc să vorbesc rar. Le spun că unii dintre noi, scriitori, au încercat să scrie adevărul și pentru asta au fost persecutați, interziși, arestați. Le spun că fără adevăr nu se poate trăi. Din lipsă de alte cuvinte scandez Li-ber-ta-te! Li-ber-ta-te!

Orice voi scrie în continuare, nu voi mai regăsi niciodată ceasul de fericire trăit acolo, după fuga dictatorului, în comuniune cu bucureștenii. Eliberat de

toate fricile şi inhibiţiile am regăsit cuvinte pe care le uitasem sau stîlcisem.

Clipele trăite în mijlocul poporului victorios nu mi le poate lua nimeni.

"Romania literară" - 28 decembrie 1989

NU PERESTROIKA!

Că Frontul este dezorientat nu mai este pentru nimeni un secret. O serie de reglementări antidemocratice, ezitările în luarea și retragerea unor măsuri cu caracter politic, demisiile din Consiliul F.S.N. ne indică acest lucru. Care să fie cauzele rapidei scăderi de popularitate și încredere?!...

Întîi promisiunile neonorate, afirmațiile contradictorii, lipsa acută de transparență a informației. F.S.N. a luat (mai ales la început) unele măsuri de deschidere democratică și a anulat anumite legi dictatoriale care făceau viața amară oamenilor. Trebuie spus însă că orice altă forță politică rezultată din revoluție ar fi făcut la fel. Tentativa Frontului de a-și crea un capital din aceste îmbunătățiri vizibile ale vieții cotidiene este improprie. Cîștigarea pe stradă a tuturor revendicărilor a făcut din prima declarație a Frontului doar un act formal, o constatare a unei situații de fapt. Aici Frontul nu are decît meritul de a fi așternut pe hîrtie dorințele poporului răsculat în mijlocul căruia a și redactat sus-numita declarație.

Activitatea ulterioară a Frontului este de a goli de conținut tocmai acordul social încheiat. Neonorarea

promisiunilor, tergiversarea unor decizii absolut necesare, evitarea unui dialog autentic cu poporul şi organizaţiile sale apărute după 22 decembrie nu ajută la crearea unei imagini "democratice" a F.S.N. Dimpotrivă!

Ne întrebăm de ce F.S.N. şi-a pierdut luciditatea, siguranţa din primele lui zile. Răspunsul este unul singur. Cei care constituie Consiliul F.S.N. nu sînt un grup de democraţi. Sub presiunea maselor, ei au "cedat" dar, odată dezmeticiţi, mentalitatea lor de comunişti cu vechi stagii în aparatul birocratic şi de partid a început să lucreze. Întîi s-au chemat, s-au tras unii pe alţii la pîrghiile de comandă în virtutea psihologiei lor de "cadre". S-a vorbit despre faptul că nu ar exista alţii, pricepuţi, cu experienţă în treburile administrative. Argument fals! Economia, industria, administraţia publică se află astăzi în mîinile acelora care au dus ţara la dezastru. Cu amendamentul că fuseseră puşi pe linie moartă în ultima vreme de clanul Ceauşescu. Asta nu schimbă cu nimic lucrurile. Rămîn în spate decenii de carieră incompetentă, servilă, birocratică. Nu poţi cere unui ins care şi-a dovedit incompetenţa pînă la revoluţie, să devină competent bazîndu-te pe faptul că, după '80, nu mai e ministru, ci doar ambasador sau director!!! Cît despre cunoştinţele în domeniul respectiv, ele erau doar de persoane şi nu informaţii. Sistemul promovării pe baza acestui tip de "cunoştinţe" funcţionează şi după 22 decembrie, ca şi cum nimic nu s-a întîmplat!

Şi ajungem la fondul chestiunii. Nimic nu s-a întîmplat? În România a avut loc o revoluţie! amintim Consiliului F.S.N. care - după felul cum conduce în ultimele zile a uitat acest lucru - o revoluţie în care poporul şi-a arătat cu furie sentimentele lui

anticomuniste, nu numai anticeaușiste, cum vrea F.S.N. să ne facă să credem. Eroarea majoră a F.S.N.-ului este că dorește să facă *glasnost* și *perestroika* în România. Și poate ar fi fost în drept să o facă, dacă mulți dintre cei care astăzi decid pentru soarta celor mulți, ar fi luptat împotriva dictaturii și ar fi făcut ceva să o răstoarne la vreme. Ar fi evitat multe dezastre, ar fi salvat multe vieți omenești. Această mișcare din interiorul aparatului nu s-a produs, și deci, nici trecerea "pașnică" de la dictatură la *perestroika*, adică la un "comunism cu față umană". Și tocmai acest lucru încearcă acum să-l răstălmăcească troika din fruntea F.S.N. Deși domnul Brucan a dovedit înțelegere pentru acest fenomen, dacă ne luăm după spusele sale din mai multe interviuri, Consiliul din care face parte nu a tras concluziile ce decurg din analiza aceasta. De ce nu a tras aceste concluzii? Pentru că vechii activiști sînt incapabili să se desprindă de vechea lor mentalitate dirijistă, care nu depășește cadrele unei așa zise "democrații de partid", adică a unei descentralizări (și aceasta minimă) a nivelului de decizie. Mentalitatea lor politică este un soi de paternalism mai mult sau mai puțin tolerant și condescendent, o privire care se uită la ceilalți cu îngăduință și superioritate, ca la niște netoți și infirmi. Aceeași viziune avea și inspiratorul neobolșevicilor de astăzi, adică Ilici Lenin, cînd era vorba de adversarii lui politici, dar și față de clasa muncitoare pe care o credea incapabilă să se conducă singură.

Și s-a văzut ce a ieșit!

"22" - Nr. 3 / 02 februarie 1990

CEASURI LINIŞTITE

În ultima săptămînă de decembrie scriam că revoluția anticomunistă a învins deplin. România părea că a trecut în cîteva zile din arierplanul transformărilor democratice din Europa de est în avangarda lor. Credeam atunci că revoluția distrusese structurile totalitare, spre deosebire de Polonia, Ungaria, Cehoslovacia etc., care mai aveau încă de luptat pentru distrugerea acestora. În România, Partidul Comunist dispăruse brusc de pe scena vieții politice, în vreme ce în acele țări ele existau și continuau să se afle la putere, chiar dacă o împărțeau cu alții. Peisajul politic din Estul Europei părea clar: de-o parte regimurile secerei și ciocanului, *made* în U.R.S.S., de cealaltă parte democrația. Revoluția românească depășise, gîndeam atunci, această situație.

M-am înșelat. Revoluția a reușit să decapiteze sistemul comunist ca întreg, dar nu l-a distrus, cum părea la prima vedere. Corpul monstruos al comunismului a fost segmentat și fragmentele s-au răspîndit pretutindeni. Le întîlnești în stare de funcționare oriunde. În ministere, în armată, în massmedia, în Consiliul F.S.N., în conducerile

partidelor istorice şi neistorice. Un soi de comunism fără partid comunist cangrenează corpul tînăr al României posttotalitare. Sub un camuflaj sau altul, acţionează aproape nestingherit. Fragmentat şi sub camuflaj, vechiul aparat şi vechea mentalitate autoritaristă lucrează. Lupta decisivă împotriva comunismului (sărăciei, fricii, umilinţelor, minciunii, nerușinării şi prostiei) nu a fost încă dată. Comunismul nu a capitulat, aşa cum am sperat mulţi, în primele zile după revoluţie. L-am văzut pe străzi dezlănţuit, în 29 ianuarie, ca o furie împotriva chiar a cuceririlor revoluţiei. Care este aspectul cel mai evident al vechii mentalităţi? Intoleranţa! Vechea mentalitate nu înseamnă numai nişte concepţii depăşite, care - nu-i aşa, dragi tovarăşi - nu s-au schimbat după revoluţie. Vechea mentalitate înseamnă, mai ales, nişte persoane **concrete**. Cocoţate astăzi în nişte funcţii **concrete**. Care împiedică în mod **concret** "Mersul revoluţiei la români". Sînt mulţi, foarte mulţi, se cunosc bine între ei, au o experienţă vastă în manipularea şi mințirea oamenilor. Au trecut prin aceleaşi şcoli (la Bucureşti sau Moscova), locuiesc pe aceleaşi străzi de mulţi ani, au lucrat împreună. Au fost ambasadori, directori, miniştri, activişti ai C.C. al P.C.R. Birocraţi de carieră. De decenii slujesc poporul, zic ei, cauza interesului personal, zicem noi. N-au păreri proprii, aşteaptă ordin, sînt mereu în preajma cuiva care are puterea. Furişaţi pretutindeni, se opun vehement, în forme camuflate, democraţiei - în provincie ca şi la Bucureşti - la nivele centrale ca şi la nivele locale.

Făceam o comparaţie cu procesul transformărilor democratice din celelalte ţări ex-socialiste. În Cehoslovacia, Polonia, Ungaria **societatea civilă** nu a fost distrusă în întregime după

45. Nuclee au reuşit să supravieţuiască. Acolo represiunea a durat mai puţin şi nu a fost atît de masivă ca în România. Din aceste nuclee au apărut treptat lumi alternative, iniţiative care au proliferat şi au schimbat cu timpul peisajul social. În România abia urmează să apară asemenea structuri alternative. În celelalte ţări est-europene forţele stau faţă în faţă. Se cunosc bine între ele, îşi recunosc poziţiile, declară ca atare ce sînt. De o parte trecutul bolşevic, adică dictatura, aparatul de partid, poliţia secretă, cenzura. De cealaltă parte democraţia, societatea civilă, stat de drept, libertatea individuală. În România peisajul social după revoluţie este tulbure. Şi această împrejurare nu avantajează deloc procesul democratizării societăţii româneşti. Revoluţia a produs un vid de putere în care se poate întîmpla orice. Inclusiv reîntoarcerea la trecut, la comunism şi dictatură. Un recul se observă deja de mai multe săptămîni. Ne-am bucurat prematur. Nu ne aşteaptă ceasuri liniştite. Greul abia începe. Comunismul a declanşat un război de lungă durată bazat pe tactici de guerilă. Camuflaj, zvonuri, manevre de culise, rezistenţă încrîncenată pentru fiecare poziţie care i-a mai rămas.

"22" - Nr.5 / 16 februarie 1990

STARE DE ASEDIU

C.F.S.N. nu este sursa tuturor tensiunilor din ultimele zile, cum s-ar părea la prima vedere. Totuși vina acestui grup constă în lipsa de transparență a informației. Sau cu un cuvînt drag acolo: lipsa de *glasnost*. Tăcerea, amînarea dezvăluirilor, adevăruri trunchiate, zigzagul măsurilor luate doar pe jumătate - toate acestea au dus și duc în continuare la o creștere spontană și rapidă a temperaturii climatului politic. Oamenii ies în stradă întîi pentru a afla ce se întîmplă. Apoi pentru a lua atitudine. Și, în cele din urmă, pentru a revendica. S-a observat, C.F.S.N. nu a anticipat dorințele maselor, și și-a onorat prea puțin punctele din declarația din 22 decembrie, și pe acestea după lungi ezitări. S-a creat astfel un fals dialog, purtat mai ales în Piața Victoriei. Un limbaj simplificat care constă în reflexul de a ieși pe străzi. Altfel, C.F.S.N. uită ce are de făcut, mai ales de democrație și de o politică a ușilor deschise. Piața Victoriei a deveni un fel de *Tienanmen* bucureșteană, unde se strînge lumea să discute, să schimbe informațiile care lipsesc din radio-TV și presă. Și sperăm să nu se găsească un

Den Siao Pin pentru demonstranţi. Sloganul revoluţiei a fost "Fără violenţă!"

Spuneam că nu C.F.S.N. se află la rădăcina tuturor relelor care ni se întîmplă. C.F.S.N. a preluat puterea în condiţii extrem de periculoase şi a reuşit să pacifice ţara - sprijinit de entuziasmul popular - în puţine zile. Nu a fost nici haos, nici intervenţie străină, nici dictatură militară. Aceste merite îi aparţin.

Cauza majoră a tensiunilor care se exprimă acum pe toate căile posibile este acumularea de conflicte (economice, etnice, sociale, politice etc.) sub regimul comunist. Revoluţia a prilejuit manifestarea "la vedere" a acestor conflicte multă vreme ascunse. Propaganda vechiului regim stăruia insistent să convingă că România este perfect omogenă, fără diferenţieri de interese şi de statut. O unitate de monolit! aşa suna expresia repetată la nesfîrşit. De fapt, tensiunile s-au acumulat şi au produs revoluţia. Acum contradicţiile care au dus la căderea dictatorului se pot, în sfîrşit, exprima. Fie în presă - care devine tot mai multicoloră -, fie la TV - în alb-negru - fie la C.P.U.N., fie în stradă, în fabrici şi şcoli. Toate tensiunile încearcă să-şi găsească soluţii adecvate astăzi. De aceea nu trebuie să mire pe nimeni că atmosfera se încinge pe zi ce trece. Din păcate limbajul politic pe care-l deţinem conţine numai extreme: huiduieli (dublate de asaltări de sedii) şi aclamaţii (dublate de asaltări de sedii).

La toate acestea se adaugă apropierea alegerilor. Forţele politice sînt mai atente să obţină avantaje electorale decît să rezolve problemele cu care se înfruntă ţara. Aşa că, în mod normal, trebuie să ne aşteptăm în continuare la o recrudescenţă a violenţei şi la o înăsprire a relaţiilor dintre partide, între diferite

grupuri de interese. Iar climatul social va cunoaşte temperaturi şi mai ridicate. Vom avea o succesiune de crize: politice, de încredere, răbufniri ale nemulţumirii, revendicări economice, greve, demonstraţii. Regimul ceauşist n-a rezolvat nimic. A produs un dezastru, înapoiere economică, sărăcie, ignoranţă.

Astăzi situaţia este foarte aproape de a scăpa de sub control. Probleme de aprovizionare, lipsă de informaţii, tensiuni etnice şi sociale, economia în plină expectativă etc. Toate acestea se regăsesc firește în lozincile cu care oamenii ies pe străzi. C.P.U.N. ar trebui să ia măcar minimile măsuri ce se impun pentru a calma spiritele, pentru dezamorsarea crizei în care ne aflăm. Pînă nu e prea tîrziu! C.P.U.N. trebuie să rezolve urgent ce se poate rezolva acum, lăsînd în umbră calculele electorale. Una ar fi să nu mai agite muncitorii cu promisiuni prin fabrici. Alta, să clarifice spinoasa problemă a Securităţii care îngrijorează şi menţine o atmosferă de suspiciune şi frică, şi contribuie decisiv la crearea unei imagini defavorabile pentru Guvern, atît în opinia publică românească cît şi în străinătate. Alta ar fi găsirea unei soluţii reale pentru televiziune; schimbarea unei persoane cu alta nu schimbă mare lucru; e nevoie de o reglementare de ansamblu a acestei instituţii care singură, poate cîştiga, sau da un cîştigător, în alegeri.

Dacă C.P.U.N., Biroul Executiv, nu iau măsuri grabnice de însănătoşire a climatului social, de mărire a încrederii în activitatea sa, România va semăna tot mai mult cu o ţară aflată sub stare de asediu. Şi după cîteva luni, nu numai că va semăna cu astfel de ţară, dar chiar se va afla sub stare de asediu.

"22" - Nr.6 / 23 februarie 1990

PRECUM ÎN CER, AȘA ȘI PE PĂMÎNT

BISERICA ORTODOXĂ NU A ARĂTAT ȘI NU ARATĂ ALTFEL DECÎT SOCIETATEA ROMÂNEASCĂ. Supusă represiunii celei mai violente, imediat după cel de-al II-lea război mondial a supraviețuit estompîndu-și trăsăturile și prezența pînă la dispariția din peisajul social. Ea și-a asumat rolul de a nu juca nici un rol.

Comunismul a dezlănțuit asupra credințelor religioase un asalt pe un front larg, căruia i-au căzut victime mii dintre slujitorii bisericii și multe alte sute de mii de simpli credincioși. Comunismul s-a identificat de la început în România cu o ocupație străină. Și cu o doctrină de asemenea străină de mentalitatea, tradiția și credința poporului nostru, adică de ortodoxism. Încă înainte de a sosi pe tancurile cu stea roșie, programul și efectivele P.C. din România (secție a Internaționalei comuniste) nu aveau nimic autohton. Dezlănțuirea ce a urmat după Yalta nu a fost decît consecința firească a doctrinei comuniste de la Marx și Lenin citire. Luptă de clasă, ateism, "viitorul luminos al omenirii". Acestea s-ar traduce, după

experiența pe care o avem astăzi, cu: exploatarea omului de către om în numele eliberării omului, alienarea omului în numele dezalienării sale. Și în locul ateismului - o credință și mai sălbatică, mai acaparatoare.

Spre deosebire de alte elemente ale societății, Biserica a reușit să supraviețuiască. Pentru că avea o prea lungă istorie pentru a fi scoasă din rădăcini. Pentru că a fost și este întîi de toate o instituție uriașă pe care nici P.C.R. nu a putut să o cuprindă și să o sufoce. Pentru că însăși biserica ortodoxă, ierarhia ei în principal, a preferat să pactizeze cu regimul comunist, să-i fie complice și chiar unealtă. A cedat deci presiunilor concertate, corupției și mai ales periculosului joc al duplicității: cedezi aici, pentru a cîștiga dincolo. Biserica a împărtășit - și nu din inocență - teribila iluzie a concesiilor, adică a vînzărilor parțiale care au dus-o treptat la pierderea oricărui credit atît în popor, printre credincioși, cît și, paradoxal, în fața puterii politice.

Biserica ortodoxă română, prin demisiile sale succesive de la credință și morală a pregătit spiritual și concret demolările propriilor sale lăcașuri de cult. Să comparăm această situație cu poziția bisericii poloneze. Vom înțelege unde se află una din sursele catastrofei istorice românești din ultimele decenii. Ierarhia bisericii nu s-a împotrivit în nici un fel activităților anticristice ale regimului comunist. S-a lăsat folosită chiar împotriva propriilor sale interese și împotriva menirii sale pastorale. A acceptat să devină o portavoce a propagandei oficiale. Mai mult, a pomenit cu slavă numele lui Ceaușescu și i-a înălțat slujbe. Înalt Prea Sfinții lor au făcut numeroase declarații publice în țară și străinătate, au scris în presă, afirmînd că în

România nu se dărîmă biserici. Sau, mai puţin, acelea care au fost rase de pe faţa pămîntului cu buldozere nu prezentau nici un interes istoric sau de cult. Adică au minţit, au vorbit cu vocea diavolului. Şi această pervertire a fost în fapt triumful minciunii, adică al lui Iuda în persoană. În schimb, cinismul acesta i-a adus pe capii bisericii în Marea Adunare Naţională, printre aplaudatorii frenetici. Şi chiar la conducerea unor organisme politice de la înălţimea (era să zic josnicia) cărora patronau cu seninătate opera de distrugere a unui întreg popor. Pentru că în băncile aceluiaşi prezidiu se aflau familia Ceauşescu şi clanul aferent.

Românii nu ar fi dat nici un sfînt, s-a rostit adesea. De asemenea - pînă la instaurarea regimului comunist - nimeni nu a fost judecat şi ucis pentru credinţa sa. P.C.R. a întrerupt această tradiţie. Cum a întrerupt şi tradiţia că pentru a îndeplini pedeapsa capitală primită de un criminal, călăul trebuia adus dintr-o ţară vecină. Speranţa noastră stă tocmai în regăsirea acelei inocenţe şi temeri de a face rău celuilalt, pe care o aveam altădată. Speranţa noastră, în resuscitarea unei biserici care să-şi asume rolul pe care l-a refuzat o jumătate de secol stă într-o înflorire din interiorul ei a dorinţei de a-şi purta din nou crucea. Ea trebuie întîi să se purifice. Şi, odată purificată, să propovăduiască cu umilinţă cuvîntul Domnului.

Societatea civilă românească, pe cale de a se reconstitui după revoluţie, resimte ca o frustare marginalizarea la care a ajuns - datorită propriilor sale greşeli - biserica ortodoxă română. Trecutul nostru apropiat a însemnat o existenţă fără orizont, o vulgarizare şi o murdărire fără precedent a tot ceea ce era mai de preţ în viaţa fiecăruia. De aceea, nevoia regăsirii spirituale a fiecăruia dintre noi o resimţim cu

putere. În această prefacere, biserica poate în sfîrșit să-și asume rolul pe care altădată a refuzat să și-l asume. Nu întrevăd în nici un fel posibilitatea unei societăți civile fără o biserică activă prezentă în realitatea cea mai arzătoare. Dar înainte de a-și face simțită prezența ea are urgentă nevoie de o deplină purificare. Precum în cer, așa și pe pământ.

"22" - Nr.7 / 02 martie 1990

JOC PERICULOS

Ceea ce s-a întîmplat în urmă cu două săptămîni în Piața Victoriei (28-29 ianuarie), a întors cîteva pagini din istoria contemporană a României. Dar nu înainte, ci înapoi. Parcă am fi înaintea alegerilor din '46, noiembrie. Și nu e de mirare; atunci România a ieșit din istorie și a intrat într-un tunel din care acum încearcă să iasă. Așa se și explică rapida regenerare a partidelor tradiționale. O noapte de aproape o jumătate de secol se isprăvește, și, odată cu ea, un vis urît. Reflexul cotidian al omului, ca și al societății, a fost să reia istoria de unde a fost întreruptă. A fost un gest reflex al incoștientului colectiv.

În Piața Victoriei s-a văzut limpede acest lucru. La conducerile F.S.N., P.N.Ț-P.N.L.-P.S.D. sînt oameni care au supraviețuit evenimentelor din '44-'47. Ei și-au reamintit brusc ce s-a întîmplat. Îi felicităm pentru buna lor memorie. Atunci, istoria a dat cîștig de cauză grupării din jurul P.C.R., susținută fățiș și decisiv de trupele de ocupație. Domnii Brucan, Coposu, Cîmpeanu și Cunescu au retrăit probabil tensiunea acelor zile, au pus în paranteză o jumătate de secol, și, din magaziile

uitate ale istoriei, au scos, pentru uzul societății românești de astăzi, metodele folosite atunci. Despre ce este vorba? Despre manipularea demonstrației pașnice de la sfîrșitul lui ianuarie! Nici F.S.N., nici Cartelul partidelor istorice nu au organizat-o (cum nu au organizat nici revoluția), în schimb au încercat să se folosească de elanul și conștiința politică a tinerei generații ca să le remorcheze în propriul lor folos. Cu toții au considerat că momentul răfuielii a sosit. Am asistat la simulacrul de dialog din Sala de Consiliu a Ministerului de externe și am constatat stupefiat neputința partenerilor de a-și depăși cadrele lăsate de istorie în a doua jumătate a anilor '40. Ca și cum nimic nu s-ar fi întîmplat. Intram în repriza ultimă a unei partide rămase neterminate, după o pauză de decenii. Protagoniștii erau aceiași, schemele verbale idem, manevrele de culise la fel, resentimentele și neîncrederea la fel de prezente. Pentru F.S.N., Cartelul era o alianță reacționară de dreapta, care amenința cuceririle revoluției, care chemase mulțimile în stradă, ca să dea o lovitură de stat. Pentru Cartel, F.S.N. era de fapt P.C.R. deghizat, înscăunat ilegitim la putere; bolșevici, viitori dictatori și asupritori ai poporului. Din această schemă mentală nici unul din parteneri nu a ieșit o clipă.

Iar adevărul, realitatea se aflau în altă parte. În stradă! Oricine putea auzi vocea mulțimii dacă ar fi avut dorința (și urechea) s-o facă. Dl. Coposu a declarat că P.N.Ț. a adus lumea în piață. Trebuie să-l contrazic. Mai mult, să-i arăt că această afirmație a sa a provocat intensificarea manipulării organizate de F.S.N. Ce s-a întîmplat?!... Domnii Iliescu, Roman, Cazimir Ionescu au profitat de această afirmație imprudentă pentru a face responsabili pe liderii

Cartelului de "orice s-ar întîmpla"! Mai ales că știau ce urma să se întîmple. Se pregătise aducerea în Piața Victoriei a mii de oameni. Scoși de la locurile lor de muncă, la fel ca pînă acum două luni. Iar oamenii pe care s-au sprijinit au fost în general fostele conduceri ale întreprinderilor, aparatului de partid, ex-sindicate etc. Curioasă alianță! Să fie un specific al revoluției românești?...

Este un joc periculos, în care s-a lansat F.S.N.-ul, dar și partidele istorice. Acela de a-și aranja interesele de partid pe seama societății românești, care abia iese din noapte. Să ieșim oare din întuneric pentru a intra în întuneric? Arsenalul politic al acestor partide este foarte sărac. La convorbirile amintite toți au vorbit despre **dialog**, a fost cuvîntul cel mai folosit. Dar am asistat doar la monologuri. N-a dialogat nimeni cu nimeni. Mii de oameni aflați în Piața Victoriei, nu și-au avut reprezentant legitim în Sala de consiliu. F.S.N. încerca să cîștige timp, iar Cartelul se străduia să se instaleze la cîrma evenimentelor.

A avut cîștig de cauză F.S.N. De ce? Pentru că se afla la putere și avea mijloacele tehnice, financiare și administrative de a manipula cu mai multă eficacitate. Radioul, televiziunea, centralele telefonice și mobilizările (ca-n vremurile pe care le credeam apuse) au fost mijloacele. Aflîndu-mă în piață am avut impresia că sînt iar în seara zilei de 21 decembrie. Erau prezente în piață trupe, blindate, dar și tipi în civil cu talkiewalkie, care comunicau înfrigurați tot felul de mesaje, plus mașinile Aro la dispoziție și cu care dispăreau din cînd în cînd spre întreprinderile bucureștene să adune oameni. Activitatea radioului și televiziunii în aceste momente ar trebui să fie analizată minuțios. Cine a dezinformat? Cine a păstrat tăcerile

vinovate?! Cine a dat ordine?!... De ce nu a ajuns carul TV în Piața Victoriei?! etc., etc.

Am afla multe despre moravurile noastre politice! De fapt, nu ale noastre. Ale LOR!

"22" Nr. 8 / 09 martie 1990

EUROPA. JUDECATA DE APOI

Sfîrşitul secolului ne îngăduie o privire mai cuprinzătoare asupra continentului nostru. Europa a fost detonatorul cu repetiţie a două războaie mondiale. Europa a produs din interiorul ei forţele autodistructive cărora abia a reuşit să le supravieţuiască. Asistăm astăzi la agonia comunismului. Ameninţarea acestei utihii a sufocat o vreme respiraţia tuturor. Mutilată, divnită, fragmentată, iat-o la judecata de Apoi a acestui veac plin de păcate. Cînd totul părea jucat şi pierdut, Europa face dovada unei superbe vitalităţi şi alungă dincolo de hotarele ei istorice rămăşiţele acestei armate de ocupaţie pe care le chemase în ajutor pentru a distruge alt avorton pe care îl născuse: fascismul.

Este aici ascunsă o anumită lecţie. În unitatea ei aparentă, Europa şi-a datorat existenţa contradicţiilor pe care le-a alimentat. Vechiul continent a avut întotdeauna plăcerea de a se autonega, de a se contrazice pe sine, de a pune la cale propria pieire. Şi totuşi, aceasta a fost şi este forţa ei. Cînd a încercat ispita monologului, a dictaturii şi totalitarismului, s-a

găsit în pragul dezastrului. Această dinamică neîntreruptă, această autosfîșiere, i-a asigurat în momente de cumpănă răsturnări salvatoare. Ca din nimic, au apărut forțe capabile să oprească ofensiva nimicitoare a morții.

Mai spera cineva, în urmă cu cîțiva ani, că statu quo-ul, convenit la Yalta între Roosevelt, Churchill și Stalin, se va prăbuși? După Berlin '53, Budapesta '56, Polonia '56-'70-'80, Praga '68, calculele cele mai pesimiste păreau singurele lucide, Totul părea pierdut. **Alexandr Soljeniţîn**, referindu-se la prima întîlnire cu Saharov, făcea următoarea remarcă: **"ei prevăzuseră totul, cu excepția miracolului"**. Aceste cuvinte se potrivesc foarte bine cu ceea ce s-a întîmplat în Europa în a doua jumătate a anului 1989. Încă o dată, vechiul continent a găsit resurse, a creat forțe care să-i asigure supraviețuirea.

Partea de Europă retrasă dincolo de Viena a privit aproape o jumătate de secol (cînd a privit) peste zidul Berlinului, cu resemnare. Cancelariile diplomatice au refuzat, în tot acest interval de timp, să vadă realitatea: dorința de descătușare, tot mai manifestă pe măsura scurgerii anilor, și mai ales resurecția valorilor umaniste care au asigurat, întotdeauna, rolul și locul Europei, al civilizației în genere. Nu acolo, în cancelarii, prada celor mai obscure aranjamente și calcule, s-a găsit ieșirea din această situație "fără ieșire". Poate că greșeala popoarelor din estul Europei ca și din vest este că au așteptat răbdătoare ca politicienii, ideologiile, promisiunile, banii și armatele să asigure pacea și echilibrul necesar conviețuirii.

Se uită (de voie sau de nevoie) că minciuna, umilința, împilarea vecinilor sînt factori destabilizatori și nu de echilibru. După cîteva experiențe edificatoare

pe care le-am enumerat mai sus, popoarele din est, într un efort de voință antitotalitară, au găsit mijloacele nu numai de a rezista, de a se opune, dar și de a contrazice (vechea tradiție a Europei), și au alungat stafia comunismului ce umbla prin Europa cădelnițînd și împrăștiind moartea. Atît o moarte civilă, cît și una biologică.

Soarta Bucureștiului - ca și a Varșoviei - s-a jucat și se joacă mereu undeva în Europa, într-un labirint de balanțe, pîrghii, culise, interese și prejudecăți. Dar acum cred că s-a înțeles că și soarta Europei se joacă la București, pe străzile lui care mai miros a sînge și a praf de pușcă. Tot așa cum s-a jucat la Varșovia, cum se va juca la Vilnius și așa mai departe. Esențial, Europa este această rețea care se reconstituie la acest sfîrșit de secol sub ochii noștri. După revoluția din 16 - 22 decembrie, Europa a încetat să mai aibă granița la Viena. Zgomotul tancurilor, al pistoalelor mitralieră, strigătele oamenilor nevinovați care luptau pentru libertate, s-au făcut auzite chiar și de aceia care au refuzat să audă. Care au sperat că, lăsînd pradă o bună parte a continentului unei ocupații prelungite, se vor salva pe ei și confortul lor. Au acceptat astfel să trăiască numai o jumătate de viață într-o jumătate de lume. Într-o Europă trunchiată, frustată de propriile ei valori. Cîte lecții despre libertate și democrație am primit! Cîte mirări nu am întîmpinat că "de ce suportăm un regim dictatorial?" Cîte zîmbete condenscendente în vecinătatea cărora a trebuit să plecăm privirea? Dar, totul s-a sfîrșit. Regăsirea acestei unități organice, prin reintegrarea tuturor elementelor sale naturale, este trăsătura definitorie a acestei Europe de sfîrșit de secol ce încă sîngerează.

Nu trebuie să se înţeleagă că fenomenul comunist este un cadavru. Succesul acestei doctrine s-a datorat faptului că în fiecare dintre noi sălăşluieşte cineva care nu admite să fie contrazis, cineva căruia îi place să fie sclav, cineva căruia îi place să fie stăpîn, cineva căruia îi place să trăiască cu ochii închişi. Toate astea înseamnă intoleranţă şi o ură făţişă arătată libertăţii. Şi astea aparţin tot naturii umane.

Dar Europa este acum la un ceas al ei. Ultimii ani ai acestui secol justifică toate speranţele.

"22" - Nr.9 / 16 martie 1990

IMAGINEA REVOLUȚIEI

Occidentul a salutat revoluția din România cu entuziasm - ceea ce nu prea i se întîmplă. Zilele și nopțile din decembrie au adus pe pagina întîi a tuturor cotidienelor și în emisiunile de actualități radio TV străzile însîngerate ale Timișoarei, imobilele ciuruite de gloanțe din București, mulțimea strînsă în Piața Palatului, schimburi de focuri, cadavre incinerate, chipuri de anonimi înarmați. Dar explozia de entuziasm și simpatie s-a curmat destul de repede. Jurnaliștii străini au gonflat spectaculos, au demonizat evenimentele, dornici să exalte spiritul popular al revoluției, pentru a compensa uitarea care s-a așternut peste România după Yalta, ca și rolul avut de Occident în crearea mitului unui "Ceaușescu care rezista curajos Moscovei" - mit întreținut cu grijă pînă la instalarea la Kremlin a lui Gorbaciov.

Astăzi euforia mediatică a fost înlocuită cu plictisul, rezerva și neîncrederea. Veștile care vin de la București - cînd nu sînt proaste - sînt de-a dreptul suspecte. O aură de lume ieșită din ev mediu plutește peste România.

Să nu acuzăm prea mult mediile occidentale, ele ne vor spune că sîntem singurii răspunzători pentru ce se întîmplă în casa noastră. Şi nu greşesc. Deteriorarea imaginii revoluţiei a început odată cu declanşarea luptei pentru putere, luptă care a dat cîştig de cauză unor elemente ale vechiului Aparat. S-a conturat paradoxul revoluţiei: de a avea un caracter net **anticomunist** şi de a "legitima" un guvern care e departe de a fi aşa ceva. Acest aspect n-a scăpat nimănui. A urmat procesul sumar al Ceauşeştilor, şi o execuţie grăbită menită să împiedice alt proces - care ar fi corespuns caracterului revoluţiei: procesul comunismului românesc. Să începi cu o execuţie nu este modul cel mai fericit de a regăsi libertatea. Evenimentul a fost explicat prin înapoierea noastră în exerciţiul democraţiei. Şi iar, imaginea unui spirit de ev mediu sîngeros şi-a făcut apariţia pe micile ecrane, încă fascinate de România şi masele de oameni înarmaţi care ocupau străzile. Alt element care a ştirbit prestigiul revoluţiei a fost sarabanda cifrelor. Ceauşescu a dat ordin să se tragă. Astăzi observatorii occidentali cred că numărul victimelor este mai mic chiar de 5% din cele 60 000 victime. Nu lipseşte nici manipularea interesată a cifrelor venite atît din exterior, cît şi din interior, care nu sporeşte încrederea europeanului; el însuşi prea preocupat cu ale lui ca să fie atent la zig-zagul de dezminţiri şi relatări controversate. Dacă la început controversa "revoluţie sau lovitură de stat" interesa, astăzi chestiunea pare încă o dovadă că suspiciunea care ne înconjoară e îndreptăţită. Din păcate, atît politica propriu-zisă a guvernului F.S.N., cît şi politica informaţiei nu sînt inocente. Dimpotrivă.

Evenimentele de după primele zile ale revoluţiei au confirmat aceste suspiciuni. Răzgîndirile

în legătură cu soarta P.C.R. și abrogarea pedepsei cu moartea, apoi manipularea grosolană a manifestației din 28 ianuarie, manipulare menită să limiteze drastic revendicările poporului - au întărit neîncrederea, atît a unei părți a opiniei publice românești - chiar așa neexersată cum este în exercitarea drepturilor sale - dar și a Europei civilizate. A fost probabil momentul decisiv în pierderea simpatiei care ne era arătată de pretutindeni. Tuturor le-a fost clară neputința revoluției de a-și atinge obiectivele, înghețarea ei printr-o strategie expertă care nu ține cont de nimic în alegerea scopului și mijloacelor. A apărut clar atunci că va fi o boală lungă și reîntoarcerea în Europa a României va dura.

Supraviețuirea Securității, revenirea în forță a vechii nomenclaturi la pîrghiile de comandă, întreținerea unui climat social tensionat - au corespuns cu intensificarea conului de umbră și neîncredere care ne înconjoară. Evenimentele de la Tîrgu Mureș au venit pe acest fundal - și iar - pe de o parte greșelile grave ale guvernului, iar pe de altă parte o politică nefastă a informației - au dus la scăderea vertiginoasă a popularității ce ne mai rămăsese.

Credeam că suita aceasta de erori a reușit în sfîrșit să dea lecția cuvenită și că a fost însușită. M-am înșelat. Guvernul continuă imperturbabil - secondat cu brio de partenerii din partide - să gafeze. Ultima, la fel de gravă ca și celelalte - este episodul inexplicabil al opririi regelui Mihai de a reveni în țară. Același scenariu al deciziilor contramandate, același scenariu al dezavuărilor, aceleași dezmințiri, minciuni și propagandă prost condusă. "Ce e de făcut!" întreb de la Lenin citire, autor bine studiat și însușit de membrii Guvernului?!

Deocamdată nimic. Desigur rezultatul alegerilor va mări sau micșora prestigiul nostru în Europa. Și numai pași energici spre o democrație de tip european vor opri această imagine de sfîrșit de ev mediu cu care sîntem astăzi identificați prin vecini. E în joc mai mult decît destinul personal al unuia sau altuia care astăzi luptă pentru întîietate la vîrf - Iliescu, Rațiu, Câmpeanu, Roman etc. - sau a unui grup, ca nomenklatura - e în joc destinul nostru, șansa României în secolul care se apropie. Am mari îndoieli că acești domni și tovarăși înțeleg acest lucru!

"22" Nr. 14 / 20 aprilie 1990

DE CE

Cineva m-a întrebat zilele trecute: de ce mă amestec? Ce caut printre demonstranți? De ce nu stau acasă? În fond zicea celălalt, am obținut tot ce am dorit. Poți să scrii tot ce crezi de cuviință, chiar să critici guvernul, călătorești în străinătate... Un răspuns ar fi: mă simt amenințat. Toate astea vor dura foarte puțin dacă vigilența noastră scade. O democrație cu tradiție - de exemplu engleză sau americană - s-ar prăbuși în cîteva zile dacă societatea civilă nu ar veghea. Despre fragila schiță de democrație postrevoluționară ce să mai vorbim? Unii din cei ce au trăit revoluția și și-au dorit-o, reduc revendicările celor din stradă la propriile lor dorințe și revendicări: prestigiu social, cărți publicate, privilegii care să li se acorde exclusiv. Sînt oameni fără un instinct social autentic. Avem un regim dispus să asigure intelectualității tehnice și umaniste anumite avantaje. În schimb regimul obține de la intelectuali mult mai mult: cunoștințe fără de care nimeni nu poate scoate țara din dezastru și credibilitatea de care are nevoie. Acest pact deja destui l-au încheiat cu puterea. Numai că aceste drepturi, sînt privite ca niște favoruri acordate de nomenclatură. De ce? Pentru a-și lărgi baza socială, îngustată la aproape nimic de fosta dictatură.

Nomenclatura speră ca în complicitate cu o parte dintre intelectuali, să deturneze revoluția și să le ofere în schimb un simulacru de democrație. Nomeclatura are nevoie de aceasta pentru a supraviețui.

Toate "deschiderile" politice din țările est - europene au început astfel. U.R.S.S., Polonia și Ungaria 1956; Cehoslovacia 1968, U.R.S.S. după 1985... Aparatul de partid constatînd falimentul ideologic, economic și social a încercat prin a-și apropia intelectualii. A slăbit strînsoarea cenzurii, a lăsat o parte a oamenilor învățați să circule în străinătate, a luat unele măsuri de liberalizare economică, a golit închisorile. După o vreme aceste reforme au înghețat, ca o amintire palidă a unei speranțe. Trăsătura esențială a oricărui regim totalitar este: dacă schimbi un element, tot eșafodajul se prăbușește. Sistemul este impermeabil la reforme. Nomenclatura știe acest lucru. Și se minte singură crezînd că în România va putea să organizeze o democrație în care ea să mai joace un rol. De aceea este împotriva democrației. Astfel, mai multe tentative de schimbare a regimului comunist au fost avortate. Limita dincolo de care aparatul nu a trecut a fost: chiar democrația. Adică, dreptul oamenilor de a decide pentru ei înșiși. Drept care nu poate fi garantat decît de existența unei societăți civile. Or, regimul comunist este o administrație care ține totul sub control, chiar și cele mai mici amănunte.

Logica vieții politice românești ne arată pînă unde merg "îngăduința", "toleranța", "concesiile" grupului de la vîrf. Întrebat la Paris dacă în România este democrație, prim-ministrul a răspuns mirat: "Da, îi lăsăm să spună tot ce vor". Observăm acest superior "îi lăsăm" și nu au decît să spună orice, nu ne pasă! De ce nu-i pasă guvernului de poporul pe care îl

guvernează?! Nu este un secret pentru nimeni. Guvernul, sub aparenta lui slăbiciune, este tare. Are sub control un uriaş aparat administrativ (deci sute de mii de clienţi), fabricile îi aparţin (cu tot cu muncitori), resursele materiale şi financiare îi aparţin. El însuşi - guvernul - nefiind controlat de nimeni şi nimic. Aşa că îşi poate permite - conform unei strategii a birocraţiei mai suple ca altădată, (învaţă uneori din lecţiile istoriei!) - să lase să răsufle cîteva ziare mai îndrăzneţe (afirmînd totuşi că scriu murdării), să lase un mic comerţ particular, o mică proprietate rurală etc. În fond, toate aceste măsuri sînt menite să asigure doar supravieţuirea acestei birocraţii deasupra societăţii româneşti; şi nu ţintesc deloc realizarea unei democraţii în România. Guvernul are grijă să limiteze procesul de reforme la minimum, cu intenţia de a păstra frînele de comandă în propriile sale mîini. Deci **puterea**. Economică, financiară, socială, ideologică şi politică. Birocraţia ştie că schimbări radicale, trecerea la o economie de piaţă, desfiinţarea monopolului comerţului exterior, împroprietărirea ţăranilor, ar duce la propriul ei sfîrşit. Şi mă îndoiesc că nomenclatura îşi va semna sentinţa propriei sale condamnări la moarte.

Acest ocol de argumente vrea să arate de ce mă simt ameninţat, şi deci, de ce mă aflu în stradă printre manifestanţi. Consider că revoluţia nu s-a încheiat chiar dacă revendicările mele, formulate în anii din urmă, s-au realizat. Nu doresc să aparţin în nici un fel clasei suprapuse. Cred că un intelectual se identifică în bună măsură cu libertatea sa. Care în plan social şi politic este libertatea de a critica, de a avea propriul tău punct de vedere, **"de a nu adera la nimic"** după o formulă panaitistratiană. De a adera de fapt numai la propria ta conştiinţă. Intelectualul autentic se

află totdeauna în opoziție, o opoziție organică, identică numai cu ea însăși.

Desigur, orice revoluție se termină cu un compromis. Acest compromis însă nu înseamnă să-ți împrumuți conștiința și cunoștințele nici măcar pe termen limitat. Și niciodată puterii. Fiecare are desigur "revoluția" lui personală, conflictul lui cu Dumnezeu, cu propriul destin, cu propriul sentiment de zădărnicie - cel mai nimicitor dintre toate. Cred că această revoluție ar trebui să ne scoată din amorțire. Cred că revoluția ne-a oferit tuturor o existență după moarte. Iar spiritul acestei revoluții îl regăsim în întregime în aceste zile și nopți în Piața Universității. Ca intelectual, locul meu este acolo, printre oamenii care cred că mai au pentru ce să lupte.

"22" Nr.16 / 4 mai 1990

FRICA

Ce ne-a lăsat moştenire clanul Ceauşescu, în afara dezastrului economic, este o mentalitate retardată, drog inoculat cu un uriaş aparat de propagandă şi securitate. Acest drog se numeşte FRICA. Revoluţia nu ne-a vindecat. Dimpotrivă, a exhibat forme neaşteptate ale acestei stări. Pînă în decembrie trecut ne obişnuiserăm să ne temem de prietenii care ne dădeau prea multe semne de afecţiune; puteau fi informatorii securităţii. Ne temeam să ripostăm cînd eram umiliţi, ne temeam de cineva care spunea adevărul, pentru că putea fi un provocator. Ne temeam, pe lîngă cele lumeşti, boală, moarte... de concedieri, închisoare, "accidente". Ne temeam de ziua de mîine. Ce ne va aduce ea? Un alt decret care să ne înjosească, o scădere a temperaturii în apartamente, alte reduceri ale raţiilor alimentare, ore în plus de tăiere a luminii!... Nimeni în Europa nu a avut mai multe motive să se teamă. Răul, ameninţările, privaţiunile se năpusteau peste om din toate părţile. Nomenclaturistul avea şi el motivele lui să se teamă: atent supravegheat, îmbuibat, vinovat era uşor şantajabil şi în ciuda aerelor lui de fin sigur pe sine, zilele şi nopţile lui nu erau la adăpost de frică. O frică mai mare ca a celorlalţi. Era preţul pe care îl plătea faptului că îşi vînduse

conștiința și că profita nerușinat de ceilalți. Nu vreau să iau apărarea nomenclaturii, ci să arăt că întreaga scară socială a fost stăpînită de acest sentiment. Frica este aceea dintre slăbiciunile omenești care ne face extrem de vulnerabili în fața unui dictator. Revoluția l-a înlăturat pe Ceaușescu, dar frica e prezentă printre noi, ne stîrnește pe unii împotriva altora și ne inoculează o ură nouă în suflete. Ceaușescu dincolo de mormînt rîde în hohote, văzîndu-ne cum ne perpelim în focurile întreținute de regimul lui.

Cine hrănește astăzi aceste focuri? Ce anume din realitatea înconjurătoare ne înfricoșează? Întîi, falsul sentiment că "avem ceva de pierdut". Nu avem nimic de pierdut decît mizeria, amintirile dureroase. Și, bineînțeles, frica. Iar cei care au ceva de pierdut sînt foarte puțini. Aceștia se tem mai mult decît ceilalți pentru că pericolul de a pierde pozițiile sociale, avantajele, prestigiul este real. Dar și cei mai mărunți se tem, cei care au dus o viață foarte modestă. Se tem întîi de schimbare, de necunoscut, de riscurile vieții. S-au obișnuit să nu fie liberi, să le spună o "autoritate" ce au de făcut, să gîndească alții pentru ei. În schimbul acestor "avantaje" li s-a oferit existența care au dus-o în ultimele decenii, adică o existență zilnic amenințată. Falsa siguranță pe care o oferă dictatura (aceea că dacă nu te amesteci ești protejat) a fost una din iluziile cărora le datorăm supunerea noastră îndelungată. Cîți oameni sînt pregătiți astăzi să înfrunte adversitățile și să rămînă singuri în libertatea lor?

Chiar și aceia care au numai de cîștigat din asumarea acestei libertăți, aceia care în bună parte s-au scuturat de frică, - îi observ - ezită. Obișnuințele acestea sînt prea adînc înrădăcinate în fiecare dintre

noi. Reflexele - cu care unii ne-am şi născut - sînt mai puternice decît dorinţa de libertate. Şi o nouă formă de teamă a apărut: **teama de libertatea celorlalţi!** Această teamă, că libertatea celorlalţi ne ameninţă, ne face adesea să dăm înapoi, să preferăm obscura complicitate a fricii. O teamă care paralizează, o teamă care pune o limită deplinătăţii celorlalţi. Un om parţial este mai convenabil. Cu el te poţi înţelege, îţi poţi negocia laşităţile, la el găseşti îndurare şi milă. În schimbul acestora, îi poţi oferi propriile tale scăderi, te poţi arăta la rîndul tău mărinimos. De acest hibrid trebuie să ne fie într-adevăr frică. Acest animal fantastic alcătuit din jumătăţi tindem să devenim fiecare dintre noi. Amintirea fricii nu se va şterge prea curînd. Unii nu-şi vor pierde niciodată reflexul de a vorbi în şoaptă, de a gîndi una şi a spune alta, de a nu gîndi deloc.

Însănătoşirea climatului social nu se va produce pînă cînd frica nu-şi va subţia crusta cu care ne acoperă. Să ne dezbărăm de sentimentul că celălalt ne ameninţă prin simpla lui prezenţă în preajmă. Nu vom putea întîmpina primejdiile **reale** dacă nu anulăm pe cele imaginare. Minţile noastre inventează destule nenorociri care nu există. Cum să dialoghezi astfel? Cum să nu întorci spatele şi să nu trîntească uşa, cum să nu te ascunzi?! Nimeni n-are răspuns la aceste întrebări. Şi cînd răspunsul vine, vine de la un om înfricoşat. Altfel înfricoşat decît tine, dar înfricoşat.

Autorităţile se fac vinovate în aceste săptămîni de organizarea în masă şi raţionalizarea sentimentului fricii. Mistificările, minciunile, falsurile, pe de o parte, instigările la violenţă, diversiunile, provocările şi contramanifestaţiile simulate, pe de altă parte, nu fac decît să aţîţe în mod primejdios temerile oamenilor.

Încordarea extremă la care s-a ajuns se datorează nu numai luptelor politice inaugurate de revoluție, dar și escaladării fără precedent a FRICII.

"22" Nr. 17 / 11 mai 1990

SCAUNUL

Cine va lua locul lui Ceaușescu în scaunul prezidențial? Este întrebarea care agită opinia publică românească. Instituția creată de Ceaușescu pentru a se preamări pe sine, pentru a trata de la egal la egal cu alți președinți, pentru a se fotografia cu un sceptru de aur în mînă - n-a făcut obiectul nici unei discuții în Parlament. Tuturor celor interesați li s-a părut de la sine înțeles că trebuie să alegem grabnic pe unul care s-o facă pe președintele României, măcar pentru doi ani. Nimeni nu s-a gîndit că poporul trebuie întrebat ce formă de guvernămînt dorește sau măcar ce tip de republică ar prefera. Un regim prezidențial încearcă și Gorbaciov, inspiratorul liderilor noștri de după revoluție. În U.R.S.S. soluția e menită să salveze sistemul comunist. Ce urmărește domnul Iliescu cu președinția sa în România?

Poporul n-a fost întrebat, pentru că tehnica dialogului lipsește, ea nu se învață peste noapte. Cum nu te dezici peste noapte de reflexele, experiența, ideile politice proprii, decît dacă ești cinic și nu te interesează altceva decît deținerea puterii. A te consacra ca deținător al puterii (fie ilegitimă, fie provizorie, fie aparentă) - înseamnă a te considera în rînd cu oamenii și nu deasupra lor. Altfel spus, a nu-i

dispreţui. Este o înclinaţie, o şcoală pe care liderii noştri de azi şi din '45 încoace - pe care îi vom legitima peste cîteva zile, nu le au. Preşedintele Havel, zilele trecute, s-a dus în piaţa Venceslas să vorbească cu greviştii foamei care cer (ca şi punctul 8 al Proclamaţiei de la Timişoara, de unde se inspiră) înlăturarea foştilor activişti. Nu i-a cerut nimeni s-o facă, n-a acceptat ipotetice negocieri şi dialog, n-a acordat conferinţe de presă. S-a dus ca un om simplu acolo, pe motivul că unii concetăţeni s-au hotărît să recurgă la un act extrem ce le pune în pericol viaţa. Soarta oricărei democraţii se joacă în fiecare zi la nivelul fiecărui individ. Felul în care este el tratat de către putere, devoalează mentalitatea clasei politice. Diferenţa dintre ceea ce se întîmplă la Praga şi ceea ce se întîmplă la Bucureşti a luat forma unui contrast, între tradiţii diferite, între procese de democratizare diferite. Ca să dialoghezi, înseamnă să consimţi că în faţa ta se află un egal, să consimţi că puterea îi slujeşte pe oameni, şi nu se slujeşte de ei.

Corespondenţii de presă străini au invadat în ultimele zile România. Au şi de ce, actele tragediei se succed cu repeziciune. Tensiunea creşte cu fiecare ceas. În armată, între muncitori, în mediile intelectuale etc., rupturile nu încetează să se producă. "Vă veţi scutura de comunism?" m-a întrebat un ziarist venit de departe. Provocarea mi s-a părut că simplifică mult lucrurile, dar am încercat un răspuns: "Nu prea curînd!". "Bine, dar rezistenţa anticomunistă a durat în ţară pînă prin '60, cînd celelalte popoare din est se resemnaseră de mult. Aţi făcut o revoluţie anticomunistă şi aveţi acum prilejul să vă demonstraţi adevăratele sentimente. Aţi devenit în patru luni mai înţelegători faţă de comunism?" Am tăcut încurcat.

Trebuia să-i explic îndelung că în 1946 societatea civilă românească era o realitate care ne aşeza alături de Danemarca în ceea ce priveşte nivelul de civilizaţie. Ţărani independenţi, adică proprietari de pămînt, o industrie privată bine dezvoltată şi cu resurse, un comerţ înfloritor, monedă convertibilă, capitaluri şi experienţă, o intelectualitate tehnică şi umanistă bine instruită şi cu tradiţie, competitivă pe plan european. Acum toată această lume a dispărut, distrusă de P.C.R. şi ocupaţia sovietică. După cîteva generaţii realitatea românească este mult schimbată. Societatea civilă a dispărut în neant ca şi ocupaţia militară sovietică (la sfîrşitul anilor '50). Regimul totalitar a rămas pe poziţii, continuînd ravagiile începute după război. Trecutul democratic al României pare azi uitat. Uitată şi independenţa noastră, prin independenţă înţelegînd posibilitatea unui om de a se susţine pe el însuşi din punct de vedere material, în afara structurilor statului. Astăzi, în ciuda declaraţiilor de principii care vorbesc despre democraţie şi libertatea individului, statul rămîne proprietarul tuturor bunurilor, al economiei, tot atît de centralizate ca şi pînă în 22 decembrie. Guvernul are în mîinile sale toate resursele financiare, umane... Deci democraţia şi societatea civilă, singurul ei garant, sînt vorbe goale. Fapt dovedit în nenumărate prilejuri în ultimele cinci luni, cînd puterea a luat decizii antipopulare şi a abuzat de faptul că administraţia ţine încă sub control totul.

Tot aici găsim şi explicaţia incapacităţii opoziţiei de a se consolida, de a propune un program coerent şi eficace, menit să înlocuiască rapid vechile structuri birocratice. O opoziţie reală nu se constituie numai pe idei şi programe, adică pe vorbe. Are nevoie

de un suport social, de existența și manifestarea obiectivă a unor interese diferite de acelea ale acestei birocrații atotstăpînitoare. Sub regimul Ceaușescu, aceste forțe posibile ale societății civile - capabile să nască acum o poziție bine articulată - abia și-au făcut simțită prezența (economie paralelă, mic comerț semiclandestin, grupuri de intelectuali). Alternativa la un regim totalitar n-a apărut sub vechiul regim, ci după revoluție, spre deosebire de celelalte țări ale Europei, unde elemente ale societății civile au supraviețuit tuturor dezastrelor aduse de ocupația sovietică. Pe aceste fragmente de democrație au apărut acolo forțele de opoziție. Revoluția a găsit societatea civilă românească la punctul zero.

Graba cu care cîțiva au hotărît că avem nevoie de un președinte acoperă în fond nu numai problema unui raport de forțe ci și intenția de a continua practici mai vechi. În conflictul dintre birocrație, interesată în conservarea privilegiului ei de a decide asupra celorlalți și societatea civilă, interesată în democrație, nu văd decît o victorie a celei din urmă. Cu un președinte provenit din rîndurile birocrației, zig-zagul va fi mai lung și mai anevoios. Dar România nu poate ieși din acest dezastru decît prin reforme radicale. Oricine va ieși cîștigător în alegeri, se va confrunta cu lipsa de soluții. Realitatea social-economică ridică un zid de netrecut în fața oricui. De fapt, nimeni nu cîștigă, decît cel mult devine proprietarul unei iluzii: că ar fi președinte, că ar deține puterea. O putere bună la ce? Nu cred că există cineva care deține soluții viabile pentru criza prin care trecem. Lipsa unui președinte (ca și prezența lui) nu schimbă cu nimic lucrurile.

"22" Nr. 18 /18 mai 1990

DUPĂ CĂDERE

F.S.N. a cîștigat alegerile din ziua de 20 mai cu mult mai devreme: la 24 ianuarie, cînd a decis să părăsească poziția unui arbitru puternic, stăpîn pe întreg aparatul de stat, și să intre în competiție tot ca stăpîn al aparatului de stat. Decalajul între acest partid și celelalte forțe politice a rămas același și s-a dovedit irecuperabil. Singura miză, deci, a acestui scrutin a fost trimiterea în Parlament a unei opoziții puternice. Toată lumea avea nevoie de acest lucru; societatea civilă pentru a-și putea accelera evoluția și pentru a limita puterea centrală, dar și F.S.N.-ul, pentru a limita tendințele autoritariste ale propriului său aparat, pentru a avea credibilitate în străinătate,pentru a împărți răspunderile într-o situație economică dezastruoasă. Țările civilizate practică - din prevedere - un drept al minorității, al opoziției, tocmai pentru a avea un mecanism sănătos al puterii. Existența unei alternative reale, a unei rezerve de guvernare - este un factor hotărîtor în stabilitatea unei democrații. Fără o opoziție bine articulată, F.S.N. va fi silit să facă față unor tensiuni din cele mai acute, și nu va fi nimeni în jur, nimeni într-o coaliție cu care să-mparți răspunderea eșecului. Deoarece un vot, chiar atît de masiv exprimat pentru, nu-ți dă și ponderea necesară pentru a da un

răspuns eficient gravelor întrebări cu care ne înfruntăm. Și același electorat atît de decis în a acorda mandatul F.S.N.-ului, în fața unui eșec îl va părăsi, de nu cumva va ieși în stradă să-și arate nemulțumirea... Nevoia unei opoziții puternice și lipsa ei în perioada care s-a scurs și care urmează - o resimțim și va avea consecințe nefaste, în sensul că amînă democrația în România cu cîțiva ani.

Eșecul opoziției nu se datorește numai manevrei de la sfîrșitul lui ianuarie ci și propriei sale neputințe de a se unifica. Fărîmițarea în zeci de partide, lipsa de concertare a acțiunilor este în contrast cu ce se întîmplă în celelalte țări din estul Europei. Acolo opoziția s-a prezentat unită în alegeri și a învins pe toată linia. Partidele comuniste au obținut procentaje derizorii, cum la noi a obținut... opoziția la 20 mai.

Dacă în celelalte țări din estul Europei transformarea partidelor comuniste a eșuat, la noi acest camuflaj a reușit perfect. Bizuindu-se pe explozia revoluționară din decembrie, F.S.N. a reușit să se prezinte pe sine ca o nouă forță politică, democratică. Presupunînd că ideologia sa nu este una de tip comunist (?), aparatul cu care F.S.N.-ul va exercita puterea, și a făcut-o în aceste luni, este cel de dinainte de revoluție.

Cert este că această înfățișare schimbată a provocat confuzie, identificarea forțelor politice s-a făcut cu greu și cu o mare pierdere de timp; acest timp scurs a fost fatal pentru opoziție. Opoziția a pierdut la 20 mai și din cauze mai simple, nepolitice. Oamenii au votat pentru continuitate Trecutul trăiește puternic în fiecare. Nu sîntem pregătiți pentru schimbare, ne temem de ea. Reformele sînt inevitabile,

așa că s-a obținut o amînare. Majoritatea absolută obținută de F.S.N. indică nu numai priza acestei grupări la oameni, nu numai handicapul la care și-a obligat adversarii încă din ianuarie, indică și o mentalitate colectivă - nedetașată de acel NU spus răspicat lui Ceaușescu. Dar indică mai ales neputința de a contura o viziune clară, concretă, a unui viitor diferit de ceea ce-am trăit în ultimele decenii. Imaginația socială s-a dovedit mai slabă decît frica de necunoscut și rigorile unei democrații. Cred că am subapreciat cu toții vigoarea acestui conservatorism.

"22" / 19/25 mai 1990

44° 24' 49" LATITUDINE NORDICĂ

Cutremurul de săptămîna trecută ne-a amintit cît de fragil e totul. Sînt necesare cîteva secunde pentru a ne întoarce în neant. Lui Ceaușescu i-a venit ideea demolării Bucureștiului, pentru a construi propria sa utopie, la cutremurul din '77. Nebunului i-a trecut prin minte că ar putea să fie egalul lui Dumnezeu. Să stîrnească stihiile peste oraș, să alunge în pulbere istoria și mai ales mărturiile ei, iar deasupra să zidească din prefabricate viziunile sale paranoice. Imaginea ruinelor a născut în mintea lui puțină - dar încurajată de un conclav de sfetnici - un fel de apocalips pe care voința lui l-ar putea abate peste ziduri și acoperișuri, peste oameni. Un fel de cazarmă-cantină-peron populat de **omul nou** care să-i semene lui la coșmaruri, slugărnicie și nimicnicie. A proiectat toate, folosindu-se de mîinile unor arhitecți denaturați. A golit orașul de biserici, de case vechi, de străzi și grădini, pentru a instaura mărirea lui din butaforie. Ceaușescu a dispărut asemănător cu niște fanarioți nebuni ca Hangerly sau Mavrogheni, dar prefabricatele

sale rămîn cu silnicia lor între noi să mutileze peisajul şi viaţa Bucureştiului. Ceauşescu a învins. El n-a apucat să vadă terminată coşmelia ciclopică din Dealul Mihai Vodă, ne-a lăsat nouă privilegiul "să ne bucurăm".

Nu s-ar fi întîmplat nimic dacă undeva, pe aceeaşi latitudine spre Est, la Yalta, nu s-ar fi încheiat acordul care să ne scoată pentru o jumătate de secol în frigul Siberiei. Şi frigul te face să aiurezi. Nu numai de unul singur, ci mai ales "în mase largi, populare". Schizofrenia colectivă în care am zăcut şi din care ne străduim să ieşim, a produs distrugerea Bucureştiului, victoria nebuniei asupra raţiunii. Colapsul istoric a atrivit nu doar vieţile cîtorva generaţii, dar a implantat la scară mare un spaţiu artificial, irespirabil, pe care vom fi siliţi să-l locuim pînă la neuitare.

Un clişeu des repetat spune că Bucureştiul a fost de-a lungul istoriei sale un loc binecuvîntat, aflat la **intersecţia** drumurilor comerciale, favorizat de întîlnirea aici a multor interese şi popoare, un oraş tolerant, civilizat şi cosmopolit, aşa cum îl descriu toţi călătorii străini care au lăsat însemnările lor.

Dar a fost şi un oraş plasat într-un **no man's land**, o ţară a nimănui, între cîteva imperii. Şi această trăsătură: de margine de imperii, de **margine de lume**, mi se pare definitorie. Oraşul, lumea lui, erau ridicate pe subterane şi pivniţe încăpătoare, unde te puteai ascunde pe tine şi avutul tău. Puteai trăi acolo luni de zile ferit de toate silniciile vremii şi istoriei. Întîi, oraşul a fost o ascunzătoare. Şi în acest mister a supravieţuit. Convingerea lui Ceauşescu că ne are, că ne-a înfricoşat, că ne ştie şi stăpîneşte, s-a dovedit iluzorie. Demonul lui siberian i-a jucat o farsă. Şi a lăsat un imens hohot de rîs să-i însoţească pieirea.

BIBLIOTECA MUNICIPALĂ
MIHAIL SADOVEANU
SECŢIA RELAŢII

Diavolul nu-şi isprăveşte niciodată lucrarea. El inaugurează întotdeauna festiv, sărbătoreşte propriile sale promisiuni ca realităţi deja existente, dar lasă lucrurile aci. La fundaţii, la primele etaje, la născociri. Cu Ceauşescu n-a jucat altă partidă. L-a lăsat să demoleze, să strîmbe, să se strîmbe în faţa microfoanelor şi adoratorilor lui din Est şi Vest şi apoi, cu un gest, l-a rostogolit în scîrnă. Bucureştiul are largi cute de întunecime şi malefic, pe care prostia, cînd plăpîndă, cînd agresivă a numărului 1 P.C.R. n-a putut s-o cuprindă. Mintea lui era prea bolnavă, intoxicată de propriile lui coşmaruri propagandistice, pentru a înţelege.

În ciuda dispariţiilor atîtor ziduri vechi şi case, a atîtor locuri şi biserici - spiritul ascuns şi puternic al oraşului, trecut prin atîtea nenorociri, a locuit tot timpul aici şi a trecut într-o clipă a exasperării la distrugerea făcăturii inepte, care avea, întîmplător, trăsăturile lui Ceauşescu. Dincolo de lărgirea bulevardelor, de zidurile uniforme şi cenuşii, dincolo de praful şi mizeria şantierelor, s-a aflat marea ascunzătoare. Din această zonă inobservabilă s-a închegat treptat rezistenţa împotriva coşmarului, din această umbră solidificată au urcat strigătele revoltei împotriva ocupaţiei, pentru că ocupaţie a fost.

În acest arierplan al Bucureştiului găsim speranţa noastră. Devastat la intervale scurte de ciume, invazii de insecte şi armate, de inundaţii, de cutremure şi incendii devastatoare, cred că Bucureştiul nu este un oraş sortit pieirii, ci al trăirii la limita omenescului.

"22" Nr. 21 / 08 iunie 1990

ASALTUL UMBRELOR

Trăim în prelungirea regimului Ceaușescu. Nici evenimentele din 16-22 decembrie '89, nici împușcarea perechii prezidențiale, nici... alegerile din 20 mai nu ne-au rupt de trecut. Mă găseam în Suedia, cînd am aflat despre violențele izbucnite la București. Conform unui scenariu malefic (aplicat pentru a cîta oară?), a fost incendiat Ministerul de Interne, a fost întrerupt programul televiziunii, au fost aduși 10000 de mineri și năpustiți asupra populației. Totul îmi amintește de provocările și înscenările anilor '30 din Germania. Incendierea Reichstagului, de exemplu. Rețetele sînt cunoscute și nimeni, acolo unde mă găseam, nu s-a lăsat înșelat în ceea ce privește prezența unei mîini criminale care a montat totul. Pe micul ecran secvențele de la Actualități se succedau astfel: bande de indivizi înarmați cu rângi și bîte lovind sălbatic oameni lipsiți de apărare. Scene de coșmar, halucinante. Iar după aceste imagini în care erau arătate haite de bătăuși dezlănțuite, pe micul ecran apărea președintele Iliescu, mulțumind minerilor că au răspuns chemării sale ("pentru tot ce au făcut").

Evenimentele tragice de la București au stîrnit pretutindeni stupefacție. Iar reacțiile cercurilor diplomatice, ale guvernelor, ale cercurilor de afaceri, presei și opiniei publice au fost pe potrivă. Dincolo de măsurile pe care le-au anunțat împotriva regimului, rămîne însă uriașa discreditare pe care teroarea din 13-15 iunie a adus-o prestigiului - și așa diminuat - al României în lume. Cînd toate popoarele fac pași decișI pentru a se integra civilizației europene, trimiterea pe străzi a cîtorva mii de oameni pentru a devasta sediile partidelor și ziarelor, pentru a distruge Universitatea, pentru a ucide opozanți sau măcar a-i schilodi, pentru a-i intimida înseamnă a te plasa în contrasens cu toate transformările care se petrec astăzi în țările vecine.

O democrație nu poate începe cu vărsare de sînge, cu represalii împotriva populației pașnice, cu mii de arestări, cu ucideri. Desigur există, acumulate sub dictatură, stocuri de ură, de frică și complexe neconsumate. Dar numai un politician imprudent stîrnește toate aceste resentimente pentru a-și apăra pozițiile. Beneficiile obținute de Guvernanți (păstrarea puterii, distrugerea adversarilor...) în astfel de situații sînt infime în comparație cu pierderile. Prestigiul liderilor de astăzi este undeva foarte aproape de acela al lui Ceaușescu și al echipei sale în decembrie '89. Am citit zeci de articole, am urmărit programe TV. Nu am văzut nicăieri decît oprobiu, îngrijorare, groază. Totul pare atît de incredibil, încît depășește puterea de a înțelege. Și mai sînt de neînțeles și aceia care de pe trotuare au aplaudat, ca și refuzul de a acorda îngrijire medicală răniților în spitale ca și chemarea la delațiune din discursul, pe atunci, neinstalatului președinte. Asta indică nu numai absența unor reflexe politice (dar și faptul că ne-am pierdut măsura), ci mai ales mizeria

morală pe care am moştenit-o şi în care continuăm să trăim. Este actul cel mai ruşinos care s-a întîmplat în ultimele decenii în istoria românească, şi a provocat o traumă de nevindecat ale cărei consecinţe le vom suporta mulţi ani.

Tehnica folosită îmi aminteşte de practicile întrebuinţate de bolşevici, care organizau, în 1917, forţe paralele, şi de nazişti, care îşi aveau şi ei batalioanele lor de asalt. Dealtfel, preşedintele Iliescu nu s-a plîns de prea multă democraţie şi de negarantarea drepturilor civile, ci doar de inexistenţa unei forţe instruite să apere... democraţia. Adică regimul său. Probabil succesul detaşat din alegeri l-a decis să dea o lovitură decisivă opoziţiei pentru a guverna mai uşor. Cu o opoziţie fragmentată, intimidată, împiedicată să se manifeste speră să rezolve uriaşele probleme economice şi sociale ale ţării. Calculul este greşit. Numai o conciliere naţională poate duce la ieşirea României din dezastru. Numai instaurarea grabnică a unei democraţii autentice, în care drepturile minorităţilor, ale opoziţiei să fie ferm garantate şi strict respectate, poate face să apară acele forţe şi resurse umane care să rupă definitiv cu trecutul. Numai o imagine credibilă în ţară şi străinătate a puterii politice instalate în ultimele luni poate să scurteze drumul spre democraţie. Deocamdată ar trebui măcar să intrăm în secolul al XIX-lea - adică să ieşim din al XVIII-lea, cînd Pasvanoglu îşi trimitea bandele prin Bucureşti să terorizeze populaţia. Dar Pasvanoglu era străin şi nu pretindea nici că e patriot român, nici că e democrat.

"22" Nr. 24 / 29 iunie 1990

TIMPI MORȚI

Jocurile puterii au restrîns semnificația revendicărilor revoltei care a început în decembrie, la sfera intereselor personale și de clan. Te întristezi observînd acest peisaj politic din care idealurile revoluției au fost uitate. Ce accentuează amărăciunea este că admirația cu care eram pretutindeni priviți a dispărut și ea. Într-o lume de conexiuni, totul începe de la respectul celorlalți. Deopotrivă parteneri, concurenți sau adversari. Pentru a trata de la egal la egal. Disprețuiți, minimalizați, priviți cu neîncredere nu avem cum să fim egalii nimănui, România s-a desprins numai pe sfert de trecutul ei recent. Alte țări din fostul bloc comunist au reușit procente mai tranșante, sîntem din nou ultimii, așa cum ne-a lăsat regimul Ceaușescu. Și asta pentru că avem mulți timpi morți. Într-un fenomen de asemenea amploare ca prăbușirea comunismului, viteza de derulare a reformelor și schimbărilor este un factor esențial. Absența timpilor morți asigură inserarea cu pierderi mai puține în contemporaneitate. Comunismul a fost și continuă să fie o abolire a istoriei, a duratelor și a vieții. Un îngheț, o anestezie. Clasa politică românească are prea multe amintiri. Într-un fel, nu face decît să reproducă reflexele dobîndite sub dictatură. Adică: înfruntare - nu

dialog, închidere - nu deschidere, intoleranţă - nu toleranţă. Ştirile care sosesc din vecini indică o rapidă modificare a regimurilor post-totalitare. Evenimentele de la Sofia ne clasează printre figuranţii întoarcerii în Europa, după ce acum nouă luni am fost protagonişti.

A nu ţine pasul astăzi înseamnă a pierde ultima şansă. Dacă alţii se întorc la viaţă decişi să arunce trecutul peste bord, noi continuăm să convieţuim cu ceea ce am urît mai mult. Supunerea, suspiciunea, resentimentul. Trecutul refuză să moară şi nu întreprindem aproape nimic să-l alungăm. El continuă să-şi facă simţită prezenţa cu precădere la deţinătorii puterii, dar nu este absent nici în interiorul opoziţiei.

În afara unei gîndirii politice moderne, ne lipseşte conştiinţa orizontului în care ne aflăm. Rămînem la acest vag: trebuie să facem ceva! Ce anume? Rămîne de văzut. De aceea iniţiativele energice sînt amînate, schimbările absolut obligatorii în dezastrul în care ne aflăm rămîn cuvinte goale, uitate prin discursuri, declaraţii oficiale şi conferinţe de presă. Aceste amintiri însă costă. Şi aşa am plătit cu un preţ foarte greu puţinul pe care l-am realizat pînă acum.Ne mişcăm mai încet decît orice altă ţară din estul Europei. Paradoxul acestei situaţii provine din faptul că bolşevismul a prins cel mai bine în ţara care în 1945 era cea mai anticomunistă. Acest paradox, pentru a fi rezolvat, cere măsuri mai radicale decît pînă acum. Adică exact inversul a ceea ce s-a făcut. De aceea, tergiversările şi ezitările clasei politice sînt de neînţeles. Cui îi este frică de democraţie? În afara libertăţii nu există demnitate. Lipsit de onoare, de respectul celorlalţi nu poţi să aspiri la un loc în lumea civilizată. Acest sentiment îl trăiesc mesagerii

guvernului cînd dau numai de uși închise în străinătate. După sălbăticia dezlănțuită la jumătatea lunii iunie, sînt puține șanse de a recupera în ochii opiniei publice ceva din imaginea de popor curajos și curat. Și trebuie să se știe că în democrații, opinia publică determină deciziile cercurilor diplomatice și politice.

Partidul de guvernămînt nu este într-o situație ușoară. A luptat energic și profesional pentru putere, uitînd că prada nu este altceva decît un dezastru. Trebuie acum să preia această moștenire care este mai mult o povară. O economie care nu produce, un mecanism supracentralizat și neputincios. La aceste cauze obiective se adaugă propriile greșeli. Cea mai evidentă este întîrzierea unor schimbări radicale în economie. Jumătățile de măsură, improvizațiile nu fac decît să împiedice startul.

Dacă pînă acum am trăit repetate crize politice, crizele sociale se apropie cu repeziciune. Și, deocamdată, nu găsim nici un motiv de liniște. Trotuarele sînt ocupate ca acum un an de oameni care așteaptă, lipiți de vitrine, un camion fantomă cu ceva. Străzile sînt de o murdărie de nedescris în orașe. Starea spațiilor de locuit este deplorabilă, iar lipsa acută de apartamente face ca zeci de mii de familii să locuiască așa cum nimeni nu mai locuiește azi în Europa. La ghișee, funcționari plictisiți se înviorează numai dacă îi plătești, ei nu par să aibă nici o obligație față de cetățeni; iar guvernul pare prea slab în fața propriei sale birocrații pentru a o aduce la ordine. Prețurile cresc amețitor și este numai începutul. Asistăm neputincioși la acest nesfîrșit bîlci politic care ne scufundă cu fiecare zi într-o realitate situată alături de tot ceea ce se întîmplă azi de la Urali la Atlantic.

Eliminarea timpilor morți din această strategie a secolului se impune ca o necesitate. Este o vreme a urgențelor.

"22" Nr. 30 / 10 august 1990

EŞECURILE NOASTRE

ADAM MICHNIK scria despre valul de greve din anul 1970 că **"Inteligentsia a păstrat tăcerea. Printre marii scriitori, mari artişti, disidenţi, nici o voce nu s-a ridicat. Noi nu am ştiut ce să spunem. Ne era teamă, celor care participasem la revoltele studenţeşti, că am putea face rău mişcării muncitoreşti şi că numele noastre ar putea s-o compromită. Dar era pentru ultima oară cînd ne-am supus acestui tip de demagogie".**

Cînd în 1976 luptele muncitoreşti duc iarăşi la înfrîngerea greviştilor, lecţia era însuşită. Ia naştere KOR, un prim organism de autoapărare socială, un element esenţial al societăţii civile. Intelectualii şi muncitorii s-au regăsit pe terenul apărării victimelor represiunii. KOR a fost laboratorul unde alianţa între muncitori şi intelectuali a apărut şi s-a consolidat. În jurul acesteia o mulţime de grupuri şi publicaţii clandestine au pregătit opinia publică pentru ce avea să fie 1980.

La numai cîteva zile după începerea grevelor la Gdansk printre muncitori găsim opozanţi ai regimului: Tadeusz Mazowiecki, Bronislaw Geremek

etc. Alţi intelectuali se raliază rapid greviştilor şi sprijină efectiv crearea de grupuri de sprijin şi comitete de grevă în alte oraşe. Intelectualitatea poloneză a învăţat din înfrîngerile suferite de-a lungul anilor. Ieşirea ei din izolare - odată cu mijlocul anilor '70 - i-a asigurat prestigiul şi mai ales încrederea de care s-a bucurat printre greviştii. Şi muncitorii au avut de cîştigat din această mişcare energică şi întrucîtva neaşteptată (prin amploare mai ales). Greva a început la 14 august prin revendicări economice şi cererea de reangajare a Annei Walentinowicz. În 18, KOR face un apel pentru crearea de sindicate libere şi pentru recunoaşterea dreptului la grevă. Fuziunea de interese impune cererea pentru eliberarea intelectualilor pe care guvernul se grăbise să-i aresteze. Printre ei Michnik, Kuron etc.

LECH WALESA, într-un text din 1986, sublinia rolul jucat de intelectuali: **"Îmi amintesc situaţia de acum 5 ani, cînd din Gdansk am chemat un grup de experţi care mai tîrziu ne-a ajutat în condiţii dificile să punem la punct programul muncitorilor greviştii din Gdansk: cele 21 de revendicări. Era acolo semnalul unei colaborări viitoare între intelectuali şi muncitori care a fost atît de fructuoasă. Subliniez pentru că între intelectuali şi muncitori există destulă neînţelegere şi neîncredere: este rezultatul a ceea ce a fost şi ceea ce este încă. Este uneori dificil pentru muncitori să nu identifice inteligentsia cu puterea politică şi tehnică, şi care le apare ca fiind de cealaltă parte. Experienţa ultimilor zece ani a arătat totuşi muncitorilor ce ajutor şi sacrificii pot să aştepte de la intelectuali: scriitori, savanţi, artişti. Noi dorim ca prăpăstiile care separă diferitele pături sociale să fie astăzi tot mai reduse cu scopul ca unirea muncitorilor, agricultorilor,**

inginerilor, a tuturor grupurilor de intelectuali să poată crea Republica autogestionată. Trebuie pentru asta timp şi încredere reciprocă. Muncitorii, deja, au înţeles multe şi cînd timpul va veni vor demonstra acest lucru".

De ce am rememorat exact acest aspect din multele pe care le ridică fenomenul **Solidarnosc**?!... Pentru că aici se află cauzele multora din eşecurile noastre. Cînd muncitorii au năvălit pe străzile Bucureştiului în 28-29 ianuarie, cînd minerii s-au năpustit cu sălbăticie asupra a ceea ce li s-a părut a fi "duşmani" cu lozinci de tipul "Noi muncim, noi nu gîndim" şi "Jos intelectualii" a fost nu numai un dezastru şi o ruşine pentru agresori, pentru masa de muncitori manipulată de o mînă de reacţionari, a fost şi un eşec al intelectualilor. Incapacitatea de a înlătura resentimentele, neîncrederea, a contribuit major la ieşirea în stradă a detaşamentelor de asalt ale urii şi ignoranţei. Procesul democratic ar fi fost mult mai departe dacă după decembrie '89 muncitorii şi intelectualii ar fi găsit un limbaj comun în apărarea intereselor lor. Dacă puterea a manevrat cu cinism aceste resentimente, să observăm totuşi că experienţa ultimelor decenii a produs această tragică separare între clasele sociale. Comunismul a dus o politică perseverentă de învrăjbire, de aţîţare continuă a suspiciunii, a complexelor de tot felul. Iar eforturile de a închide aceste spaţii uriaşe s-au făcut prea puţin simţite. Mă gîndesc de pildă că în 1977 românii au ratat prilejul ca miracolul **Solidarnosc** să se producă aici. Atunci, două mişcări de opoziţie, cea din jurul lui Paul Goma, şi a muncitorilor din Valea Jiului, nu s-au întîlnit. În jurul lui Goma s-au raliat prea puţini intelectuali. Iluziile inteligentsiei româneşti erau încă

multe; la fel şi teama. Neputinţa formulării unui program clar de revendicări sociale a fost atunci cronică. Şi nu numai la intelectuali. Dar şi în rîndurile muncitorilor. Grevele din august au avut un caracter strict economic. Revendicările minerilor ţinteau doar abrogarea legii pensiilor şi recuperarea unor avantaje asigurate pînă la acea dată. În ciuda amplorii (20.000-30.000 muncitori), acţiunea a eşuat în principal pentru că nu a avut un program de revendicări cu caracter mai larg: transformarea comitetului de grevă într-unul permanent, crearea unui sindicat liber, accesul la mass-media, libertatea de conştiinţă etc. Era acelaşi reflex limitativ care îi făcea pe intelectuali să se refere exclusiv la interese proprii cum ar fi cenzura. Nici intelectualii, nici muncitorii nu au găsit în acei ani terenul comun de desfăşurare. Aici găsim şi una din cauzele dezastrului ce a urmat. Dacă P.C.R. şi clanul Ceauşescu au fost principalii agenţi ai acestui dezastru, trebuie să vedem şi partea noastră de vină. Nu am reuşit să ducem un dialog, să organizăm în comun acţiuni, nu am declanşat acea solidaritate umană care a reuşit în Polonia. Represiunea de după Valea Jiului nu a fost urmată de crearea de grupuri de întrajutorare. Uitarea şi teama au acoperit cu un zid de tăcere totul.

Soarta unei eventuale democraţii în România depinde în principal de alianţa intelectualilor cu muncitorii. Identificarea intereselor comune, sprijinirea reciprocă în revendicări, solidaritatea umană, spiritul civic, patriotismul tuturor vor juca un rol mai mare decît s-ar crede la prima vedere. Vom reuşi oare să acoperim "prăpăstiile" care ne "separă"?... Altă şansă nu există. Dacă nu vom reuşi, puterea îşi va face jocul ei logic, asmuţind pe unii împotriva celorlalţi, semănînd

neîncrede și teamă. Iar peste cîțiva ani ne vom întreba de ce am pierdut iar o șansă istorică.

Ceva îmi spune că acest lucru nu se va repeta. Că evenimentele tragice de pînă acum ne-au învățat multe. Că democrația, deși va mai suferi eșecuri, va intra pe un făgaș ireversibil. Dar pentru asta muncitorii și intelectualii trebuie să fie împreună.

"22" Nr. 33 / 31 august 1990

BRAŞOV. CONSILIUL EUROPEI

România are astăzi mai multe realităţi. Una oficială, înfăţişată de putere în spatele uşilor închise, la întruniri internaţionale (în rarele prilejuri cînd este primită), congrese, convorbiri diplomatice. Aici liderii îşi arată aerul european, principiile "largi, democratice", hotărîrea de a făuri o Românie modernă înlăturînd sechelele comuniste. Este o Românie a intenţiilor şi a promisiunilor, a foartei bune păreri pe care o are Guvernul despre sine. O Românie a "viitorului luminos" după un slogan de altădată. Realitatea Guvernului este una imaginară. În fapt, este rupt de realitatea celeilalte României. Cea neoficială. A oamenilor de rînd. România sărăciei şi a mizeriei, România sutelor de mii de emigranţi din acest an care îşi caută siguranţa zilei de mîine în lagărele de refugiaţi din Europa. Pentru că noi nu sîntem încă în Europa. Ei fug cît mai departe de ameninţarea cu frica, frigul, foamea, ruşinea. Puterea n-a reuşit să-şi creeze nicăieri o imagine de garant al libertăţii, sau c-ar fi capabilă să scoată ţara din dezastru. Neputinţa şi

dezorientarea Guvernului au fost înfățișate limpede de chiar primul ministru în discursul ținut greviștilor la Brașov. Izolarea Guvernului pe plan internațional, faptul că nu are pur și simplu nici un aliat, este urmarea repetatelor încălcări ale regulilor democrației. Consiliul Europei ia în discuție în aceste zile măsura în care Guvernul își respectă obligațiile sale, atît față de propriul popor cît și cele internaționale. Și la ambele capitole bilanțul este negativ. În toate crizele pe care le-a traversat pînă acum Puterea, ea a acționat de pe poziții de forță, preferînd să lovească în loc să dialogheze. Reflexele totalitare în bună parte moștenite de la aparatul comunist, altele însușite cu repeziciune în exercitarea prerogativelor, au fost tot timpul prezente. Asasinarea perechii Ceaușescu după un simulacru de proces, contramanifestațiile din 28-29 ianuarie, înscenarea scăpată de sub control de la Tîrgu Mureș, campania electorală și alegerile, refuzul dialogului din Piața Universității din luna mai, și represaliile din zilele de 13-15 iunie mai ales, toate au contribuit nu numai la pierderea simpatiei de care ne bucuram, dar și la pierderea încrederii românilor în viitorul lor și al țării.

Este adevărat, o parte din situația dificilă a fost moștenită. O economie diformă, cu utilaje terminate, cu resurse epuizate. Principala răspundere o are însă Puterea. Lipsa oricărei strategii, neprecizarea scopurilor pe durate scurte și lungi, măsurile contradictorii, proliferarea corupției, urmărirea intereselor de grup, toate acestea au aruncat România în haos. Vechea clasă politică, pătura aceea subțire care decidea - în schimbul privilegiilor - era să piardă Puterea în 22 decembrie. Dar n-a pierdut-o. S-a refăcut repede, cu încăpățînarea lor de *apparatciki* și treptat,

prin replieri şi lovituri succesive, au redus revendicările şi aspiraţiile democratice ale oamenilor la o vorbărie goală în care imaginea extraordinară a revoluţiei a pălit. Asistăm la o revenire în forţă a vechilor structuri. Fenomen întîlnit nu numai în România ci şi în celelalte ţări din centrul şi estul Europei. Lucidul preşedinte Vaclav Havel, înţelegînd ce se întîmplă, vorbea acum cîteva zile de necesitatea unei noi revoluţii care să ducă la dispariţia vechilor structuri comuniste. Rezistenţa birocraţiei la nivele înalte, medii şi joase este mai încrîncenată ca oricînd. Chiar dacă Guvernul va încerca reformele de care este nevoie, acest uriaş aparat de paraziţi se va opune. Orice deschidere, descentralizare, privatizare, cît de insignifiante ar fi, înseamnă un atentat la puterea funcţionarului de stat, sau, mai mărunt, de prin provincie. Or, Guvernul se sprijină masiv pe această birocraţie care se autogenerează cu viteză la scară naţională.

Cealaltă Românie - a bătrînilor care şi-au reluat rîndul la cozi, a greviştilor de la Braşov şi Constanţa, a emigranţilor, a ţăranilor care nu mai ştiu ce să facă, a majorităţii mute etc. - se descurcă cum poate. Mai mult nu. Siropoasele programe TV, comunicatele oficiale, nu împiedică deprecierea monedei, haosul economic, golurile de producţie; nu strînge recolta de pe cîmp, nu umple rafturile cu alimente. Nu fac decît să ne mintă.

Guvernul se află astăzi într-o situaţie critică din două direcţii. 1. Este complet izolat pe plan internaţional. 2. Este ameninţat ca nemulţumirea crescîndă a oamenilor să se transforme în revoltă. Ieşirea din situaţia "fără ieşire" este întîlnirea celor două direcţii. Pentru redresarea situaţiei economice

Guvernul are nevoie de un masiv ajutor străin (investiții, tehnologie, piețe etc.). Acest ajutor nu va veni pînă cînd nu se va separa de trecut. Pînă cînd structurile comuniste nu vor fi demontate și scoase din joc. Nu doar declarate dispărute pentru totdeauna (cum s-a întîmplat cu P.C.R.), ci efectiv împiedicate să acționeze. Fără garantarea drepturilor omului, fără instaurarea urgentă a unui climat democratic, Guvernul nu are nici o șansă să contribuie la scoaterea țării din dezastru. Dimpotrivă, nu va face decît să ne scufunde și mai mult în întuneric și violență.

"22" Nr. 35 / 14 septembrie 1990

ŞANSA A TREIA

Este urgent să se ia măsuri pentru ca România să nu fie pierdută pentru democraţie(...)

Observam decalajele între diferitele procese democratice din societăţile post-comuniste. Explicaţia se găseşte în situaţia de la care au pornit aceste procese, adică de la gradul în care societatea civilă a fost distrusă de comunism. Consecinţele sînt: dezvoltarea democraţiei va fi diferită de la ţară la ţară în centrul şi estul Europei. Fiecare societate post-comunistă urmează şi va urma un drum specific, un zig-zag de paşi înainte şi înapoi, de victorii şi eşecuri. Putem să ne imaginăm că unele din aceste societăţi se vor opri la un moment dat - cel puţin vremelnic - din drumul spre democraţie...

Între ţările pe cale de a se debolşeviza, România este cea mai întîrziată. România de altfel este în ultimele decenii, o **excepţie**. Întîi a fost ţara cea mai anticomunistă, în care mişcarea de stînga a fost practic insignifiantă în comparaţie cu celelalte ţări ce se vor comuniza în anii '40 şi care aveau puternice tradiţii de stînga, inclusiv comuniste şi revoluţionare (Bulgaria, Ungaria, Germania), România va suferi cea mai vastă comunizare. România n-a participat la invazia Cehoslovaciei în '68. În anii '70-'80 Ceauşescu a

fost considerat copilul teribil al sistemului comunist, "se opunea celorlalte ţări satelit", era liderul aproape liberal al "unei mici ţări care rezista Kremlinului". La mijlocul anilor '80 România a fost ţara unui nebun paranoic care nu înţelegea schimbările istorice: de exemplu, perestroika şi noile relaţii internaţionale.

Astăzi România are de asemenea o situaţie de excepţie. Domnul Geremek*) a vorbit ieri despre **"refuzul de a recurge la violenţă"**, de strategia acestei revoluţii europene paşnice din 1989. In România a avut loc o schimbare prin mijloace violente, o revoltă sîngeroasă. Această formă a fost radical diferită de ceea ce s-a întîmplat în estul şi centrul Europei. Şi ultima excepţie: ţările care au suferit regimuri comuniste au intrat decise în procesul democratizării, în vreme ce România stagnează şi este în pericol de a pierde contactul cu aceste procese.(...)

Cauzele acestor ultime două excepţii le găsim în distrugerea aproape completă a societăţii civile. Este o imposibilitate să duci la capăt o revoluţie anticomunistă, bazîndu-te pe vechile structuri. Nomenclatura a umplut vidul politic de după evenimentele din decembrie anul trecut. Nomenclatura este în continuare în poziţii de comandă şi decide în toate problemele societăţii româneşti. Acest grup social încearcă să-şi păstreze privilegiile şi puterea de altă dată. Iar societatea civilă nu poate încă să articuleze o opoziţie viabilă, o alternativă reală. Găsim aici trăsăturile istoriei noastre tragice,(...)

Noi ne găsim în faţa mai multor scenarii: primul: un regim populist, organizat în jurul unui lider charismatic, providenţial, identificat greşit cu autorul înlăturării dictaturii, un fel de dictatură semiproletară-semipersonală. Al doilea: un regim autoritar bazat pe

alianţa între birocraţie şi armată. Şi al treilea: o democraţie. Cum vedeţi democraţia are şansa a treia.

Ne aflăm astăzi în aceeaşi situaţie cu Polonia după 1981, cînd Puterea a încercat cu o lovitură de forţă distrugerea opoziţiei, prin represiunea oricărei rezistenţe şi atacuri contra a tot ceea ce este diferit de autoritatea centrală (grupuri independente, intelectuali, ziare, partide). Regimul a încercat în prima parte a anului să se sprijine pe muncitorii industriali, pe ţărănimea săracă (şi în România toţi ţăranii sînt săraci), pe fosta administraţie. Observăm identitatea bazei sociale cu cea a fostului partid comunist. A plătit salarii fără să ceară producţie, a făcut promisiuni cu privire la păstrarea locurilor de muncă, aprovizionarea şi îngheţarea preţurilor. Toate acestea - motivate de campania electorală - au dus la accentuarea crizei economice şi sociale. Astăzi situaţia financiară, tehnică şi economică a României este dezastruoasă. Sîntem în imposibilitate de a continua ca pînă acum.(...) Viaţa partidelor nu epuizează niciodată viaţa politică. Forţele democratice sînt pe cale de a recupera decalajele istorice pe măsură ce societatea civilă se rearticulează. Acestea sînt singurele în măsură să aducă România în procesul democratic în care au intrat societăţile post-comuniste.

România de astăzi rămîne personajul cel mai tragic al dramei istorice care se joacă în acest final de secol în Europa.

*) Bronislaw Geremek, intelectual dizident polonez, consilier al lui Lech Walesa, astăzi lider al Comisiei de Afaceri Externe a Parlamentului
(Fragment din cuvîntarea rostită la Consiliul Europei din 19 septembrie 1990/ Strasbourg)

"22" / 1 octombrie 1990

POARTA BRANDENBURG

22 DECEMBRIE '89-12,00 p.m., eram în balconului fostului C.C. P.C.R. Mulțimea uriașă adunată în Piața Palatului. Am înțeles că un drum al istoriei s-a încheiat. La București suna ultimul minut al unui coșmar. Nu știam că în cealaltă margine a imperiului cădea și ultimul fragment al zidului ce ne despărțise de Europa. Tot în 22 Decembrie în Poarta Brandenburg se deschideau două pasaje de trecere. Zidul ridicat la 13 august 1961, căzuse în 9 noiembrie '89 dărîmat de populație aproape cu mîinile goale. In fapt, demolarea lui începuse cu cîteva luni înainte (Honecker se afla la București) pentru ultima întîlnire a liderilor Pactului de la Varșovia), cînd mii de est-germani treceau prin Ungaria - abia se demontase gardul de sîrmă ghimpată - prin Austria spre libertate; ca să invadeze ambasadele R.F.G. din Sofia, Praga, etc. Era semnalul că bolșevismul intra în ultima turnantă, după ce dăduse dovadă de destulă putere de regenerare și suferise absolut toate eșecurile posibile.

Procesul revoluționar consumat în a doua jumătate a anului trecut a reușit - în bună măsură - după ce fusese stopat în august 1953 la Berlin, în '56

la Budapesta şi Poznan, în '68 la Praga, '81 în Polonia. Condiţia pentru a reuşi era să se desfăşoare nu într-o singură ţară, ci în mai multe comcomitent şi într-un context în care U.R.S.S., slăbită de contradicţii în interior, să nu poată interveni militar. Odată cu alegerile pentru Seimul Polonez în care "Solidaritatea" a cîştigat tot, era clar că vechile structuri comuniste sînt epuizate. Rînd pe rînd - ca într-un domino - aceste regimuri au căzut pînă în 22 decembrie cînd la Bucureşti dictatorul îşi părăsea bunkerul, şi Poarta Brandenburg, la cealaltă graniţă a imperiului, se deschidea berlinezilor.

Dispariţia unei dictaturi nu echivalează cu regăsirea libertăţii cum cred mulţi, sau cu instaurarea unei democraţii. Birocraţia românească a redus revoluţia la o remaniere de guvern, pe principiul "pleacă ai noştri, vin ai noştri"! Nici birocraţii germani n-au gîndit altfel; şi ei au făcut un efort disperat de a-şi păstra privilegiile, chiar cu preţul rămînerii ţării lor în situaţia dinainte. Pentru că niciodată birocraţii nu plătesc preţul. Îl plătesc ceilalţi. Din fericire, prezenţa Germaniei de Vest, cu dovada clară a superiorităţii sistemului ei economic-social şi politic pe de o parte, cît şi existenţa unei societăţi civile şi în consecinţă a unei opoziţii articulate, pe de altă parte, au împiedicat tentativa birocraţiei de a rămîne. Ceea ce în România nu s-a întîmplat.

Germania şi România, aflate la unison pentru o zi în 22 decembrie '89, se află în două lumi diferite astăzi. Un simptom: dacă-n vara şi toamna '89 est-germanii fugeau în masă, în lunile din urmă asistăm neputincioşi - dacă cumva nu ne facem bagajele - la exodul de aceleaşi proporţii al românilor spre vest. Est-germanii erau motivaţi de lipsa de

orizont şi libertăţi sub dictatura comunistă. Românii însă, paradoxal, fug după succesul unei revoluţii, cînd speranţele ar trebui să fie întregi şi orizontul deschis. Probabil, acest fenomen cu semn contrar dă măsura exactă a situaţiei reale din procesul de democratizare ce se petrece de mai bine de un an în Europa centrală şi de Est. La un capăt, Germania de est - aflată aproape în întregime în lumea civilizată, proces pe care-l va încheia curînd, înaintea tuturor celorlalte ţări ex-satelite ale Kremlinului; la celălalt capăt, mult în urmă, România rămasă în marasmul trecutului.

Deschiderea Porţii Brandenburg şi luarea cu asalt a C.C. P.C.R. păreau să fie o coincidenţă benefică, menită să ne aşeze în rînd cu vecinii noştri. N-a fost să fie! Demararea procesului democratic în România întîrzie, cum întîrzie şi desprinderea noastră de trecut, chiar cu preţul supunerii şi sărăciei. Pătrunderea prin Poarta Brandenburg a însemnat alegerea libertăţii. Pătrunderea poporului răsculat în sediul C.C.-P.C.R. ce a însemnat?

"22" Nr. 38 / 05 octombrie 1990

PROVOCAREA

Odată cu venirea la putere a lui Gorbaciov, Europa încheia (fără s-o ştie încă) o lungă perioadă de hibernare. Un secol împuţinat în ani intra-n metastază. Un secol ce a început cu un alt eveniment rusesc: asaltul Palatului de iarnă. Pentru Europa, al XX-lea a fost cel mai urît secol după cel al ciumei negre. Prin anii '50, partea congelată spera într-o minune. Dar evenimentele de la Budapesta (octombrie '56) şi ridicarea zidului de la Berlin (cinci ani mai tîrziu) au consfinţit faptul că există o împărţire între Mari. Era clar că eliberarea nu poate veni decît din interior. Orice speranţă legată de o debarcare în stil "Normandia" era un basm sinucigaş. Tancurile după "primăvara de la Praga" au stopat încă o dată dezvoltările apărute-n lumea postbelică. Fusese o încercare de sus în jos (asemănătoare cu cea a lui Gorbaciov de astăzi), de a ţine pasul, de a nu ieşi complet din istorie. Invazia a întîrziat cu 20 de ani procesul democratic, reîntoarcerea la viaţă. Dacă aparatul bolşevic nu a fost pregătit, ştiind că orice transformare înseamnă pieirea sa, se poate spune că nici Occidentul nu a fost pregătit să suporte atunci reîntregirea Europei.

GORBACIOV este un personaj controversat. Extrem de mediatic, el ocupă prima pagină, confiscă primele ştiri ale emisiunilor de *news*, este popular. Mai ales în afara graniţelor U.R.S.S. A reuşit desprinderea ultimului Imperiu dintr-un clenci istoric care ar fi dus la dezastru, fără să se poată spune însă că pericolul a dispărut definitiv. Venit la putere după un şir de septuagenari, Brejnev, Andropov, Cernenko, lansat pe scena politicii internaţionale cu un an mai devreme, 1984, după un "turneu de şarm" în Anglia, cariera sa a rămas sub această siglă de contrast. Recunoaşterea occidentală este dublată de o contestaţie internă crescîndă. Aşa se şi explică de ce recentul premiu Nobel pentru pace a fost primit cu destulă indiferenţă în U.R.S.S.

U.R.S.S. trece prin cea mai profundă criză din istoria sa. Scăderea popularităţii liderului de la Kremlin nu este un indicator prea precis, dar indică totuşi eşecul programului de reformă, sau mai curînd lipsa unui program. Cauza: zig-zagul continuu în plan economic şi tendinţele centrifuge ale republicilor unionale. La ultimul congres P.C.U.S., GORBACIOV părea să-şi încheie cariera. Atît reformatorii, care-l atacaseră pentru concesiile făcute dogmaticilor, cît şi conservatorii, care-l acuzaseră că ar distruge "cuceririle revoluţionare", "opera lui Lenin", au refuzat să-şi ia răspunderea guvernării, şi nu şi-au asumat riscul de a-i găsi un înlocuitor. Un contracandidat pentru nr.1 nu există astăzi. Sub o formă sau alta toţi au înţeles că trecutul trebuie aruncat la "groapa cu gunoi a istoriei". În ciuda repetatelor replieri pe plan internaţional care jignesc pretenţiile de supraputere, în ciuda faptului că viaţa cotidiană a cetăţeanului nu s-a schimbat prea mult şi că structurile bolşevice sînt în

dispozitiv, PERESTROIKA rămîne singura strategie a supravieţuirii.

Şi pentru Europa. Aşa se explică suportul puternic acordat de Occident lui Gorbaciov. Occidentul susţine evident ieşirea din comunism a U.R.S.S., şi pacificarea acestui univers, sursa tuturor crizelor de o jumătate de secol, o ameninţare continuă a libertăţii şi prosperităţii celorlalţi.

După Tien An Men metamorfoza sovietică risca să îngheţe. Lecţia represaliilor de la Beijing: vine o zi cînd reformele economice trebuie să se regăsească în instituţiile politice. Episodul Tien An Men risca să piardă şi PERESTROIKA. Episodul Tbilisi certifica ameninţarea. Situaţia părea fără ieşire, iniţiativele blocate. Contraofensiva celor care ţinteau o întoarcere la Stalin şi Brejnev, din interiorul aparatului, dar şi a unei părţi a populaţiei dezînvăţate să lucreze, să trăiască liber, şi avînd o puternică nostalgie a disciplinei, nu putea fi oprită din interior, raportul real de forţe nu o îngăduia. Trebuia dezvoltat alt proces, în sens invers, la graniţele U.R.S.S., în ţările satelit. Toleranţa Kremlinului pentru desfăşurările de la graniţa de vest este nu numai consecinţa neputinţei (economică, militară, ideologică) dar şi interesată. Succesul transformărilor din Europa de Est măreşte şansa reformelor în U.R.S.S. Altă şansă nu există, dacă vrea să supravieţuiască. A nu te schimba înseamnă a dispărea. GORBACIOV a acceptat această provocare.

"22" Nr. 40 / 19 octombrie 1990

DE CATIFEA

De ce speranțele noastre sînt atît de amarnic înșelate? Evenimentele care au dus la căderea lui Ceaușescu n-au coincis cu demolarea comunismului. Televiziunea care ne-a capturat și acțiunile "teroriștilor" (singuratici *desperados*? coordonați? instalații automate de tragere ca la zidul Berlinului?) - au fost primele mutări într-un joc complicat, menit să țină lumea acasă. Orice revoluție se desfășoară în răbufniri succesive și duce în cîteva săptămîni la trecerea puterii dintr-o mînă într-alta de mai multe ori. La București revoluția a încetat la 17.40, cînd dl. Iliescu a ieșit în balconul C.C. al P.C.R. În piață, 200 000 de oameni au strigat ca și altor lideri comuniști care se prezentaseră la microfon: "Fără comuniști!". În același timp, în clădire așteptau zeci de fruntași ai P.C.R. cărora li se distribuiseră carnete și creioane pentru a primi sarcini de la "noua conducere". Aceste puține minute vor marca decisiv derularea evenimentelor de atunci pînă astăzi. Îndată după retragerea precipatată a d-lui Iliescu din balcon și a celor care-l însoțeau, au început rafalele ucigașe în Piața Palatului. Este aici un mister adînc care nu va fi dezlegat niciodată.

Aș vrea să depășim anecdoticul pentru a întregi și înțelege fenomenul. În fapt, se adjudeca

atunci o victorie, într-un proces ce avea să ducă la multe ieşiri de mari proporţii în stradă, la o crescîndă nemulţumire a mai multor categorii sociale, dar şi a mai multor aranjamente de culise între armată, securitate, rămăşiţele aparatului P.C.R. şi ale fostei administraţii. În acea seară de decembrie s-a încheiat un pact. Tacit sau explicit, nu ştim. Dar distribuirea rolurilor în drama românească de la acest sfîrşit de secol este şi astăzi aceeaşi. Cu mici replieri şi cîştiguri/pierderi de tempo. În încleştarea dintre revolta populară care l-a răsturnat pe dictator şi "profesioniştii puterii" (comunişti "fără ideologie comunistă", după o expresie consacrată), revolta a pierdut pas cu pas. Din declaraţia de principii citită la TV pe 22 decembrie nu a rămas aproape nimic în viaţă. Începînd cu separarea puterii în stat, continuînd cu libertatea presei şi încheind cu drepturile omului, toate principiile enunţate au fost şi sînt respectate aproximativ, numai condiţionat, şi numai sub presiunea străzii ori cea internaţională. Asta îmi aminteşte de acordurile de la Gdansk între grevişti şi guvernanţi, cînd ultimii au făcut totul pentru a nu le respecta şi a le anula în fapt. Au trebuit lupte pentru ca unele puncte să fie totuşi respectate. Dar hotărîrea nomenclaturii de a nu ceda a fost atît de mare încît a dus la lovitura din 13 decembrie 1981.

Tot pe 13, dar în iunie 1990, s-a încercat o lovitură asemănătoare, în context complet schimbat şi cu rezultat diferit. La Bucureşti puterea nu a reuşit distrugerea opoziţiei. Dar puterea îşi are victoriile ei în încercarea repetată de a limita şi anula revendicările din decembrie. Cum se explică aceste victorii? Raportul de forţe i-a fost favorabil şi îi este încă. Distrugerea cvasicompletă a societăţii civile în România, inexistenţa

unei perioade reformiste (de tip NEP sau perestroika), ca în celelalte țări din blocul sovietic, au făcut ca forțele democratice să nu fie în stare să ofere o alternativă în chiar ziua căderii lui Ceaușescu. Masele n-au avut lideri și grupuri care să le focalizeze energia. Pe structurile golite ale dictaturii s-au instalat destul de repede rămășițele vechii clase politice. Nu numai pentru că instinctul le mîna să umple acest vid de putere, dar și pentru că nu au găsit o rezistență organizată, capabilă să le împiedice în a recîștiga puterea pierdută cîteva ceasuri.

Asistăm astăzi, parțial neputincioși, deocamdată, la o restaurație de catifea, consecința unui "război de uzură" declanșat de fosta clasă politică, o operație de lungă durată, în care, contînd pe nebăgarea noastră de seamă, dar și pe un raport de forțe care îi este favorabil, supraviețuitorii vechilor structuri se instalează nestingheriți pe pozițiile dinainte. Aflați în vizită - la date diferite - la G.D.S., dl. Virgil Măgureanu deplîngea vidul apărut în jurul puterii, faptul că nu se reazemă pe nimic, iar dl. Claudiu Iordache spunea, aparent paradoxal, că F.S.N. nu deține puterea, că nu controlează administrația, armata etc. Cine deține atunci puterea? Nu văd aici decît un simptom al fenomenului descris mai sus. O dublă realitate care s-a instalat în seara zilei de 22 decembrie 1989, între 17.30 și 18.00.

"22" Nr. 42 / 02 noiembrie 1990

REFORMĂ ŞI CONTRAREFORMĂ

Din trioul Parlament, Preşedinţie, Guvern, Guvernul este cel mai dinamic. În faţa dezastrului iminent se vede obligat să acţioneze. În sfîrşit, miniştrii s-au decis să privească realitatea în faţă, ca să vadă ceea ce omul obişnuit ştie, trăieşte, de luni de zile. Odată sfîrşită campania electorală, magazinele s-au golit. Dacă pînă în mai cineva s-a îngrijit să se reducă exportul de bunuri, dacă acelaşi a plătit salariile fără acoperire în mărfuri produse, dacă s-au făcut promisiuni anestezice, iată a venit scadenţa. Cineva ar trebui să plătească pentru politica aventurieră din prima parte a anului, cînd economicul a fost sacrificat politicului. Cîteva luni de întîrziere în demararea reformelor au dus la criza de acum. Alibiul moştenit de la vechiul regim încetează. Cîtă vreme Guvernul se va mai ascunde după statisticile mincinoase ale dictaturii?

Premierul Roman face declaraţii care nedumeresc şi îngrijorează baza sa electorală. Era pariul său cînd a acceptat să fie prim-ministru. Votaţi pentru liniştea voastră, sloganul partidului său, însemna o asigurare că schimbările vor fi minime, că

prețurile vor rămîne la nivelul de atunci, că locurile de muncă sînt asigurate, că ne vom descurca făcînd minimum de schimbări. Și populația a votat - dornică după doi ani de infern, după cîteva luni de tensiuni și explozii sociale, de o viață la adăpostul grijilor, împotriva schimbărilor prea radicale. Speranță iluzorie, desigur, pe care acum o înțelege oricine. Guvernul demonstrează curaj (un curaj al disperării și fricii) cînd se năpustește (deocamdată în discursuri) împotriva administrației și cere o epurare a celor învechiți și corupți. De asemeni are curaj cînd, în pragul iernii, anunță brusc o scumpire drastică, chiar dacă o prezintă "prostimii" ca un prim pas al reformei. După ce a întîrziat nepermis privatizarea, deci crearea unei piețe - o diversitate de oferte - Guvernul pornește cu măsura... cea mai ieftină și profitabilă pentru el însuși. Visteria statului se umple și pe plan internațional poate reușește o îmbunătățire a imaginii sale. Ceea ce ar însemna nu doar un efect de propagandă, ci atragerea de investiții străine. Fără o masivă infuzie de tehnologie și capital străin reforma rămîne o vorbă goală. Capital străin alungat cu sloganul aceluiași partid: Noi nu ne vindem țara! printre altele.

Cît costă reforma? A calculat Guvernul exact? Cine și cum va plăti? La ce termen? Din ce resurse? Și la ce termen va aplica următoarele măsuri? Care anume? În jurul acestor întrebări esențiale - un mister adînc. Ceea ce mă îndreptățește să cred că nici Guvernul nu știe prea bine. Ceea ce-n criza în care ne aflăm s-ar putea să fie fatal. De ce?

Demararea reformei pune și problema pauperizării populației. Puterea trebuia să arate oamenilor din ianuarie situația dramatică în care ne aflăm, și să nu o anestezieze cu demagogie electorală.

Asta ar fi atras după sine un program de austeritate dublat de măsuri realiste de trecere la economia de piață. Înrăutățirea situației era previzibilă, și numai Guvernul nu a prevăzut-o, dacă ne luăm după declarația Primului ministru cînd spune că "se aștepta la o creștere a producției industriale în luna octombrie". Așa încît, în cunoștință de cauză, Guvernul ia măsuri nepopulare și stîngace. Lumea iese în stradă. Confuzia e mare. Nu se protestează atît împotriva reformei și democrației, cum se spune într-un comunicat al FSN, dimpotrivă. Se cere demisia președintelui. Tragicomedia ieșirilor în stradă se repetă în mai multe orașe. Sindicatele, care au declarat în atîtea rînduri că sprijină reformarea economiei, se văd confruntate cu o încercare extrem de dură. Între reformă și contrareformă. Neîncrederea este mare. La ce bun să suporți sacrificii după decenii de alte sacrificii inutile?! La fel de fărîmițate ca și opoziția politică, reacțiile lor sînt contradictorii, între expectativă și protest violent.

După greșeala de a nu iniția un dialog pe tema reformei, Guvernul își ia riscuri mai mari decît ar trebui. Recurge la o scumpire artificială a prețurilor pe care o prezintă ca demararea reformei.

Ce pericole pîndesc reforma? O reacție negativă a salariaților striviți între creșterea exponențială a prețurilor și una aproximativă a salariilor, nedublată de umplerea magazinelor cu mărfuri. Cursa inflaționistă a pornit. Cine o va opri? Experiențele din celelalte țări foste comuniste n-au servit deloc ca exemplu experților guvernamentali? Oare nu va fi reacția negativă a unei părți a populației pretextul unei înghețări, sau chiar al aducerii altui guvern mai conservator? Administrația, nomenclatura, dar și alte grupuri sociale "de la orașe

și sate" (țărani, muncitori, funcționari), fostul aparat de partid și polițienesc abia așteaptă. Cum așteaptă și destui parlamentari reacționari pentru a susține că oamenii nu doresc schimbări și reforme și a trece urgent la o contrareformă. Deocamdată aceștia, partea conservatoare a populației, care are de apărat interese satisfăcute în trecut boicotează orice efort guvernamental și neguvernamental de a reforma, adică de a părăsi trecutul. Ar fi o dovadă de înțelepciune politică dacă Guvernul ar depista acele forțe din societate interesate într-adevăr de reformarea societății românești și s-ar sprijini pe ele. Este singura cale de a ieși din izolarea în care se află. Ar fi o minimă garanție pentru reformă.

"22" Nr. 44 / 16 noiembrie 1990

UN GORBACIOV DE PROVINCIE

Suflul popular din decembrie '89 - ianuarie '90 s-a pierdut. După entuziasmul plin de speranțe de atunci nu ne-a mai rămas nimic. Ne-am întors în aceeași mizerie, ne aflăm în interiorul aceluiași camuflaj de minciuni, zvonuri, violențe și imbecilitate. Mai ales politică. De iresponsabilitate arătată în fiecare zi de guvernanți, ca și de cei mai mulți dintre guvernați. Fiecare încearcă să se descurce singur, rugîndu-se ca furtuna iscată la Timișoara și continuată la București, Cluj, Sibiu, Brașov, în decembrie, să nu-i atingă. Carapacea a devenit o banală haină de purtat pe stradă. Dezamăgirea, atmosfera de tristețe, de cenușiu care iar acoperă țara, apar evidente unui observator străin. Dar și unui norocos voiajor român cînd se întoarce acasă. Ce ne așteaptă?, se întreabă toată lumea. După care fiecare, obosit că și-a pus această întrebare se întoarce în mizeria și singurătatea lui. În afară de unul singur. În afară de anturajul lui. În afară de profitori.

Toți aceștia s-au aflat în sferele Puterii în ultimele decenii, cu merite mai mari sau mai mici în instalatea și supraviețuirea dictaturii comuniste. Unii vedeau dictatura roșie chiar cu față umană. Ion Iliescu reprezintă o generație mai școlită de activiști. Din aceia pe care Dej, Chivu Stoica, Alexandru Bîrlădeanu i-au trimis în URSS să facă studii pentru a aplica învățămintele lui Stalin. Din această generație care și-a tocit coatele la Moscova și prin înalte școli de partid mai fac parte Dubcek, Zdenek, Mlnar, dar și Gorbaciov, etc. O generație de reformiști care avea să dea mult de furcă leatului. Brejnev/Kadar/Honecher/Jivkov/Gomulka. O generație care nu a înțeles că reforma sistemului comunist este un nonsens. Orice reformă, cît de mică, duce la prăbușirea întregului sistem. Vezi Ungaria '56, Polonia '56, Cehoslovacia '68. Dar și tentativele lui Hrusciov, Kadar și Ceaușescu ediția '65-'71. În '71 Ceaușescu pune în aplicare revoluția culturală, Iliescu prea moscovit pică.

Iliescu aparține acestei generații de reformatori care urcă în ierarhia aparatului comunist în anii '60. Iar în Cehoslovacia lua chiar puterea. Dacă aceste reforme atunci se dovediseră foarte potrivite, să observăm că astăzi sînt cu totul depășite de istorie. Dubcek, ajuns din nou pe unul din vîrfurile puterii la Praga, a recunoscut singur că acelea erau cu totul limitate și aplicarea lor astăzi ar fi un nonsens. Cine nu știe acest lucru este nostalgicul nostru Președinte. România are astăzi tot mai mult înfățișarea unei țări din anii '60. Cu mandatari, cu shopuri, cu cîteva mașini străine pe străzi, cu programe TV aproape occidentale. O fațadă care ascunde supraviețuirea structurilor comuniste, îngrijorată să nu-și piardă

privilegiile. Şi s-ar putea să aibă succes datorită protecţiei înalte de care se bucură. Ion Iliescu este unul de-al lor. Le înţelege păsurile, temerile, interesele şi lucrează în folosul lor, deşi este preşedintele tuturor românilor.

Nomenklatura, toată suflarea de profitori ai dictaturii, a văzut în FSN ultima şansă. Dacă dl. Ion Iliescu ar fi fost liderul unui partid comunist reformist care ar fi fost rezultatele alegerilor? Confuzia creată de FSN (în parte voită, în parte nu) prin naşterea lui peste noapte s-a văzut la urne. Unii au votat crezînd că este o forţă revoluţionară, democratică, anticomunistă, care a scăpat ţara de dictatură (deşi s-a format după revoluţie...). Alţii au votat tocmai pentru că reprezenta continuitatea unui regim.

Această neînţelegere a creat majoritatea electorală din mai. În fapt Ion Iliescu este un lider tipic pentru anii '60 pe urmele lui Kadar şi Dubcek, parţial ale lui Gierek. Dar cu douăzeci de ani întîrziere. Un Gorbaciov de provincie depăşit de evenimente. De o revoluţie anticomunistă. Răsturnarea valorilor acestei revoluţii îi aparţine. Profesionalismul său în a manevra mase, în stilul unuia care a condus mii de şedinţe este o evidenţă. Dacă aripa reformistă (cîta a fost), sub conducerea sa ar fi înlăturat clanul Ceauşescu, prin 1977, să zicem, cînd a avut ocazia pe fundalul mişcării Goma şi a grevei minerilor, situaţia ar fi fost diferită. Am fi avut o tranziţie de la "totalitarism stalinist" la "comunism cu faţa umană" şi de aici la "democraţie de tip european". Cum s-a întîmplat în Ungaria de pildă. Cum era să se întîmple în Cehoslovacia. Cum s-a întîmplat în Polonia, Ţara asta ar fi scăpat de multe nenorociri. N-a fost să fie! Opoziţia din rîndurile PCR a venit mai ales de la

veteranii înlăturați: Apostol, Bîrlădeanu, Mănescu etc. și nu de la tinerii moscoviți. Aceștia dețin astăzi multe din frînele puterii. O generație pierdută care a înviat din morți și vrea să conducă. Încleștarea dintre comunismul reformat tip "primăvara de la Praga" sau "Gorbaciov" și democrația europeană a dat cîștig de cauză deocamdată primului element. Puterea încearcă să pună în practică un program de perestroika. E, în esență, un program de supraviețuire a fostei clase politice, a nomeklaturii și nu un program de îndreptare a societății românești spre o democrație autentică, spre un stat de drept. Fapt care a produs toate crizele în lunile și anii care vor veni. Crize care nu se vor sfîrși decît după părăsirea scenei politice de către protagoniștii ei de acum.

"Acum" Nr. 4 / 1-2 februarie 1991

PE VIAŢĂ ŞI PE MOARTE

O încleştare - care sper să nu se termine cu vărsare de sînge - se desfăşoară astăzi sub ochii noştri. Prada este România. Întîi o luptă pentru deţinerea mijloacelor financiare. Alta, tot atît de înverşunată, pentru deţinerea mijloacelor de producţie. Şi una pentru controlul mijloacelor de informaţie. Toate aceste mijloace duc la atingerea unui singur scop: puterea. Este vremea cînd se constituie marile averi, apar marile familii: de politicieni, oameni de afaceri etc. Un fel de epocă ce va fi privită drept romantică de generaţiile viitoare. Ele ne vor invidia pentru fericirea de a fi trăit o revoluţie. Aşa cum noi am citit cu nostalgie paginile despre anul 1848. Detaliile se vor pierde sub cortinele istoriilor şi rapoartelor parlamentare. Să vedeţi ce statură vor căpăta un Gelu Voican! Dan Iosif va părea un fel de Robespierre înflăcărat al baricadelor. Asaltul clădirii CC al PCR va fi asemuit cu căderea Bastiliei. Declaraţiile mediatizate din 22 decembrie vor fi "zorii lumii noi", după tradiţia bolşevică. Şi tot aşa. Propaganda îşi va face meseria, elevii vor toci silitori simplificările şi vulgarizările din manuale. Ticăloşiile, răsturnările dramatice, mizeriile, personajele malefice se

vor estompa şi totul va fi învesmîntat într-o aură demnă de orice melancolie.

Să ne întoarcem la prezent. Despre viitor numai comuniştii şi Dumnezeu par a şti cîte ceva. Iar prezentul este o subterană. Întunericul s-a întors în casele noastre. Ca şi frigul. Şi aşteptările nesfîrşite la cozi. Şi teama de a rosti cu voce tare ce ne doare. Pe undeva prin apropiere veghează "ochii şi urechile împărăţiei", care nu se sfiesc să bată opozanţii, să interzică ziare, să oprească emisiuni TV, să ciomăgească ziarişti, să se dedea la provocări. Cînd te gîndeşti că toţi ăştia care organizează astăzi aceste diversiuni la scară mare, în zilele lui decembrie '89 se ascundeau prin case conspirative şi nu îndrăzneau să iasă pe stradă pentru a nu fi recunoscuţi ca oameni ai Securităţii, sau colaboraţionişti, şi linşaţi. Astăzi, ascunşi în culise, prin birouri oficiale, îndărătul centralelor telefonice, în bunkere şi redacţii, "fac totul" după cum spunea mentorul şi binefăcătorul lor, să împiedice înfăptuirea revendicărilor revoltei populare. Miza este mare şi mijloacele puse în loc de vechea structură bolşevică sunt pe măsură. Puterea de a învia din morţi a acestor structuri este surprinzătoare. Această haită de profitori se agaţă cu disperare de putere. La nivele înalte şi medii - prin oraşele, prin sate, prin ministere şi departamente - foşgăie prin cotloane ca şobolanii. Care este opera lor?... Oprirea procesului de înnoire a României. Tactica este de a amîna orice reformă, orice schimbare. De a falsifica, de a camufla, de a minţi. Iar un popor minţit de o jumătate de secol crede. Anul 1990 a fost un lung şir de deturnări interesate, de provocări josnice care au dus ţara în impas. Chiar Guvernul, în unele momente, confruntat cu această uriaşă mişcare subterană de "opoziţie reacţionară", s-a

văzut nevoit să facă cîte ceva. Ca în textul dat publicității de ministrul justiției, Babiuc, sau ca în scrisoarea trimisă de Petre Roman celor doi lideri ai Parlamentului.

Această pătură reacționară este hotărîtă să rămînă în trecut, să păstreze intacte rămășițele regimului Ceaușescu. Îi găsim urmele la 28-29 ianuarie '90, în evenimentele din martie de la Tîrgu Mureș, în zilele de 13-15 iunie la București; în încetineala cu care lucrează majoritatea fesenistă în Parlament, în ultimele acte prezidențiale, nu puține, în opoziția tăcută de la eșaloanele doi-trei ale administrației de stat. Un fel de conspirație tacită, născută spontan din interese identice, operează astăzi aproape nestingherită.

Cine i se opune?! Nimeni. Puterea, ea însăși divizată în interese parțial divergente, trece printr-o fază de reglare internă de conturi. Dar cînd se vede confruntată cu pericole reale (e.g.: grevele ceferiștilor), reacționează. Guvernul este împins "în față" de conservatori pentru a-și rupe gîtul. Cineva își freacă mîinile mulțumit, gîndindu-se că alternativa la actualul guvern (în măsura în care raportul de forțe este defavorabil opoziției democrate) este un guvern reacționar, format din "cadre de nădejde" din jurul tovarășilor Marțian și Bîrlădeanu. Guvern cu care președintele s-ar înțelege foarte bine. Mai ales în contextul înghețului de la Kremlin. Cineva și-a făcut studiile acolo și are nostalgii. Cine se opune totuși acestei ridicări postrevoluționare a reacțiunii? Cine va împiedica repetarea în țara noastră a restaurației staliniste care se pregătește la Moscova? Cum va fi oprită vechea clasă politico-birocratică de a-și atinge scopurile? Adică deținerea mijloacelor financiare, a mijloacelor de producție, a mijloacelor de informare?

Trebuie să observ că nu văd încă o forţă capabilă să ridice un zid în faţa ofensivei stîngiste care se desfăşoară astăzi. Pe termen scurt, democraţia va suferi destule înfrîngeri. Pe termen lung însă, nomenklatura e terminată, chiar dacă mulţi cred că i-au văzut deja cadavrul. Niet! Nomenklatura este vie, plină de pofte şi dansează veselă în căsoaiele din Bulevardul Primăverii şi dependinţele fostei gospodării a CC al PCR. În provincie - aceeaşi situaţie. Mai nou, au complici numeroşi în rîndurile noilor oportunişti, scoşi din străfunduri de căderea fostului regim. Raportul de forţe încă nu permite dizolvarea acestor structuri oficial-clandestine. Încleştarea va dura. Cîştigătorul nu este cunoscut. Altfel spus, procesul democratic din România nu este ireversibil.

"Acum" Nr.7 / 22-28 februarie 1991

HEI RUP, BUM !

Se apropie furtuna. Ea a fost aproape şi la începutul lui decembrie, dar nu s-a produs. Cîţiva lideri sindicali au stins grevele pe care le anunţaseră. S-au spus multe atunci despre corupţia care a pătruns şi în sindicate, şi despre dezbinarea care există acolo. Ca şi în restul societăţii româneşti, de altfel. Dar problemele se acumulează şi Guvernul pare extrem de încîntat de demersurile sale reformiste. Pe care o armată de funcţionari se străduieşte să le împotmolească. Parlamentul îşi pierde vremea dezbătînd la nesfîrşit chestiuni secundare. Nimeni nu pare să observe adîncirea fără precedent a crizei. Lipsa de soluţii, lipsa de credibilitate a Puterii, dar şi a opoziţiei. Este necesară o schimbare radicală a climatului politic, a oamenilor de la vîrf, a programelor. O reconciliere naţională este obligatorie. Un nou contract social.

Problema care-i frămîntă pe oameni este nesiguranţa vieţii. Ce va fi după dramatica scumpire de la 1 aprilie? Cum vor supravieţui milioanele de săraci? Guvernul se debarasează de orice răspundere la adăpostul necesităţii indiscutabile a reformelor; dar paşii greşiţi în procesul de reforme îi aparţin. Ca şi zigzagurile şi amînările nepermise în declanşarea

schimbărilor. Muncitorii se văd în situația de a se ridica împotriva acelora pe care i-au votat cu entuziasm. Fusese vorba în propaganda fesenistă de "liniște". S-a promis că vom trece fără șomaj, inflație, cu locuri de muncă garantate prin deșertul de care vorbea dl. prim-ministru în ultimul său discurs parlamentar. Minciunile campaniei electorale ies acum la suprafață. Oamenii mințiți nu lucrează, nu urmează liderii, nu au încredere. Producția scade cu fiecare zi și măsurile luate pînă acum nu au dat nici un rezultat. Este întîi și întîi o criză de credibilitate. Aș asemăna situația cu cea din Polonia anilor '80, unde lipsa de credibilitate a generalului Jaruzelski a făcut să cadă regimul militar.

Ar trebui un program de austeritate. Dar pentru a-l pune în practică trebuie să te bucuri de sprijin popular. Or, Puterea este mai erodată ca oricînd. Electoratul său a scăzut cam la jumătate și sîntem abia la începutul toboganului. Criza economică se accentuează, șomajul proliferează cu rapiditate, prețurile explodează. Și pentru diminuarea efectelor nu se întreprinde nimic consistent. Apoi lipsesc canalele de comunicații, un dialog real între forțele aflate în conflict. Muncitorul a fost mințit. În numele său, partidul comunist a exercitat "dictatura proletariatului", cea mai mare minciună a secolului. Acum muncitorul se vede marginalizat, înlăturat de acolo unde își poate apăra interesele, disprețuit, acuzat. Sărac, lipsit de calificare, împins încoace și încolo de lideri sindicali încă nematuri, manipulat de o propagandă oficială care nu încetează să-i facă curte cu minciuni și zăhărel. În vreme ce Puterea ia măsuri după măsuri împotriva lui. Pericolul real pentru această putere îl reprezintă totuși muncitorul. Pe situația "clasei muncitoare" se joacă

drama românească. O parte a muncitorimii este pentru accelerarea procesului de reforme. O altă parte se opune, temătoare pentru locurile de muncă. Aici se va decide turnanta pa care o vom lua. Unii cad în mrejele naţionalismului, egalitarismului preferînd o mizerie distribuită de Putere, riscurilor libertăţii şi unei îndepărtate prosperităţi plătite astăzi cu şomaj şi inflaţie. Alţii îşi vor asuma riscurile, spunînd: "Ajunge cu sărăcia! Înapoi nu ne putem întoarce, trebuie să schimbăm!" Aceştia îşi vor alunga patronii, foştii directori, securişti, activişti şi nu se vor lăsa manipulaţi de sloganurile propagandei ceauşiste aflate şi astăzi la mare preţ. Amîndouă grupurile vor declanşa greve. Unele ca să împiedice schimbările, altele pentru a le accelera.

Soarta României se decide astăzi în aceste locuri deloc spactaculoase. Nu vom trăi zilele liniştite promise de fostul candidat la preşedenţie, dl. Iliescu. Violenţele, tulburările au început în 13 iunie, la cîteva zile după alegerea sa, declanşate chiar de dînsul, cum arată trei din cele patru versiuni scrise ale evenimentelor. Curba tensiunii creşte, străzile şi curţile fabricilor se vor umple de oameni. Problema care se pune este dacă avem infrastructurile necesare pentru a prelua această energie a nemulţumirii cu care să împingem societatea spre democraţie. Sau dimpotrivă. Ne vom cufunda în altă noapte.

"Acum" Nr. 10 / 15-21 martie 1991

O LACRIMĂ PENTRU BASARABIA

De o jumătate de secol, nenorocirea noastră se numește URSS. Nu oamenii (rușii, ucrainienii, letonii, etc.), sistemul bolșevic care a continuat în fapt politica expansionistă a țărilor Rusiei. Chiar și după retragerea Armatei Roșii, în iunie 1958, comunismul a supraviețuit în România prin armata de activiști, care a continuat distrugerea societății civile.

Paul Goma spunea în scrisoarea către Pavel Kohout (1977) că **"noi ne-am ocupat singuri"**. Cu instrumentele educate la Moscova, dar și loco, au obligat țara să trăiască un calvar. Și astăzi încă orice mișcare pe eșichierul politic din Kremlin se simte ca un cutremur la București. Înghețarea procesului democratic în URSS produce deja efecte extrem de negative nu numai în România (unde se manifestă cel mai puternic recul al europenizării), dar și în restul "țărilor din lagărul socialist".

Din 1812, cînd a înșfăcat prima dată Basarabia, Rusia nu a încetat să emită pretenții, și la intervale, să

o ocupe (ca la 1878 şi 1940). Exodul, jalea ce a urmat acestor ocupaţii se cunosc.

Referendumul forţat declanşat zilele trecute ne obligă să ne reamintim aceste lucruri. Miza este uriaşă. Dezmembrarea URSS ar fi evenimentul secolului. Ar produce schimbarea tuturor ecuaţiilor politice, diplomatice şi militare. Cît putem să suportăm acest adevăr? Imaginea unei Rusii din nou răscolite de război civil ne înfricoşează. Rusia este o ţară tragică, hărăzită să nu aibe pace. Convulsiile unei prăbuşiri sau ale dezmembrării URSS vor tîrî în vîltoare şi vecinii. Aşa încît, noi fiind pe aproape, avem interesul clar ca acolo să fie pace socială şi naţională. Pe de altă parte, Basarabia este pămînt românesc. Şi, mai devreme sau mai tîrziu, trebuie să revină între graniţele firesti ale României. Vorbesc de o Basarabie întregită cu judeţele din sud (Ismail, Cahul, Bolgrad) şi cu Bucovina împreună.

Cred că este în interesul locuitorilor ultimului imperiu să trăiască liberi de constrîngeri. Şi este interesul nomenklaturii să nu se schimbe nimic, de aceea agită sloganele Sfintei Rusii la care adaugă altele, de natură bolşevică. Cazanul e sub presiune şi omenirea stă cu sufletul la gură. Va exploda, nu va exploda?! Un colos de asemena dimensiuni nu poate fi guvernat. Deci nu poate soluţiona problemele oamenilor, nu poate aduce prosperitate şi libertate. URSS are de ales între a se cufunda pentru încă un secol în sărăcie şi împilare sau a se elibera, chiar dacă cu preţul unor suferinţe şi pierderi. Elţîn vede mai bine, mai modern decît Gorbaciov, prizonierul aparatului KGB, armatei şi partidului bolşevic.

M-am întrebat, uneori, de unde provine diferenţa marcată între succesele ţărilor vecine în

mersul lor către democrație și încetineala noastră. Cred că explicația nu provine dintr-o nouă împărțire tip Yalta a sferelor de influență (Polonia, Cehoslovacia, Ungaria pe de o parte și România, Bulgaria, Albania de alta), ci mai curînd prezenței trupelor sovietice. În țările care au trupe URSS pe teritoriu, Gorbaciov își poate permite să lase lucrurile să se deruleze mai liber. Acolo face experiențe cu milioane de cobai, pentru că are la îndemînă oricînd un instrument verificat, Armata de ocupație. În România, acest instrument nu există, și supravegherea, controlul, se fac simțite mai mult. Situația este ținută la rece cu alte mijloace, la fel de verificate, dar mai greu de observat. Desigur, schimbarea unui raport de forțe nu se face peste noapte. Nimeni nu cedează de bună voie ce poate păstra.

Ne întoarcem la Basarabia și Bucovina. Ne așteaptă zile grele. Tactul, fermitatea, suplețea vor fi principalele căi de a soluționa tensiunile. Criza s-a declanșat și nu se va stinge decît într-un singur fel, cînd elementul politic și cel național vor coincide. Altfel spus, cînd harta va avea înfățișarea de altădată. Cu linia întreruptă trasată pe Nistru.

"ACUM" Nr. 11 / 22-28 martie 1991

NORD - NORD-EST

Să ne amintim că vizita unui demnitar străin la București, în ianuarie, după căderea clanului Ceaușescu - și el un produs tipic PCUS, format la școlile de cadre bolșevice - a fost aceea a ministrului de externe sovietic de atunci, Eduard Șevardnadze. El venea în România să binecuvînteze noua echipă ce înșfăcase puterea. Pe înregistrările video, dar și conform altor mărturii, ambasada sovietică părea amestecată în lovitura care se pregătea pentru a răsturna dictatorul. Bun de dus la balamuc și nu de împușcat în grabă sub onorurile unei revolte populare. Se vorbește de prezența agenților KGB în mai multe orașe din țară, dar mai insistent de prezența lor pe străzile Timișoarei în zilele crizei. Tudor Botnari, actualul șef al KGB-ului pentru Basarabia, pe atunci funcționar al ambasadei sovietice, bîntuia prin locurile cele mai fierbinți. Sînt și alte dovezi că o mînă străină, venind dinspre nord - nord-est era prezentă, prea prezentă în România, decembrie 1989.

Iliescu s-a grăbit să-și viziteze mentorii, prietenii, la începutul lui aprilie. O vizită care nu trebuia să aibă loc. Și s-a mai grăbit să încheie un

tratat de prietenie umilitor. Tratatul ne obliga la o fidelitate necondiționată, conform punctelor 4 și 5, ca pe vremea cînd Stalin (aflat la putere cînd tînărul utemist Iliescu își făcea studiile în URSS) dicta în Europa. Vremurile s-au schimbat, domnule Iliescu, nu mai este cazul să ne amanetăm țara pentru că o haită de agenți KGB, vînzători, pegra cea mai joasă, să se instaleze ca-n 1944 peste destinul nostru național. Ați comis cel mai umilitor act al președinției. În vreme ce lideri ca Havel și Walesa călătoresc în Occident, în încercarea grea de a-și trage țările spre civilizație, victoriosul de la 20 mai se deplasează la Moscova. România este prima țară care, după căderea zidului de la Berlin, încheie un tratat de prietenie cu URSS. Asta spre rușinarea noastră. Domnule președinte, mergeți în sensul invers al istoriei! Răul pe care l-ați făcut țării, înșfăcînd puterea după revolta anticomunistă din 16-22 decmbrie 1989, s-a amplificat la 13-15 iunie, cînd ați tîrît o țară întregă în întunericul inchizitorial al altui ev, iar acum adăugați acest nefericit tratat care ne obligă să fim servanții Kremlinului.

Și mai este o chestiune. **Basarabia**. Basarabia este din 1940 un teritoriu ocupat de trupele sovietice. Dvs. uitați cu bună știință acest lucru. Desigur, astăzi nu se poate pune în termeni realiști chestiunea frontierelor. Dar românii dintre Prut și Nistru au dreptul la propriul lor stat independent. Dvs. ați comis un sacrilegiu recunoscînd granițele actuale ale URSS, considerînd deci cîteva milioane de români ca prizonieri veșnici ai imperiului vecin. Cine în țara asta poate fi de acord cu așa ceva, domnule președinte? Unde e patriotul care să-și vîndă fratele? Sau să consimtă să-l lase să putrezească în prizonierat? Nimeni în afară de Dvs! Probabil veți fi urmat de

cîţiva acoliţi, mai din oportunism, mai din prostie, mai din iresponsabilitate. Dar nimeni nu se va împăca vreodată cu gîndul că alianţele cu URSS sînt şi ale noastre, cum aţi semnat Dvs. Sau că trebuie să participăm la marile jocuri cuceritoare ale URSS, cum l-aţi asigurat Dvs. pe Gorbaciov, punîndu-vă apostila pe acel murdar petec de hîrtie.

Celelalte conduceri din estul şi centrul Europei sînt mult mai rezervate. Nici una nu a încheiat un tratat de prietenie cu URSS. În primul rînd pe motiv de inoportunitate. URSS este în plin proces de schimbare; nu se ştie cum se termină, şi circumspecţia este politica cea mai potrivită. Apoi cine are interesul să-şi lege mîinile cu un tratat care te obligă la multe şi nu te ajută la nimic?! Mă gîndesc că preşedintele Iliescu îşi plăteşte astfel poliţele. Scadenţa a sosit şi nota de plată trebuie achitată. Acesta să fi fost preţul venirii sale la putere: o alianţă cu Kremlinul în termeni dezavantajoşi pentru România? Gorbaciov, cu acelaşi zîmbet pe care-l imită domnul Iliescu, declară că: **"succesul perestroikăi este important şi pentru România"**. Cu ocazia asta am aflat că în România duceţi, domnule Iliescu o politică perestroika şi nu una de cconstruire a unei democraţii adevărate, de tip occidental, singura validată în istorie. Şi tot acum, preşedintele Iliescu şi-a primit, prin această propoziţie vinovată, binecuvîntarea numărului 1 sovietic.

Sper că Parlamentul să purece minuţios prevederile acestui tratat şi să-l respingă. Ar fi o dovadă de patriotism, o dovadă că Parlamentul este totuşi organul suprem al puterii de stat, o dovadă de independenţă faţă de preşedinţie. O preşedinţie tot mai anacronică şi antipatriotică. Care nu uită originile sale

comuniste (30 decembrie 1947) și nici nașterea sa sub spectrul lui Ceaușescu (1974).

"Acum" Nr. 17 / 03-09 mai 1991

DESCHIDEŢI, POLIŢIA !

De mai multă vreme agenţiile de ştiri anunţă noi paşi în demontarea fostelor poliţii politice. Cehoslovacii, polonezii, bulgarii, ungurii, au trecut decis la înlăturarea sechelelor regimurilor poliţieneşti. Este aici nu doar o revanşă istorică, un fel de pedeapsă a uneltelor infernului (informatori, agenţi, torţionari...), ci, în principal, o raţiune de stat care obligă pe cei responsabili să-şi protejeze democraţiile pe cale de a se naşte. Ce garanţie cetăţenească prezintă un fost colaborator al poliţiei politice? El este membrul unei mafii, supus nu atît legilor cît şefului de clan. El şi-a vîndut tot ce are (**pricepere** de a fila, de a asculta convorbirile telefonice, de a înscena şi provoca, de a organiza diversiuni, de a intoxica opinia publică cu minciuni etc.) unui stăpîn căruia îi datorează supunere. Acest individ nu este un cetăţean, el este sluga cuiva. Or, un stat modern este unul al cetăţenilor, al egalilor în faţa legii. Aceasta a fost raţiunea pentru care, o dată instalate primele elemente ale democraţiei în ţările vecine, unul din primii paşi a fost deschiderea dosarelor cu scopul vădit de a distruge acest "stat în stat" care este poliţia politică. Listele de informatori din

parlamentele acelor țări au fost dezvăluite din același motiv. Un delator este în mîna cuiva, el poate fi manipulat de acela care îi știe secretul și are dosarul lui. Astfel, vechea putere se poate sluji de o armată de oameni care au făcut imprudența să semneze pactul cu diavolul KGB-ist. După ultimele cifre, în URSS ar exista 2 700 000 informatori, deci proporția este 1 din 100. 10 procente informatori în fosta Germanie de Est. În România trebuie să fi fost 230 000 de vînduți, șantajați sau slabi care au acceptat să-și denunțe vecinul, prietenul, colegul de serviciu. În ce privește Parlamentul, lucrurile sînt mai grave. Un agent al securității pătruns printre aleși este un individ periculos pentru stat. El poate fi silit să voteze într-un anumit fel, el poate fi șantajat să întreprindă anumite acțiuni, el poate fi negociat de terțe puteri interne sau externe. Graba cu care parlamentarii din Ceho-Slovacia, Bulgaria, Ungaria, ex-Germania de Est, Polonia au făcut curățenie este ușor de explicat. Desigur, Parlamentul României trebuie să repete gestul. Să treacă la o epurare severă a membrilor săi. Dosarele, presupun, nu s-au distrus. Oricum, un computer păstrează pe undeva listele de informatori ai Securității. Ele trebuie publicate de urgență. Pentru a nu face de rușine niște oameni (deși ei ne-au vîndut), președinții Senatului și Adunării Deputaților ar putea să le pună în vedere vinovaților să se retragă în termen de o lună din Parlament. Dacă nu, atunci listele vor fi publicate. Așa s-a procedat la Praga și Sofia. A urmat o ploaie de demisii. Și opoziția și partidul de guvernămînt au avut de cîștigat prin curățirea rîndurilor lor. Pentru că informatorii nu se aflau numai printre foștii comuniști. Ei activau mai ales pe partea cealaltă a baricadei, de unde puterea avea nevoie de informații. Dar liderii Parlamentului

nostru, Bîrlădeanu şi Marţian, nu se grăbesc să ceară dezvăluirea informatorilor. Au motive? Deţin ei listele? Preferă să le folosească discret în culise?

Deocamdată s-a luat în discuţie o lege a siguranţei naţionale şi un proiect de lege pentru funcţionarea SRI-ului, care în esenţă tind să legifereze abuzurile fostei Securităţi. Altfel spus, ceea ce înainte se făcea încălcînd legea, după votarea acestor legi se va face cu acte în regulă, "cu permis de la poliţie" cum spune Conu Leonida. Să nu uităm că sîntem în ţara lui Caragiale, şi spiritul său se simte peste tot. Mai ales în viaţa noastră politică. În loc să pedepsim pe aceia care ne-au amărît viaţa, care ne-au dorit moartea şi umilinţa, noi îi reîncadrăm în SRI, în Armată, în Ministerul de Interne, în alte zone înalte ale administraţiei. Puterea se grăbeşte să impună astfel de legi autoritare pentru că nu se simte sigură. Preşedinţia aflată prizonieră - ca urmare a unui pact tacit încheiat în zilele lui decembrie '89 - se grăbeşte să-şi onoreze obligaţiile. Şi se pare că avem pe cineva acolo sus bun platnic. S-a văzut şi în graba de a semna tratatul cu Moscova pe care vecinii noştri au refuzat să-l semneze pe motiv că le limitează independenţa. Şi nouă ne-o limitează, dar preşedintele a ţinut cont mai mult de ce a primit în schimb: binecuvîntarea Moscovei şi întărirea puterii sale personale. Trecerea legii siguranţei naţionale prin Parlament este o mişcare a aceleiaşi strategii de răscumpărare a unor obligaţii scadente. Strategie care trebuie să servească şi unei întăriri a puterii care pierde teren în electorat. Acestei situaţii, grupul Iliescu-Roman (mînat de destule divergenţe şi dueluri de întîietate, dar esenţial complici în salvarea a ce mai poate fi salvat din trecut, a grupului lor social,

nomenklatura) răspunde prin tentativa de a impune un regim semipoliţienesc, menit să ne îngenunchieze.

"Acum" Nr. 18 / 10-16 mai 1991

OCCIDENTUL ÎN CULISE

O scrisoare de la un prieten, Dan Oprescu, politolog ce studiază în Anglia, îmi atrage atenția cum se văd acolo jocurile complicate ale angrenajului european. **"Occidentul își vede de ale lui, și n-o să investească în România cît ar fi nevoie pentru restructurarea economiei (circa 100 miliarde dolari SUA). Dar se va găsi oricînd un miliard sau două, ca să nu se trezească cu prea mulți refugiați. Iar conducătorii de la noi știu asta și-și joacă bine cartea".** Miza complicatului joc al cancelariilor se află aici. Deocamdată Occidentul îl sprijină pe Gorbaciov. El este învestit cu menținerea echilibrului. O explozie socială în URSS sau o dictatură de tip stalinist nu sînt de dorit. Marele bolnav al sfîrșitului de secol este menținut în viață. Nu se știe cum se va sfîrși totul. O agonie sau o comă din care se poate reveni la viață? Deocamdată se pompează miliarde, în tehnologie, recunoașteri la înalt nivel, asigurări etc. Gorbaciov trebuie să supraviețuiască, de vreme ce el pare singurul capabil să fie recunoscut de părțile aflate în conflict cu URSS. Mulți se străduiesc să nu atingă în vreun fel interesele de fostă mare putere ale ultimului

imperiu. România este o parte - infimă, dar parte - a acestor interese. Dunărea şi gurile ei, drumul spre orient şi strîmtori sînt nişte date fixe care ţin de geopolitic. Chiar dacă astăzi resorturile economico-financiare sînt în prim-plan. În esenţă, ceea ce zdruncină din temelii uriaşul nostru vecin este chestiunea naţională. Cîteva din republici şi-au anunţat intenţia de a se desprinde. Şi dacă la vorbăria liberalo-stalinistă, armata, aparatul de partid, KGB-ul au rezistat, ştiind că este singura şansă de a-şi salva interesele, la tentativele de independenţă, (toate dublate de "o întoarcere la capitalism"), vechea clasă politică - bolşevicii - se opune cu îndîrjire. Şi va merge pînă la a scoate tancurile pe străzi, a lua cu asalt sedii, posturi de televiziune, demonstranţi. Lista celor ucişi astfel numără deja mai multe mii. Bilanţul, din nefericire, nu se va opri prea curînd.

România este prinsă în acest angrenaj de interese care o traversează. Pentru că nu am avut prevederea să ne grăbim, adică să ne oferim rapid instituţii şi legi democrate, pentru că am făcut imprudenţa să alegem la 20 mai figuri compromise în Occident prin trecutul lor comunist, astăzi iată-ne din nou în sfera de influenţă a URSS. Zonă negociabilă între terţi. Dacă Ungaria, Polonia şi Ceho-Slovacia au realizat la timp desprinderea din blocul sovietic şi sînt acum o parte a Occidentului (Europa se termină la Budapesta, cum pînă alaltăieri se termina la Viena), România pare astăzi o nebuloasă unde nimic nu este sigur. Poate că imaginea extraordinară a zilelor şi nopţilor de decembrie '89 ne-a dat prea multe speranţe şi prin înălţimea ei şi prezenţa pură în peisajul european nu a făcut decît să dezamăgească mai tîrziu. Această micşorare a creditului nostru pe măsura

creşterii neîncrederii în noi a avut cîteva episoade. Uciderea familiei Ceauşescu, fără un proces după standardele internaţionale, cifrele şi informaţiile contradictorii despre revoluţie, povestea cu teroriştii, contrademonstraţiile din 28-29 ianuarie şi 18 februarie. Apoi evenimentele de la Tîrgu Mureş. Tragicomedia campaniei electorale, monopolul televiziunii, rezultatele alegerilor care au dat cîştig de cauză "trecutului", represaliile din Piaţa Universităţii din 13-15 iunie '90, episodul cu Regele din decembrie '90. Toate acestea nu au făcut decît să ne înlăture din rîndul aspiranţilor îndreptăţiţi la a fi acceptaţi în Europa civilizată.

Actuala putere este dispusă să facă doar reforme cosmetice pentru a cîştiga timp, (...) şi a-şi crea o imagine mai convenabilă. Dar, Occidentul nu pare interesat în micile noastre răfuieli de mahala. Şi dacă Ceauşescu a avut atîtea succese internaţionale, fiind primit cu onoruri pretutindeni, deşi era clar că e un dictator comunist, de ce zîmbăreţilor emanaţi de azi nu le-ar reuşi o diversiune şi mai amplă? Aşa se explică vizitele repetate pe la curţile Europei şi SUA, aşa se explică "răbdarea" cu care sînt ascultaţi emisarii români. Aşa se explică de ce nu se negociază cu noi problemele româneşti, ci mai curînd cu terţi. În principal cu URSS. Toată lumea diplomatică, politică, militară este cu ochii pe Moscova. La o adică vom fi sacrificaţi cu acelaşi cinism ca în '45 pentru un dram de linişte pe continent.

Nu vreau să fiu pesimist. De fapt o bună parte a acestui complicat joc se hotărăşte şi la Bucureşti. Pasul ar consta în dezvoltarea unei opoziţii democratice unite, puternice, care să semnaleze şi vecinilor, dar mai ales Occidentului, că, în sfîrşit, ne luăm în serios. Că putem fi, deci, parteneri în

negocierile ce au acum loc cu febrilitate pentru reîmpărțirea pieților Europei.

"Acum" Nr. 19 / 17 - 23 mai 1991

NOAPTEA

Decorul: stadion mare cu tribune goale. Noaptea, luminat de reflectoare. Și pe întinderea gazonului cîteva mii de oameni ridicați de la casele lor. Pe pista de atletism, sute de soldați și cîini ne păzesc. Din megafoane sîntem anunțați la intervale scurte ce se întîmplă în țară. Este noaptea unei lovituri de stat. Buletinele de știri informează despre complotul internațional-iredentist la care trebuie să facă față "noua conducere". Sîntem asigurați că "democrația va fi păstrată, cuceririle Revoluției din 16-22 decembrie 1989 vor rămîne sfinte!". În aceeași clipă, un soldat lovește un cunoscut critic al regimului cu patul puștii. Sîngele țîșnește. Marșuri de fanfară, cîntece eroice. Buletinul de știri comunică arestarea opozanților. Ei vor fi trimiși în justiție să dea socoteală pentru "haosul provocat în țară, pentru sărăcia și criza în care se zbate țara", "pentru că au destabilizat tînăra noastră democrație". Se citește o lungă listă, din care nu lipsesc Octavian Paler, Doina Cornea, Petre Mihai Băcanu, George Șerban, Corneliu Coposu etc. Îmi aud numele și tresar. Nici nu-mi imaginasem altfel. Jocurile erau făcute din 22 decembrie 1989, dar răsculații au încurcat socotelile securisto-bolșevice. Atunci, grupul emanat s-a trezit chiar cu o revoluție, cînd se intenționa să se creeze

numai iluzia unei revoluții. Cînd opoziția a luat avînt, iată, îmi spun stînd întins pe gazon, cu mîinile legate la spate, riposta forțelor de ordine a venit. Ca în Polonia 1981, 13 decembrie.

Ne-am jucat o vreme de-a libertățile. În punctul în care interesele fostei clase politice au fost periclitate, un grup mai hotărît și fanatizat, a aplicat "scenariul forte". Am mai trăit momente cu astfel de buletine de știri. Cu Chile, cu Argentina, cu Grecia coloneilor, cu Polonia.

Un ofițer ordonă să ne aliniem și să mărșăluim. Din tribune privitorii ne huiduie. Alții, cîțiva, își caută rudele printre prizonieri. Sîntem vîrîți în vestiare, unde s-a instalat un fel de poliție militară. Sîntem anchetați pentru tot felul de crime. Cineva scrie meticulos într-un registru. O cameră video este tot timpul în apropiere. Ni se comunică faptul că vom fi triați și trimiși în locuri sigure, pentru a ni se proteja viața. Am mai auzit asta despre Walesa, Kuron, Michnik, acum zece ani. Nici o surpriză deci. Intrăm într-o cameră înaltă și largă, luminată de un bec chior, o fostă sală de dușuri. O comisie la o masă învelită în roșu pune întrebări. Ce legătură am avut cu sindicatul? De ce am scris articolul cutare, de ce l-am atacat atacat pe dl. Cutare? De ce am colaborat la "România liberă"? Ni se mai comunică oficial că activitatea partidelor politice a fost suspendată. Că sindicatele au fost unificate. Că o comisie va viza cele trei ziare care vor continua să apară. "România liberă", "Timișoara", "Expres", "22", "Acum" au fost interzise. Șefii acestor gazete sînt reținuți pentru cercetări. Autonomia universitară nu mai există. "Și să se termine domn'e cu ideile astea străine. Noi muncim, nu gîndim. Și avem multe de făcut în țara asta!".

Ieşim în oraşul întunecat. O coloană de blindate se scurge spre periferie. Sîntem împinşi cu baionetele într-un camion. Sînt aduşi alţi arestaţi. Fortul Jilava apare deodată în faţa noastră. Aici sîntem debarcaţi. De undeva se aud răpăiturile unui pluton. "Sînt eliminate cîteva din elementele periculoase pentru noua ordine instalată în ţară", ciripeşte un ofiţer, "cei ce ameninţă revoluţia noastră!". Autorii loviturii se consideră, bineînţeles, purtătorii revoluţiei populare, nu se pot lipsi de asta. Ei nu vor să treacă drept ceea ce sînt, nişte complotişti ce aduc o dictatură. Vor să treacă drept patrioţi, unii care "salvgardează la un ceas de cumpănă interesele naţionale".

"Va dura cîţiva ani", îmi spune cel ce-mi poartă chipul şi numele, în vis, "şi junta se va prăbuşi. Nu astfel s-a întîmplat în Chile, Argentina, Polonia, Grecia etc. Singurele *rezultate* - cîteva mii de dispăruţi şi morţi. Suferinţe - pentru alte milioane. Şi totul pentru a mai păstra cîţiva ani privilegiile avute aproape o jumătate de secol".

Desigur, este un scenariu. Dar, să fim realişti. Acest scenariu există undeva într-un seif. Gata de a fi pus în aplicare. Seara petrecută în Piaţa Universităţii, cînd am încasat cîteva bastoane poliţieneşti m-a făcut să mă gîndesc că am asistat la un exerciţiu al forţelor de ordine. O repetiţie generală...

"Acum" Nr. 20 / 24-30 mai 1991

CINE ARE NEVOIE DE INTELECTUALI?

"Noi muncim, noi nu gîndim" sta scris pe pancardele contrademostranților proletari din București, 28-29 ianuarie 1990. Îmi amintesc, mă aflam în Palatul Guvernamental (pătruns acolo prin efracție) în acea duminică de ianuarie și înregistram conversațiile protagoniștilor vieții politice de atunci. Îmi amintesc cum la vîrful crizei, Cazimir Ionescu a amenințat, sub vuietul celor 100000 de demonstranți care cereau "Jos comuniștii!", scandau "FSN-KGB", "Vrem guvern democrat!" - că "aduc și eu un milion de oameni!" Un milion nu a fost adus, dar cei pe care i-a adus strigau sloganul "Noi muncim, noi nu gîndim!" cu fervoare, în vreme ce demolau Institutul de Arhitectură, asaltau sedii de partide și redacții, molestau oameni pe bulevardele din centrul capitalei.

La numai două zile, Silviu Brucan, atunci omul forte al regimului, s-a prezentat la sediul GDS (atunci centrul lumii intelectuale românești, extrem de influent, avea doi miniștri, un ambasador; spre GDS se îndreptau speranțele pentru o schimbare radicală și

democratică) pentru a ne explica raţiunea contrademonstraţiilor, necesitatea ţinerii sub control a situaţiei, pericolul haosului, participarea la alegeri a FSN-ului. Ce i s-a spus atunci d-lui Silviu Brucan s-ar putea reduce la cîteva cuvinte: "aţi pierdut intelectualii"; ele s-au dovedit de o mult mai mare consistenţă decît s-a crezut. Sfîrşitul lui ianuarie a produs o fractură în procesul postrevoluţionar, începutul unei divizări crescînde a societăţii româneşti.

Primele săptămîni de după 28-29 ianuarie au marcat apariţia unei opoziţii intelectuale tot mai largă şi mai tranşantă faţă de putere. Îmi amintesc că primele mele editoriale, în revista 22, mi-au atras admonestări din partea multor prieteni. Mi se reproşau atacurile împotriva Puterii "revoluţionare". Aş spune că aceste editoriale au fost un fel de barometru al poziţiei intelectualilor, în sensul că, pe măsura trecerii timpului, acuzaţiile aduse regimului politic instaurat nu mi-au mai adus reproşuri printre cei apropiaţi. Era un semn că opoziţia faţă de putere printre intelectuali creşte, şi mulţi din acei ce aveau sentimente prieteneşti faţă de Iliescu & Co. astăzi se află printre opozanţii săi. Nu vreau să întorc reprosul prietenilor şi să le reamintesc cît s-au înşelat. Nu. Vreau doar să relatez cum am simţit pe propria piele "lămurirea" treptată asupra naturii regimului post-ceauşist.

Evenimentele de la sfîrşitul lui ianuarie au sporit şi complexele noastre dobîndite de-a lungul vieţii, sub dictatură. Cine a vrut să se salveze pînă-n 1989 ca fiinţă morală s-a marginalizat. Puţinătatea contactelor, un trai auster, un mic cerc de prieteni verificaţi, preocupări aflate cu totul în afara cotidianului au reuşit să păstreze nepătate cîteva figuri de intelectuali. Nemişcarea, nesemnalarea prezenţei,

camuflajul, erau mijloacele pentru a nu fi detectat că gîndeşti altfel, că susţii alte valori, că nu vrei să te amesteci. Orice contact cu puterea, chiar de la primele trepte ale ierarhiei ei (miliţianul de pe stradă sau funcţionarul de ghişeu) nu făceau decît să te murdărească. O cecitate socială se impunea. Cărţile, manuscrisele ne-au transformat într-un fel de maniaci ai marginilor de lume.

Asta ne-a făcut să nu sesizăm momentul "Goma '77", apoi ne-a ţinut departe de Mihai Botez şi de Dorin Tudoran, de Dan Petrescu şi de Doina Cornea. Toţi extrem de izolaţi, în mijlocul unei intelectualităţi altfel destul de cîrtitoare. Asta ne-a împiedicat (chiar dacă avem scuza unei supravegheri poliţieneşti fără egal) să articulăm o opoziţie intelectuală, programe, să supunem unei critici coerente regimul Ceauşescu, a cărei demontare nici nu necesita o mare inteligenţă şi cultură politică. Desigur, frica a jucat un rol consistent în această dramă. Frica nu era numai o experienţă instinctivă în coliziune cu realitatea, ea provenea şi din amintirile represaliilor din anii '48-'64 împotriva intelectualităţii. Scenariile supravieţuirii impuneau, ca primi paşi, izolarea şi refugiul în cultură. Conform acestui scenariu au supravieţuit mulţi dintre intelectualii noştri marcanţi, al căror singur atu rămîne şi astăzi că **"s-au ţinut de o parte"**. În Polonia invocarea unui astfel de argument e o ruşine. Dar şi în Cehoslovacia lui Havel şi Kohout, în Rusia lui Soljeniţîn şi Saharov. În România, a nu te amesteca, a-ţi vedea de ale tale, trec drept ceva pozitiv. A ignora ce se întîmplă în jur (sperînd să ducă alţii la capăt murdara treabă de a scoate România din dezastru) are însă şi un revers. Cei care nu au aderat la politica ceauşistă, nu au aderat nici la luptele duse

de alţii împotriva comunismului. Distanţa aceasta spune tot atît de mult ca şi distanţa faţă de regimul comunist.

Neimplicarea a dus însă la inexistenţa unor autorităţi morale larg acceptate în jurul cărora să se ralieze ceilalţi. Realitatea net diferită după 22 decembrie a produs un şoc pe care puţini l-au suportat. Şi oricum toţi purtăm cicatricile acelor zile şi nopţi, cînd, după diminuarea stării de euforie, ne-am spus că trebuie să intreprindem ceva. Părea evident că izolarea ne făcuse mult rău şi ne adusese în starea de umilinţă şi lipsă de libertate în care trăisem. Era mai mult o reacţie de apărare. O primă concluzie apărută în urma evenimentelor. Dar era o reacţie mai ales faţă de trecutul recent. Amintirea celor îndurate era încă vie. Prezentul ridica alte probleme intelectualului român, obişnuit să-şi limiteze contactele, să privească de sus, cu teamă şi dispreţ, realitatea socială, şi în general să nu dorească o apropiere de ceilalţi, să rămînă mereu în afară. De la această mulţime anonimă, intelectualul nu doreşte decît recunoaştere. Dorinţa de a face ceva concret, de la a-i cunoaşte problemele pînă la a i le rezolva, nu o are.

Această nouă repliere, "pe poziţii dinainte stabilite", este la fel de periculoasă ca şi cea dinainte. Cine are nevoie de intelectuali? atîta vreme cît intelectualii, mulţi dintre ei, declară sau se comportă ca şi cum nu ar avea nevoie de nimeni? Cum îşi va redobîndi acest grup social prestigiul de care s-a bucurat pînă la venirea comuniştilor la putere? Polonia a fost startul distrugerii "lagărului..." tocmai pentru că intelectualii au ieşit din cercul lor strimt de prieteni, din mica lor bibliotecă plină de cărţi interzise, şi s-au amestecat cu propriul lor popor, care nu mai era privit

de Michnik, Kuron, Geremek, cu dispreţul şi distanţa atît de "normală" la Bucureşti. Şi aceştia nu sînt nişte intelectuali de duzină, cum s-ar crede. Geremek, de exemplu, este unul din marii istorici europeni, una din autorităţile necontestate ale Evului Mediu, autor al unei extraordinare "Istorii a săracilor". Nu ştiu cîţi dintre subţirii noştri istorici, filosofi, scriitori au opere de o asemenea valoare şi recunoaştere universală. Asta nu l-a împiedicat să fie un militant activ al "Solidarităţii", consilier al lui Walesa.

Oamenii obişnuiţi au nevoie de intelectuali. Urmează s-o afle şi ei.

"Meridian" / mai-iunie 1991

UN UCIGAŞ DEMENT

Se uită adesea că societatea românească este scena unui conflict de interese, un conflict în principal economic şi social. România nu este decît unul din cîmpurile de bătălie în uriaşul război civil care s-a declanşat în 1989, odată cu prăbuşirea lagărului socialist. Un război care se întinde de la Marea Chinei şi Oceanul Pacific pînă în MittelEuropa. O răsturnare socială fără precedent, care are ca subiecţi peste un miliard de oameni. În genere, disputele, atacurile şi contraatacurile politice, luptele intestine din partide, revoltele unor grupuri socio-profesionale sînt "citite" de observatori ca neînţelegeri locale, diferenţe de mentalitate, dorinţa de întîietate a unora, duel al vanităţilor etc. Desigur, orgoliile cutărui sau cutărui personaj pot atîrna greu într-o împrejurare. Dar nu trebuie scăpat aspectul principal. Dincolo de mascarada vieţii politice, se află ce spuneam la început: interese diferite ale unor mase mari de oameni.

Unii şi-au legat destinul lor şi al familiilor lor de bolşevism pentru că părea instaurat pentru eternitate. Alţii s-au lăsat tîrîţi de o istorie căreia nu-i înţelegeau regulile. Cert este că popoare întregi se văd

astăzi într-o situație istorică absolut nouă, trăind cu senzația că le fuge pământul de sub picioare. Exact bucata de pământ în care era înfipt steagul roșu. Dezorientarea, confuzia, teama de ce va veni, viziunile catastrofice legate de anul 2000, dar mai ales o pierdere bruscă a punctelor de reper fac să ne aruncăm unii asupra altora, să declanșăm spontan munți de ură împotriva celor din jur. Mai multă înțelegere arătăm unui cîine decît aproapelui.

Ar fi o naivitate să credem că vom trece neted prin această lume a convulsiilor. Fără vărsări de sînge, fără eșecuri, fără dezastre sociale și economice. Este vorba de redistribuirea la scară mare a tot ceea ce au agonisit societăți întregi. De la pămînturi și imobile la bogățiile subsolului și la întreprinderi. **Cine intră în posesia acestora, cine înșfacă mai mult? Cum se împarte moștenirea?** Iată întrebarea. Nu contează că ea este ipotecată, că e plină de datorii, că s-a dovedit nerentabilă și aducătoare de nenorociri. Fiecare vrea să apuce cît mai mult la împărțeală. Pe de o parte fosta clasă de stăpîni, nomenklatura, care tinde să-și păstreze statutul de "stăpîn", pe de altă parte o uriașă masă de "oameni fără nimic", căreia istoria i-a dat prilejul să-și însușească ceva la acest festin. Și dreptatea este de partea lor. Dar nu există numai încleștarea între foștii deținători ai puterii economice, sociale și politice și actualii pretendenți. Lucrurile ar fi prea simple. Noile grupuri sociale în ascensiune luptă înverșunat între ele pentru redistribuirea proprietăților din posesia statului, într-o primă fază, care se consumă sub ochii noștri. Mai tîrziu vor lupta pentru crearea altora. În acest joc, nomenklatura nu joacă rolul victimei sigure, cum s-ar crede. Dimpotrivă. Este o minoritate experimentată, cu interese precise, cu o mentalitate de castă, decisă să

supraviețuiască. Instrumentul ei principal este puterea politică. I se adaugă controlul strict al administrației. Faptul că deține proprietățile statului îi permite sacrificarea celorlalți.

Episoadele TienAnMen, Tbilisi, Vilnius, Piața Universității nu sînt simple accidente istorice. Ci episoade ale acestei încleștări pe viață și pe moarte între interese radical diferite. În vîltoare sîntem prinși toți, dar îndărăt se află silueta unei birocrații care nu dorește să piară. Sînt resturile unei armate care se tîrăște între Pacific și miezul Europei și care în retragere va mai face victime. Șansele acestor înfrînți constau tocmai în a trăda. În a-și părăsi tovarășii. Trecutul e trecut. Chestiunea este dacă într-adevăr "a trecut". Asistăm la o agonie care va dura dincolo de pragul secolului al XXI-lea. Și episoade ca represaliile securisto-proletare din 13-15 iunie/ Piața Universității / București se vor repeta. Fiecare victorie a societății civile va fi plătită cu un preț greu. Dar altfel nu se poate. Ne-ar aștepta nu o moarte civilă, ci pur și simplu dispariția noastră ca civilizație. Bolșevismul asta a fost: un dement rătăcit printre oameni pașnici, îndemnat de instinct să ucidă.

"Acum" Nr. 23 / 14-20 iunie 1991

SUB CAMUFLAJ

România este astăzi un teren de încercare pentru tehnicile de diversiune politică. Dacă a existat un scenariu de rupere a blocului sovietic, atunci episodul bucureşten a fost realizat optim de către inspiratori. Nicăieri tehnicile de camuflare nu au avut atît de mare succes. La fel putem spune despre "organizaţiile" paralele, partidele - satelit apărute în ţară. O metodă utilizată cu maximum succes a fost relansarea sloganelor propagandei comuniste din anii războiului rece. Antioccidentale, antiintelectuale, antiburgheze. Însuşirea monopolului revoluţiei, confiscarea simbolurilor ei, a fost o altă partidă reuşită pentru fosta clasă politică. O scurtă vreme, cîteva ceasuri, puterea acesteia s-a clătinat, şi aducerea lui Iliescu la postul de cîrmaci naţional era să eşueze. Dar pînă la urmă, lucrurile s-au aranjat. Securitatea şi Armata au înţeles că noul stăpîn este unul de-al lor. Resturile aparatului guvernamental şi de partid au înţeles şi ele că s-au temut degeaba că revoluţia va învinge. Şi după ce le-a trecut sperietura, cam de Crăciun '89, s-au aşternut, cu entuziasmul ştiut din mediile din Bdul. Primăverii, pe treabă laborioasă. Strategiile dezvoltate vizează, de atunci încoace, supravieţuirea politică şi economică a nomenclaturii.

Pariul jucat atunci era aproape pierdut. Elementele se aflau în dispozitiv, Ceauşescu era într-o situaţie critică, urma numai să fie înlocuit de altă echipă PCR. Lumea însă nu a vrut să rămînă numai la revendicările anticeauşiste. Şi aici a început încurcătura de la Bucureşti, care dă atîta bătaie de cap astăzi tuturor. Revoltaţii au cerut "Jos comunismul!", iar cînd în balconul CC-ului a apărut la 17:40 Ion Iliescu, mulţimea a scandat "Fără comunişti!", aşa cum o făcuse şi cînd a apărut liderul de azi al PSM-ului, Ilie Verdeţ. Amîndoi, vechi tovarăşi de şedinţe de CPEX şi Congrese, de teleconferinţe în jurul numărului 1 - Nicolae Ceauşescu. Dacă grupul Iliescu-Roman-Bîrlădeanu-Brucan şi cei ce se învîrteau în jurul lor au pierdut primul rund, nu la fel se va întîmpla cu celelalte disputate de atunci pînă astăzi. Putem observa lesne, că din seara de 22 decembrie, cînd joncţiunea Armată - Securitate - aparat PCR s-a realizat, tot ce a dorit grupul de la vîrf s-a concretizat. Opoziţia (parlamentară şi extra-parlamentară) nu a reuşit să ştirbească cu nimic cîştigurile eşalonului pregătit să preia puterea în cazul unei defecţiuni a clanului Ceauşescu.

Tehnicile de supravieţuire ale acestui grup politic sînt variate şi de amploare. Cîteva le-am menţionat la început. Scopul desfăşurării lor este de a acoperi decalajul între vorbăria "revoluţionar - democratică" a echipei dirigente (vorbărie impusă de realitatea socială şi economică, dar şi de furia din decembrie '89, care obligă la prudenţă cu mulţimile şi nemulţumirile lor) şi adevăratul program al grupului din jurul tandemului Iliescu-Roman, care constă în menţinerea la pîrghiile puterii a vechii clase politice. Aproape toţi membrii actualei conduceri sînt elemente

ale fostei nomenklaturi la a doua generație. Au copilărit și și-au făcut educația în mediile înalte ale aparatului comunist, au studiat la aceleași școli, au avut cariere cu aceleași itinerarii. S-au bucurat de condiții de educație mult peste cele garantate populației. Toți au făcut stagii în străinătate, toți s-au văzut de tineri cocoțați în ranguri importante ale aparatului din ministere. Acest grup social nu foarte numeros, dar cu experiență, cu o medie de instrucție peste media populației, mai ales în domenii deficitare ca management, marketing, policy-planning etc., nu are altă alternativă de a se realiza pe sine decît practicînd acest joc dublu. Pe de o parte înscenînd piesa "democrației, eliberării României de sub dictatură", pe de altă parte conservînd, dincolo de fațade și propagandă, tot ce se poate păstra. Și dacă vechea clasă politică beneficia de posturi ca de averi personale, fără să fie titulara, posesoarea de drept a unor averi, acum tocmai această operație se încearcă: transformarea vechii nomenklaturi, neproprietară a vilelor, instituțiilor etc., într-o burghezie în care vechile instituții de stat devin proprietarea lui X sau Y, a grupului Cutare. Toți - membri ai nomenklaturii. Pentru a realiza această operație la scară mare este nevoie de exact ce spuneam la început: de o uriașă operație de diversiune. De buna funcționare a unei mașinării producătoare de ceață menită să camufleze adevăratele fenomene din sfera politicului. Trebuie păstrată cu grijă aparența răsturnărilor sociale de amploare. Acestea să mascheze, în fapt, o retușare a pozițiilor vechilor elite. O primenire a lor, la nevoie.

Nebuloasa în care se află astăzi România se datorește și acestui proces care în cîteva țări din estul și centrul Europei nu a reușit, sau a reușit în mult

mai mică măsură. În celelalte ţări, nomenklatura a pierdut puterea politică, ea îndreptîndu-se spre însuşirea unei părţi din puterea economică. În România, diferenţa specifică constă în faptul că se petrece o dobîndire a puterii economice reale (prin împroprietărire) pe fondul deţinerii puterii politice. Fenomen extrem de periculos, care poate duce la o dictatură, sau la o derivă care nu va face decît să lungească, la infinit, depăşirea dictaturii comuniste.

"Meridian" / iulie-august 1991

ALARMĂ !

Am participat recent la un seminar internațional pe tema crizei din Iugoslavia. M-am convins încă o dată că Europa Centrală și de Est riscă să explodeze, dacă nu se stinge repede focarul iugoslav. Michnik spunea **"astăzi naționalismul este ultima fază a comunismului real"**. Și ca orice lucru final e foarte posibil ca totul să se încheie cu un conflict generalizat sîngeros. Este foarte posibil, spunea altcineva, ca acest conflict să fie doar primul dintr-o succesiune de războaie civile care vor agita mulți ani această parte a Europei. De aceea **libanizarea** Iugoslaviei trebuie tratată cu toată seriozitatea și circumspecția. Societățile postcomuniste pot suferi ravagiile dezlănțuite de forțe care sînt extrem de active. Și anume, naționaliștii. În ruleta europeană ce se joacă acum, extremiștii de acest tip ne împing spre un măcel.

Zona cea mai fragilă, după cea iugoslavă, este desigur Transilvania. Și în România iresponsabilii organizează manifestări extrem de riscante care vor duce, mai devreme sau mai tîrziu la un dezastru. Cîteva ziare nu încetează să agite himera unui naționalism deșănțat care poate să dea foc la case, să

piardă vieţi omeneşti, să distrugă pentru cîteva generaţii puţinul pe care îl avem... Evenimentele de la Tîrgu Mureş, devastările de sate şi cartiere ţigăneşti, articole antisemite din jurnale ca "România mare", "Phoenix"-Oradea, "Europa", prezintă un pericol mult mai mare decît s-ar părea. Şi aici nu intră în discuţie libertatea de expresie, ci avem de-a face pur şi simplu cu acţiuni care atentează la siguranţa statului, la viaţa copiilor noştri şi a noastră. Din păcate aceste forţe, aceste minorităţi agitate de extrema dreaptă au fost încurajate de Putere, cel puţin în perioada de început, pe motiv că atacau grupuri şi personalităţi democrate. Au fost şi alte interese la mijloc. Aceiaşi care au adus minerii la Bucureşti, au stat în spatele evenimentelor de la Tîrgu Mureş. Există aici forţe care, în situaţia de a-şi pierde privilegiile şi influenţa, joacă această carte a urii şi naţionalismului. După ce au fost instruiţi în şcoli bolşevice, după ce ne-au terorizat cu o doctrină neromânească (nici Marx, nici Engels, nici Lenin, Stalin... Gorbaciov nu sînt autohtoni), după ce au preluat tehnicile de dominaţie ale ocupantului sovietic, au descoperit brusc că sînt "patrioţi". Ei nu ar fi comunişti care au dus la ruinarea materială şi spirituală a poporului român, ci ar păzi vigilenţi "să nu ne vindem ţara"! După ce au distrus instituţiile care păstrau fiinţa naţională vie, după ce au masacrat sute de mii de cetăţeni în puşcării, deodată ne trezim asaltaţi de zelul ipocrit al unora care sînt în stare să rişte pacea României şi a societăţii româneşti, la acest sfîrşit de secol, sub pretext că ar apăra-o. Ei se folosesc de sentimentul nostru naţional pentru a nu sucomba politic, pentru a se mai afla o vreme pe scena vieţii publice, pentru a-şi apăra interesele de clan. În spatele unor evenimente ca acelea de anul trecut, din martie şi

iunie, găsim multe din rămășițele fostului și prezentului aparat de Securitate, din resturile administrației ceaușiste. Să nu ne facem iluzii - cine agită, de pildă, spectrul iredentismului maghiar "quasi-inexistent" în cercurile politice responsabile din Ungaria, sau ideea că evreii sau țiganii sînt vinovați de nenorocirile noastre, nu este patriot. Nici prin consecințele grave ale unor astfel de manifestări, nici prin faptul că evită punerea în discuție a adevăratelor cauze ale crizei în care ne aflăm. Nu străinii sînt de vină. Trebuie să găsim resorturile dramei noastre naționale în curtea proprie.

În Occident asemenea manifestări ne fac o propagandă negativă uriașă care izolează România și ne pun în situația de stat de mîna a doua. Nu întîmplător România nu prea se află în proiectele comune de asistență internațională. Motivul: lipsa democrației, negarantarea exercitării drepturilor minorităților. Fiecare articol sau manifestare șovină înseamnă mai multă sărăcie, mai puține medicamente, mai puține locuri de muncă etc. Iar aceste efecte le provoacă exact aceia care se pretind patrioți, dar nu sînt decît urmașii ideologiei ceaușiste, care a exaltat un așa-zis ideal național pentru a găsi puțin sprijin popular după retragerea trupelor sovietice în iunie 1958. Atunci, liderii PCR au decis să nu mai fie prea "internaționaliști" (conform doctrinei bolșevice), ci să joace comedia "independenței PCR" agitînd sloganе naționaliste. Așa l-am văzut pe Ceaușescu cu sceptru și înconjurat de voievozii noștri glorioși. Aceia, adevărați patrioți. După dispariția lui Ceaușescu, o parte din partizanii săi au virat spre dreapta naționalistă, iar alții spre stînga comunistă. De fapt, aceste laturi lucrează

împreună pentru distrugerea societăţii româneşti, pentru subordonarea ei intereselor lor de clan.

Recrudescenţa naţionalismului trebuie oprită dacă nu vrem să păţim ce se întîmplă în Iugoslavia. Adică să ne păzim strînsul recoltei cu arma în mînă, dacă nu vrem să riscăm viaţa copiilor noştri, dacă nu vrem să ajungem să ne ucidem unii pe alţii. Trebuie să dăm dovadă de înţelepciune, de tradiţionala toleranţă românească. Ar fi o tragedie dacă nu am asculta de propria noastră raţiune şi ne-am lăsa tîrîţi în vreun conflict, din cauza unor minţi prea înfierbîntate, din cauza aceloraşi pescuitori în ape tulburi. Idioţi politici, nepatrioţi în stare să rişte soarta patriei pentru interesele lor. Sper ca despre noi să nu spună nimeni ce am auzit despre sîrbi, croaţi etc.: "le-a luat Dumnezeu minţile". În acest sens, Guvernul, Preşedinţia trebuie să ia urgent măsuri de diminuare a tensiunilor şi de pedepsire fermă a tuturor acelora care ne împing prin naţionalismul lor spre un război civil, etnic şi religios. Aici raţiunile de stat au întîietate şi nu încape nici un fel de ezitare sau duplicităţi.

"Acum" Nr. 32 / 05-15 august 1991

FUNIA

Pentru unii, revolta populară din decembrie '89 a fost o scamatorie prin care s-a salvat nomenklatura. Echilibristica asta a avut şi are ca principal scop conservarea la vîrful societăţii româneşti a unui număr cît mai mare de persoane cuprinse în aparatul de partid şi de stat. Harnicul parlament discută legile într-o ordine pe care "drepturile" vechii clase politice se transformă în "drepturile burgheziei". Coloneii deschid buticuri, primii-secretari înfiinţează firme de turism sau import-export ş.a.m.d. Asta nu ne sperie şi nu ne indignează. Ungurii, polonezii, sovieticii se confruntă cu acelaşi fenomen. Într-un fel e mai bine aşa. Decît cu mîna pe pistol sau cu urechile în interceptoare telefonice, mai bine la tejghea. Negustoria, contrar celor ce au susţinut aceşti *apparatchik*, este o profesie onorabilă. Unii dintre ei vor rezista concurenţei şi se vor alătura unei *middle class* de care societatea românească are maximă nevoie. Nepricepuţii, ca orice nepriceput, vor fi înghiţiţi de concurenţă în etapa capitalismului sălbatic pe care o traversăm. Dacă nu cumva nu ne aflăm doar pe unde era Rusia în anii '20, un fel de NEP ("noua politică economică" - lansată de Lenin), cînd rudimente ale proprietăţii private se luptau din greu cu strivitoarea proprietate de stat.

NEP-ul a permis o scurtă prosperitate şi speranţă pentru Rusia. Un fel de NEP a trăit România, dar mult mai modest, în anii '60. Iluziile de atunci au creat mitul Ceauşescu şi ne-au dus unde ne-au dus.

Guvernul Roman face eforturi mari pentru ca nomenklatura să supravieţuiască. O împroprietăreşte prin legea privatizării. Prin tot felul de învîrteli plasează "onorabilele" cadavre politice din bulevardul Primăverii. Împarte averea statului eşaloanelor 2-3 şi urmaşilor de ilegalişti, de miniştri, de ambasadori, de KGB-işti, pe care şi ei, săracii, atît au tot muncit pentru prosperitatea patriei (şi a lor personală) de la '45 încoace, ca tot românul! Problema este că aceste manevre se produc la limita legalităţii, reformele sînt promovate numai în măsura în care slujesc interesele acestui grup social, şi intenţia nu este atît de a da o nouă aşezare ţării, cît de a salva ce se mai poate salva din nomenklatură. Cît efort pentru cîteva mii de indivizi a căror dispariţie de pe scena istoriei nu ar fi nici o pierdere! Şi în vremea asta, o populaţie de multe milioane, este tot mai sărăcită, mai disperată, nu mai ştie încotro s-o apuce şi pe cine să creadă, se zbate în greutăţi de nesuportat. Guvernul a adoptat ceea ce era de aşteptat din partea sa. Provoacă, adică, o inflaţie artificială prin care umple visteria, dă imaginea unei spoieli de reforme, face să stagneze producţia şi duce la blocaj economic pe ansamblu. Inflaţia nu este, aşa cum s-ar părea, obligatorie perioadei de tranziţie. Guvernul preferă o politică a leului slab şi ieftin tocmai pentru că nu pot să rezolve chestiunile reale ale economiei, tocmai pentru că guvernul e prea slab pentru a dezvolta o strategie largă şi eficientă.

România are nevoie de un guvern puternic, capabil să impună stabilitate vieții politice, să garanteze mersul normal al reformelor, să fie credibil, atît în ochii opiniei publice din țară cît și pe plan internațional. Dar puterea unui guvern stă în deschiderea și capacitatea sa de înțelegere a realității, deci un guvern realist. Echipa de *yuppies* roșii "Roman" se vede înghesuită între o majoritate parlamentară conservatoare, un președinte pradă visărilor marxist-leniniste și opoziția politică slabă, deși ceva mai articulată în ultima vreme. Pe fundal: o populație sinistrată. Nu numai în Moscova sînt sinistrați. Toată populația este calamitată de o politică nefastă care a dat peste noi și ne-a prins la marginea Europei. Numai o deschidere energică a Occidentului spre România mai poate echilibra puțin lucrurile. În acest sens, criza iugoslavă ne-a ajutat. Amendamentul Jackson-Vanick este doar un prim pas spre acordarea clauzei, adevărata obsesie a guvernului. Iar acordarea clauzei este doar un început și nu finele unui proces. Doar 15 state nu o au. În esență "clauza" este un regim vamal mai favorabil. Problema este în altă parte. Clauza este o relație între guverne mai ales. Iar problema noastră este ca România să apară ca o țară atractivă pentru capitalul privat asupra căruia guvernul SUA nu are nici o putere. Miliardul de dolari care va intra cu ajutorul clauzei în țară nu înseamnă decît o linguriță în oceanul de urgențe al economiei românești. Așa încît, trebuie să privim acordarea clauzei - ce va fi dezbătută de un Congres american mult mai puțin favorabil decît guvernul SUA - doar ca un episod. Iar investițiile, creditele, tehnologia, deschiderea piețelor străine pentru produse românești nu vor surveni cîtă vreme corupția uriașă a birocrației sufocă orice

inițiativă, înghite fonduri uriașe, îndepărtează mii de oameni de afaceri care încearcă să întreprindă ceva. Declarația premierului cu privire la "incoruptibilii" fesene a stîrnit ilaritate. Eram obișnuiți cu minciunile zîmbărețe ale excelenței sale. Înainte, însă, le găseam mai ales în interviurile date în străinătate, dar acum să vorbești la TVR despre corupție este cum ai vorbi despre funie în casa spînzuratului. Există un grup social care trebuie salvat, și premierul merită niște decorații sau niște dolari în plus pentru eforturile care le face. Poate că ăsta e prețul înțelegerii cu Iliescu. Tu-i faci scăpați pe-ai mei (activiști, ilegaliști, securiști etc), eu te las să joci comedia cu reforma!

"Acum" Nr. 31 / august 1991

CUI I-A SUNAT CEASUL ?

După ce a invadat Berlinul în 1953, Ungaria în 1956, Cehoslovacia în 1968; după ce a exersat la Vilnius în acest an, Armata Roşie a invadat URSS, cu aceeaşi intenţie: de a împiedica poporul să trăiască liber. Se anunţă morţi şi răniţi, trofeele dintotdeauna ale demenţei militarilor. Este poate ultimul asalt al vechii gărzi bolşevice. Dacă putch-ul eşuează nu vom mai auzi nimic despre comunism, decît ca de ceva exotic. Pe autorii loviturii de stat îi aşteaptă tribunalul. Ei ar trebui felicitaţi însă pentru că au jucat rolul unor gropari de duzină ai utopiei leniniste. Dacă militarii vor cîştiga partida, atunci lumea va trăi zile şi nopţi grele. O altă cursă a înarmărilor va lua startul şi speranţele noastre de a trăi mai bine vor fi deşarte. România va fi iar o ţară vecină cu Imperiul. Deci, aflată în sfera de interese ale URSS, uitată şi părăsită de Occident. Acum văd bine consecinţele nefaste ale politicii preşedintelui Iliescu, semnatar al unui tratat de prietenie cu URSS care acum ne pune la dispoziţia autorităţilor sovietice prin amendamentele 4 şi 5 ale tratatului. Dar văd şi consecinţele izolării României, determinată de o politică nedemocratică, de bilanţul

său negativ în care trecem: violenţa campaniei electorale, represaliile din 13-15 iunie, încetineala reformelor democratice.

Astăzi România se vede singură în faţa primejdiei, fără aliaţi. Occidentul a dat destule declaraţii de susţinere a celorlalte ţări ex-comuniste. Despre România mai nimic. Calculul că ruşii sînt atît de preocupaţi de haosul din ţara lor ca să mai aibă şi grija României este fals. Zvîrcolirile de la Moscova se vor resimţi puternic şi la Bucureşti.

Desigur, intră în calcul şi cîteva scenarii. Totdeauna cînd e vorba de KGB trebuie să avem în vedere nişte scenarii. Dacă Gorbaciov era la curent cu lovitura şi s-a retras diplomatic, nefiind în stare să pună pe picioare economia, să stăpînească haosul, pe o variantă chiliană sau sud-coreeană, unde dictaturi militare au dus la prosperitate economică? Numai că acele ţări aveau suportul masiv al capitalului străin şi aveau o economie de piaţă. URSS nu poate conta pe nici un sprijin, cum s-a şi grăbit să asigure Occidentul, iar despre economia de piaţă, tocmai apariţia ei se străduiesc militarii s-o împiedice. Ea ar aduce democraţie, integrarea URSS în circuitul mondial normal, şi deci pierderea puterii şi influenţei complexului militaro-industrial.

Faptul că Gorbaciov a pierdut controlul puterii la abia două săptămîni după vizita lui Bush mi se pare extrem de suspect. Americanii ştiau că se pregăteşte ceva? Atunci de ce s-a dus Bush la Moscova? Nu simţea nimic CIA? Atunci este o notă extrem de proastă pentru cel mai sofisticat serviciu de informaţii. Sau este vorba de o lovitură pripită pusă la cale abia după ce Bush a plecat. Graba se vede în lipsa de coerenţă a mişcărilor putch-iştilor. Scenariul

polonez nu a reuşit. Acum se face o reglare de conturi, se caută vinovaţi în tabăra generalilor. Se duc tratative de culise. Se încearcă o ieşire. Nu trebuie însă să considerăm lovitura de stat eşuată. Derularea evenimentelor de abia a început. Chiar şi cu o lovitură de teatru în final, reapariţia lui Gorbaciov de exemplu, URSS nu va mai fi ce a fost. Înfruntarea de acum a împărţit Imperiul în două. Conservatorii s-au demascat şi e puţin probabil ca o dată lucrurile rezolvate (într-un fel sau altul) va mai putea cineva juca această comedie a ambiguităţii care s-a numit politica de perestroika. Cauza căderii lui Gorbaciov este şi cauza supravieţuirii sale de pînă acum.

Ea se numeşte ambiguitatea discursului său politic. Deşi a demolat structurile bolşevice el a trebuit să vorbească în numele "păstrării cuceririlor revoluţionare". Gorbaciov s-a folosit de toată mitologia "marii revoluţii din Octombrie", a vorbit în numele lui Lenin, cînd de fapt reformele deschise de el duceau clar la demolarea mitologiei bolşevice. Dacă în fostele ţări satelit discursul politic a putut fi anticomunist în mod deschis şi s-a trecut la demolarea statuilor lui Lenin, a instituţiilor comuniste, în URSS limita pe care Gorbaciov putea s-o atingă era exact aceasta. El a putut să manevreze cît nu a atins în mod vital interesele nomenklaturii, şi mitologia "partidului unic".

Cum se va termina acest balet rusesc nu poate nimeni să ştie. Interesul nostru este ca forţele democratice să învingă, pentru ca procesul democratic să continue nestingherit şi în România. Nu trebuie să ignorăm în nici un fel pericolele care ne pîndesc. Ne putem aştepta ca o mînă de venetici să se simtă încurajaţi de lovitura de la Moscova şi să încerce ceva la Bucureşti, ca pe vremea cînd primeau ordine de la

Kremlin. Aceste cercuri nostalgice după privilegiile şi puterea avute altădată detestă România de după decembrie 1989. Nu mai e ţara lor. Şi vor "face totul" - vorba ilustrului lor înaintaş - să împiedice mersul istoriei. Ce le-ar mai plăcea o ocupaţie sovietică, a ţării! Cîteva mii de tancuri sovietice frăţeşti, postate în poziţii strategice! Ce le-ar mai plăcea ticăloşilor să dea declaraţii sforăitoare despre, "disciplină şi patriotism". Ei, trădătorii!

Ceasul istoriei nu se poate întoarce. Sînt în ţară destule forţe democratice capabile să împiedice un dezastru. Şi nici lumea, Europa nu mai este în 1945. URSS nu este după un război cîştigat, ci după o pace pierdută. Aşa încît să ne vedem de treabă. În România sînt foarte multe lucruri de făcut.

"Acum" Nr. 33 / 19 august 1991

ULTIMA ÎNCERCARE

Partidul bolşevic a ieşit pe scena istoriei în 25 octombrie (7 noiembrie) 1917 printr-o lovitură de stat. A fost sfîrşitul începutului de modernizare a Rusiei. Acelaşi partid iese de pe scena istoriei tot printr-o lovitură de stat, de data asta eşuată, în august 1991. Este începutul sfîrşitului. Totul se încheie aici pentru bolşevici. Dacă Lenin, Trotki, Sverdlov, Kolontai, Tomski, Stalin au reuşit, Ianaev, Iazov, Kriucikov vor fi judecaţi. Dacă lucrurile au decurs cum a descris Gorbaciov şi nu există complicaţii la nivel înalt, îi aşteaptă Gulagul, de nu chiar plutonul de execuţie de la Lubianka. Roata istoriei s-a întors. A fost ultima încercare de a o opri.

Prima consecinţă a putch-ului eşuat este dezagregarea rapidă a sistemului comunist. Una după alta, citadelele "inexpugnabile" se năruiesc. Ce părea solid şi veşnic dispare ca şi cum nu ar fi fost. KGB-ul, Armata Roşie, Imperiul şi PCUS, deci chiar partidul bolşevic. O asemenea realitate era de neimaginat cu două săptămîni în urmă. Societatea civilă a obţinut prima mare victorie. Ea a rezistat acestei încercări extrem de dure. Prezenţa lui Elţîn în faţa camerelor TV

luni 19 august, grevele minerilor din Urali, demonstranţii tineri în faţa tancurilor, ofiţerii care nu au executat ordinul de a desfăşura trupele în oraşe la cererea juntei... toate acestea arată că experienţa *perestroika - glasnost* a dat rezultate. Nu a adus mai multe alimente în magazine, dar sigur a învăţat cu gustul libertăţii milioane de oameni.

Deci Imperiul se desface în bucăţi. Imperiul a devenit neguvernabil. Imperiul devine treptat un Commonwealth. Este singura lui şansă. Elţîn riscă să devină un lider prea autoritar al acestei lumi care dispare. Cîştigătorul detaşat al acestui *round.* Elţîn are de-a face cu un Gorbaciov care nu se mai ţine bine la pupitrul de comandă. Kremlinul joacă un rol tot mai şters, republicile se desprind fără regrete. Fără regrete, dar cu o sumedenie de probleme. Toate sînt dependente energetic, financiar, industrial de... nu se mai ştie de cine. De URSS? De Rusia? Greu de spus, pentru că nimeni nu mai ştie care - şi ale cui - sînt limitele puterii. Cine controlează armata? Cine resursele? Cine este la putere? Cine controlează arsenalele nucleare? Cine răspunde de telefonul roşu? Ce nivel vor avea reprezentantele diplomatice? Cu cine se vor încheia tratate? De fapt sîntem la începutul unui lung proces. După o evoluţie lentă (1985-1991), toate schimbările se accelerează. Vom fi martorii celor mai neaşteptate evenimente. Imperiul agonizant astăzi, mîine nu va mai exista. Ce va apărea în loc?

Destrămarea Imperiului este desigur în interesul vecinilor. E preferabil să ai la graniţă Ucraina, Lituania etc.., decît o supraputere. De slăbiciunea puterii centrale au profitat deja opt republici. Chestiunea Moldovei este mai complicată decît apare în aceste clipe de entuziasm popular. S-a făcut un pas

uriaș, dar mai trebuie făcuți și alții. Bucovina, Herța, județele în sudul Basarabiei (Ismail, Cahul, Bolgrad), Insula Șerpilor, nu sînt independente. Rămîne de rezolvat soarta altor milioane de români, care trăiesc pînă și în Siberia. Este apoi chestiunea tratamentului diferit din partea cancelariilor occidentale. Republicile baltice și Basarabia, Bucovina, Herța au fost ocupate în urma tratatului Ribbentrop-Molotov. Dacă ocuparea republicilor baltice nu a fost recunoscută niciodată de occidentali și, în consecință, recunosc independența Lituaniei, Estoniei, Letoniei, ocuparea de către URSS a ținuturilor dintre Prut și Nistru a fost recunoscută.

Un prim pas în seria revizuirilor pe care lumea diplomatică trebuie să-l facă este adoptarea unei noi atitudini față de "fragmentele" URSS-ului. Reacțiile Occidentului de atîtea ori corecte și realiste, sînt alteori alături de realitate. Să ne amintim cum a fost tratat Elțîn în timpul celor două vizite ale sale în SUA. Casa Albă, acordînd tot sprijinul lui Gorbaciov, a făcut tot posibilul să-l minimalizeze, iar presa numai că nu a rîs de acest siberian care s-a dovedit în timpul putch-ului omul forte.

La București, Guvernul și Președinția s-au aflat pe toată durata crizei în urma evenimentelor. România nu a avut pe nimeni care să-și asume răspunderea aproape 12 ore de la anunțarea crizei. Și se putea întîmpla orice. România era într-o situație periculoasă și datorită semnăturii lui Iliescu pe tratatul de prietenie, care ne obliga să avem aceiași aliați cu URSS. URSS, aflat în mîinile uzurpatorilor: Iazov, Kriucikov, Pugo etc. Datorită acestui tratat, România s-a aflat într-un pericol mortal, grație nostalgiilor bolșevice ale președintelui, grație nepriceperii sale politice. Lumea se schimbă mai repede decît poate Ion

Iliescu să înțeleagă. Dacă și la noi stîngiștii, foștii activiști, ar fi încercat o lovitură de forță, pe el l-ar fi cruțat. E de-al lor.

"Acum" Nr. 34 / septembrie 1991

UN HAOS DE ROS

Recesiunea - scăderea producției și exporturilor, inflația galopantă - este realitatea dură în care se desfășoară viața noastră cotidiană, deoarece guvernul nu este capabil să stopeze căderea. De ce? Pentru că improvizează în loc să ia măsurile care se impun. Situația ar fi cerut o debarasare rapidă de vechiul sistem dirijist. Amînările, ocolurile agravează criza.

Ni s-a prezentat "liberalizarea prețurilor" drept startul către economia de piață. Dar există cîteva condiții ca liberalizarea prețurilor să reușească și să nu fie pur și simplu jefuirea cetățeanului. Prima este încetarea subvenționării importurilor și a prețurilor. Haosul din întreprinderi este plătit de cumpărător. Costurile dezorganizării, supraconsumurilor, ineficienței duc la creșterea peste noapte a prețurilor. Liberalizarea, în loc să oblige întreprinderile să fabrice și să vîndă mai ieftin, le determină să acopere cheltuielile și să obțină profit maxim pe buzunarul cumpărătorului. Legea junglei s-a instalat, cetățeanul este hăituit și victimă sigură. Un capitalism sălbatic nestopat de nimic stăpînește tot mai adînc societatea noastră. Este un dictat și nu o democrație. De ce un dictat? Pentru

că economia românească are un caracter monopolist. O fabrică - cel mult două-trei realizează un produs; în consecinţă, poate să ceară orice preţ, sub ameninţarea că dacă nu i se dă preţul cerut, vinde în străinătate pe devize. Nimănui nu-i pasă în acest climat de ceilalţi, de interesele naţionale. Iar statul nu arbitrează jocurile acestea periculoase, nici prin pîrghiile tradiţionale în Occident, cele financiare.

Pentru a opri escaladarea preţurilor trebuie controlate salariile. Acest control va evita falimentul întreprinderilor şi va asigura, măcar în parte, locurile de muncă. O întreprindere falită produce 100% şomaj, una care obţine profit - un procent mult mai scăzut. Concluziile sînt clare.

Mai trebuie deschisă energic piaţa internă pentru bunuri străine. Asta va sili producătorul autohton să scoată pe piaţă mărfuri ieftine şi bune. Două chestiuni esenţiale, exact cele pe care le evită *the leadership*: cea a proprietăţii şi cea a convertibilităţii leului. Din păcate, guvernul a schimbat macazul şi duce acum o politică populistă extrem de periculoasă. Astfel, criza se adînceşte şi amînarea reformelor radicale măreşte costurile sociale. Cine le va plăti? Nu oligarhia politico-financiară care se formează sub ochii noştri, ci oamenii de rînd, săracii dintotdeauna. Această oligarhie nu scapă nici o ocazie pentru a înşfăca tot ce poate înşfăca în acest haos.

Desigur, nimeni nu ştie cum se face trecerea de la comunism la capitalism. Nimeni nu are reţete sigure pentru o transformare de asemenea proporţii. Dar ar trebui să se înveţe din experienţa vecinilor noştri care au început reformele mai devreme. S-ar evita măcar greşelile grave. Lecţia perestroika este limpede: nedistrugerea rapidă a vechilor structuri e

fatală. Nu duce neapărat la un puci, dar duce sigur la dezastru economic. Mai mult, puterea (chiar fragmentată cum este) se amăgeşte cu visul că ar fi posibilă o reformare *step by step*, înceată şi parţială. Are şi iluzia periculoasă că poate să împace largi zone ale economiei de stat cu elemente ale economiei de piaţă.

Ţările din jur au creat mai întîi instituţii democratice şi apoi au democratizat economia. Fără democraţie nu există perspective. Rezultatele reformei vor apărea cînd vom avea un parlament cu majoritate democratică, un guvern competent şi partizan net al economiei de piaţă, un preşedinte cu vederi largi şi nu un fost *apparatcik* bolşevic. Deocamdată rămînem ţara cu o democraţie la mijloc de drum Est-Vest, loc în care ne pîndesc toate primejdiile.

"Acum" Nr. 37 / septembrie 1991

ÎNVĂŢĂMINTE

Încercarea de lovitură de stat din URSS a creat o situaţie politică nouă. Elementele conservatoare au încercat să oprească procesul de democratizare. Şi de reaşezare a relaţiilor între republicile unionale. Aceste elemente au funcţionat pînă săptămîna fatală în cadrul complexului militaro-industrial, aparatului guvernamental şi al PCUS. Cauzele acestei tentative le găsim în dificultăţile obiective ale procesului de trecere de la proprietatea de stat la proprietatea privată, de la economia centralizată la economia de piaţă, de la dictatură la democraţie. Le găsim însă şi în supravieţuirea vechilor structuri neînlăturate la timp. Aceste structuri au reuşit să se coalizeze pentru a încerca răsturnarea preşedintelui Gorbaciov şi oprirea procesului de reforme. Succesul putch-ului ar fi dus la o nouă cursă a înarmărilor, la distrugerea puţinelor instituţii şi legi democratice din URSS, la ameninţarea cîştigurilor democratice din ţările din fostul bloc sovietic. Eşecul loviturii de la Moscova s-a datorat reacţiei poporului, decis să nu retrăiască experienţa comunistă. Este sfîrşitul comunismului ca sistem.

România are o graniţă de peste 1000 km. cu URSS. Rusia a jucat un rol important în istoria românească din ultimele trei secole, România a făcut

obiectul mai multor tentative militare și diplomatice de incorporare (odată cu declinul Imperiului Otoman, după asediul Vienei, 1683). O parte din teritoriul nostru național (Basarabia, Bucovina de Nord, ținutul Herța, Insula Șerpilor) se află astăzi în hotarele statului sovietic. Peste 6 milioane de români, răspîndiți pe întreg teritoriul URSS, trăiesc acolo. După 1944, Armata roșie a impus un regim de ocupație și schimbarea sistemului social, care a supraviețuit încă 30 de ani după retragerea din 1958, și a dus la revolta populară din decembrie 1989.

Ce lecții se desprind din încercarea de putch de la Moscova?

Din 1985, o dată cu venirea la putere a lui Mihail Gorbaciov, URSS trece printr-un proces complicat de transformări. Tentativele au fost limitate la reformarea superficială a sistemului. Aceste transformări au căpătat amploare. Elementele complexului militaro-industrial au fost angrenate pe rînd în aceste schimbări. S-au făcut alegeri, s-a dat o constituție, autonomia republicilor a crescut. URSS trece printr-o succesiune de crize, datorate acumulării de contradicții și tensiuni care nu au fost rezolvate la timp. Vechile structuri conviețuiesc cu cele noi. În această luptă deschisă, declanșată zilele trecute, noile instituții și legi au reușit riposta necesară pentru a stopa pe putch-iști, reprezentanți calificați ai sistemului bolșevic.

Trebuie să observăm că România oferă multe asemănări cu situația existentă în URSS înainte de putch. Principala este conviețuirea unor vechi structuri de natură comunistă cu structuri ce au apărut după evenimentele din decembrie 1989. Procesul de reforme din România a început în 1990, a debutat greoi, cu

multe ezitări. Preşedintele Iliescu a făcut în repetate rînduri declaraţii de ataşament pentru comunism şi s-a făcut pentru o perioadă apărătorul acelor instituţii şi legi care au reuşit să supravieţuiască după 1989. Multe elemente ale structurilor comuniste au continuat să fie active. Astfel, procuratura, proprietatea de stat, la care se adaugă activizarea propagandei comuniste pentru o lungă perioadă de timp, dublate de jumătăţile de măsură, încetineala în introducerea reformelor au dus ţara într-o gravă criză, fără precedent de la declanşarea revoltei populare. Politica populistă a partidului de guvernămînt, pînă la alegeri, dar continuată şi după 20 mai, a provocat un blocaj la nivelul întregii economii. Situaţia este atît de gravă încît nici guvernul nu o mai ascunde, uitînd să remarce însă că tocmai ezitările, întîrzierea luării unor măsuri eficiente, politica sa financiară dezastruoasă, amînarea procesului de privatizare, au dus la aceasta. Politica populistă şi aţîţarea tensiunilor de diverse tipuri: naţionale (vezi evenimentele de la Tîrgu Mureş), confesionale (raportul între biserica ortodoxă şi greco-catolică), între generaţii şi între clase (muncitori-intelectuali) în tot acest timp, a făcut ca democraţia să se afle astăzi într-o situaţie extrem de critică. Reuşita loviturii de la Moscova ar fi dus fără îndoială la încetarea procesului democratic în ţara noastră tocmai datorită politicii nerealiste a FSN, care a provocat izolarea ţării şi neconsistenţa instituţiilor democratice. Dacă ţări ca Ungaria, Polonia, Ceho-Slovacia ar fi scăpat consecinţelor unei restauraţii a bolşevismului la Moscova (tocmai datorită amplorii procesului de reforme în acele ţări şi inserării lor energice în Europa), România s-a aflat în zilele crizei expusă celor mai mari pericole. Responsabilitatea pentru toate acestea revine în întregime partidului de

guvernămînt şi preşedinţiei, vinovate pentru încetineala procesului de reforme şi pentru izolarea ţării.

De unde vin pericolele? Cine ameninţă democraţia?

Căderea regimului Ceauşescu nu a coincis cu dispariţia structurilor comuniste. Distruse la vîrf, aceste structuri şi-au pierdut caracterul de monolit, dar au supravieţuit fragmentate; o parte din ele chiar în instituţii. Astfel, fosta securitate nu a fost desfiinţată, ci împărţită între Ministerul Apărării, Ministerul de Interne şi SRI. Alte elemente au continuat să funcţioneze în cadrul justiţiei şi procuraturii, în comerţul exterior etc. Posibilitatea de a rămîne activ, de a avea acces la decizii, de a utiliza fonduri şi mijloace, a creat o bază de acţiune care a dus la organizarea şi participarea la o serie de acţiuni de amploare, cum ar fi contrademonstraţiile din 28-29 ianuarie, incidentele de la Tîrgu Mureş, diversiunile şi violenţele din campania electorală, represaliile din 13-15. Plus nenumărate alte provocări de mai mici dimensiuni. O parte a acestor elemente deţin o putere economică considerabilă, fapt ce le permite să aibă marja de manevră necesară organizării unor acţiuni antidemocratice. Reactivarea reţelelor de informaţii, o continuă presiune psihologică, puterile discreţionare ale SRI şi fondurile extrem de ridicate acordate, fac din SRI focarul unei posibile lovituri. La aceasta se adaugă lipsa controlului public, care-i conferă SRI-ului independenţa în mişcare ce i-ar permite să organizeze un complot. De observat rolul jucat de KGB în URSS.

Dar şi alte elemente sînt în situaţia de a dori stoparea procesului democratic. Acestea se găsesc în aparatul guvernamental, în administraţia locală, în armată. Guvernul a întîrziat să demonteze aceste

structuri şi numai şansa istorică a făcut ca lovitura de la Moscova să eşueze şi să nu se realizeze o coaliţie a acestor elemente conservatoare, pentru a încerca şi la Bucureşti o lovitură asemănătoare.

Dar există şi alte elemente - în afara structurilor supravieţuitoare - care constituie un pericol pentru procesul de democratizare a societăţii româneşti. Ele se află atît la stînga cît şi la dreapta spectrului politic. Este vorba întîi de extremismul de stînga, aflat în creştere în ultima vreme. Astfel, activitatea PSM, a unor sindicate izolate, a PCR-ului, recent apărut se află mereu la limita legalităţii, pregătite să limiteze reformele şi în împrejurări favorabile să-şi recîştige influenţa.

Poziţia acestor cercuri în zilele crizei sovietice este lămuritoare. Ele au profitat de dificultăţile inerente ale procesului de trecere la economia de piaţă şi propagă ideologia unui egalitarism şi protecţii sociale de tip nostalgic, care în condiţiile grele ale vieţii pot găsi suport social în mediile muncitoreşti şi în păturile sărace ale salariaţilor. De observat că propagandiştii acestei rezistenţe la reforme sînt exact privilegiaţii vechiului regim, în căutare de debuşee politice. Mulţi dintre ei au încercat scurte aventuri în FSN sau au susţinut FSN în alegeri. Acest pericol de stînga va creşte pe măsura înrăutăţirii situaţiei economice.

Alt pericol este naţionalismul. Pericol accentuat de faptul că România se află între două ţări (Iugoslavia şi URSS) care cunosc mari tensiuni interne pe această temă, şi chiar război civil, etnic şi religios.

Şi România poate să fie angrenată în acest tip de conflicte datorită agitaţiei elementelor naţionaliste, adică a unei minorităţi interesate să aţîţe astfel de conflicte. Nocivitatea acestor cercuri a scăpat multă

vreme puterii, cînd nu au fost chiar încurajate de putere să se manifeste (ca la Alba Iulia, Tîrgu Mureș etc.). Abia în ultima vreme, după presiuni continue ale forțelor democratice interne și externe, ale cercurilor politice și de mass media, Puterea a dat cîteva declarații care o arată ceva mai conștientă de problema ultranaționalismului, primejdiile tolerării și încurajării resurecției acestuia.

Reacția guvernului și a celorlalte instanțe ale puterii față de șovinism, naționalism, extremism este totuși tardivă, și nu știm în ce măsură va avea efect, devreme ce nu s-a întreprins nimic în dezamorsarea acestor forțe de dreapta.

Dar pericolul cel mai mare vine din posibilitatea ca toate aceste forțe enumerate mai sus să se unească. Ele așteaptă o ocazie favorabilă pentru a se impune. Una a fost pierdută acum, odată cu eșecul putch-ului de la Moscova. Dar probabil că ocazii favorabile vor mai apărea, asta cu atît mai mult cu cît procesul de reforme din România este mai lent. Acest fapt este relevat și de faptul că revendicările populației revoltate în decembrie 1989 nu au fost încă satisfăcute. La fel se poate spune despre declarația din 22 decembrie. Punctele anunțate atunci sînt încă un deziderat. Supraviețuirea în interiorul puterii politice, administrației, armatei, poliției, serviciilor de informații a multor elemente comuniste, prezența unor forțe de același tip în afara structurilor puterii, dar care au destule mijloace pentru a se organiza și a acționa la scară, fac să considerăm că transformările democratice nu sînt ireversibile.

"Alianța civică" / 10 septembrie 1991

ADIO, BASME !

Mulţi comentatori, cînd se referă la ceea ce dirijează astăzi afacerile publice, vorbesc despre "putere". Este o privire destul de simplă. Puterea nu este aceeaşi la toate palierele ei. Preşedinţia - Guvernul - partidul FSN urmăresc scopuri destul de diferite. Un singur aspect îi uneşte, anume: deţinerea exclusivă a puterii. În rest, aproape totul îi desparte. Nu reuşesc partidele de opoziţie să-şi concentreze acţiunile? Este un adevăr. Dar această lipsă de unitate se observă cu ochiul liber şi la nivelul "puterii".

Există, întîi, tensiuni între FSN, ca partid, şi propriul său guvern. FSN este un conglomerat de tendinţe, fără program, fără structuri, iar membrii săi cu păreri politice foarte divergente. Unii sînt veritabili bolşevici, speriaţi de proprietatea privată, economia de piaţă, pluralism, de libertate de organizare şi expresie. În zilele puciului moscovit, o frenezie, o uşurare i-a cuprins. Aceştia sînt diverşi **tovarăşi** care s-au strecurat la timp în căruţa fesenistă. Amici de-ai messerului Bîrlădeanu, de-ai dr-ului Marţian, sau a excelenţei sale preşedintele României. Sub înaltele protecţii, ei complotează liniştiţi la "binele patriei comuniste". Mi-ar trage bucuroşi un glonţ în cap. Aşa cum o arată listele negre depuse la guvern şi pentru aceste liste este

BIBLIOTECA MUNICIPALĂ
SADOVEANU
SECŢIA RELAŢII

destulă cearta între domnii miniştri. Să le dea publicităţii? Să stabilească vinovaţii? Sau să păstreze tăcerea?

Pe lîngă comunişti nostalgici, în FSN sînt şi idealişti care s-au trezit în toiul strigătelor şi baricadelor ridicate în decembrie 1989. Ei au crezut că acum e vremea lor!, după ce au răbdat umilinţe şi mizerie sub Ceauşescu. Naivitatea i-a costat, dar au decis să rămînă aliniaţi în FSN, în ciuda gafelor, minciunilor, prostiilor de tot felul făcute de patronii lor. Şi-au primit micul oscior şi rod în colţul lor. Dacă te apropii mîrîie. Sînt speriaţi că mandatul lor se termină, în vreme ce alţii şi-au aranjat tot felul de afaceri, iar ei, neglijenţi s-au mulţumit cu ce li s-a dat. De aici rezistenţa lor la alegeri anticipate sau alte "năzbîtii" de acest fel. Într-un fel, grupul Roman a împins nişte legi "mai reformiste" împotriva propriului partid, a acestei şleahte de oportunişti, de băgători de seamă care zac pe băncile parlamentului.

Dar nu toţi parlamentarii FSN sînt astfel. Unii îşi văd de treabă şi votează cum le vine. Nu ascultă nici de tata Iliescu, nici de premier. Ei se mai şi supără cîteodată şi se rup de Front, sau fac fracţiuni, sau se declară, brusc iluminaţi, independenţi. In fapt, FSN va deveni un partid abia în opoziţie. Deocamdată, venit la putere, printr-o întîmplare, după ce a făcut loc în partid tuturor oportuniştilor, naivilor, supravieţuitorilor de profesie, FSN este un ghiveci care nu are şanse să dureze decît dacă electoratul îl votează iar la viitoarele alegeri. Altfel, el va cădea repede, şi va trebui, în sfîrşit, să se comporte ca un partid.

Nici preşedinţia nu este un partener comod pentru guvern. Iliescu este protectorul vechii gărzi. Al aparatului de partid şi de stat. Al vechii Securităţi. Al

naţionaliştilor. Al presei care-l linguşeşte. Nici părerile sale nu merg în sensul reformelor dorite de guvern. *Mon president* visează la întovărăşiri agricole, la şantiere ale tineretului, la excluderi din facultăţi, la arestări de ziarişti, la steaguri roşii fluturate în vînt; la camioane de muncitori aduse să risipească demonstraţiile partidelor burgheze, visează să dea mîna cu marele frate de la răsărit, indiferent dacă e un Stalin, un Brejnev, un Gorbaciov sau un Elţîn! Stîlp al reacţiunii, omul ruşilor, *mon president* este astăzi într-o poziţie mai tare decît anul trecut, cînd, după Mineriadă era un personaj pierdut. Iată-l astăzi sprijinit de cercurile conservatoare, de o parte importantă a majorităţii fesene din Parlament, de cadre din armată, administraţie, SRI etc. Cei care nu vor schimbări sînt astăzi cu Iliescu. Uneori, preşedintele are un gînd bun. Ca în 19 august seara, cînd a propus un guvern de uniune naţională. Îndată ce primejdia s-a dus, a uitat. A trecut frica, i-a trecut şi înţelepciunea.

Guvernul este izolat. Nici măcar propria sa administraţie nu-l urmează. Miniştrii sînt prinşi în capcana propriilor lor funcţionari, consilieri şi idioţi plătiţi din bani publici. O armată care se tîrăşte pe coridoare plimbînd hîrtii, fără competenţă, fără dăruire. Vieţuitoare bugetivore. Nimeni nu ar avea de pierdut dacă ar fi trimişi la pensie, să plimbe căţelul prin cartier. Administraţia locală este scufundată într-o corupţie fără precedent. Sub Ceauşescu se mai temea de miliţie, de turnători, de dracu'. Astăzi nerușinarea a atins maximul: primarii, adjuncţii, lacheii şi portarii s-au pus pe jupuit populaţia. Ferească Dumnezeu să ai nevoie de vreo hîrtie de la primărie! Că abia scapi viu. În afară de viaţă îţi iau tot.

Izolarea guvernului se datorește mai ales propriilor sale greșeli. Cîtorva greșeli grave de strategie. Desigur, criza (de timp, de personal, de resurse etc.) a contat. Dar dacă s-ar fi încercat o abordare deschisă a problemelor, dacă nu și-ar fi redus singur atît de mult baza puterii, astăzi ar fi fost într-o poziție mai bună să facă reforme. Așa încît singura sa dilemă este cum să aibă o ieșire onorabilă din scenă.

"Acum" Nr. 38 / septembrie 1991

FĂRĂ PUNCTE CARDINALE

Un fel de acalmie pare să fi acoperit România. Puțini se mai interesează de viața publică. Cei mai mulți au întors spatele dezbaterilor politice confiscați definitiv de grijile cotidiene. Mulți sînt speriați de spectrul șomajului, mulți sînt dezgustați pentru că au fost înșelați în speranțele lor din decembrie '89. Mulți rătăcesc prin occident, prinși de febra afacerilor. Altfel spus, lucrurile evoluează **normal**. Normal pentru o lume ieșită dintr-o lungă dictatură. Fiecare trebuie să se dezică de propriile reflexe dobîndite în decenii. Nu este un proces ușor. Este întîi resimțit ca o frustare și apoi ca nesiguranță. Apoi ca o ruptură, ca o operație de cancer în care șansele de reușită sînt mici, dar fără intervenția chirurgului moartea ar fi sigură. Mulți nu se hotărăsc încotro să o ia, preferă să rămînă fixați în vechile reflexe, și îi observi cum se transformă în niște ființe nostalgice, cu privirile rătăcite în depărtare. Nu sînt neapărat profitorii dictaturii. Adesea sînt doar oamenii care dintr-un mare ghinion istoric și-au irosit viața într-o perioadă de nenorociri și dezastre: într-o epocă extrem de urîtă din care iată au scăpat, dar ce folos. Am auzit destui oameni care regretă că vălul de

minciună, frică, mizerie sufletească şi materială s-a destrămat. După bombardamentul propagandistic din anii '40-'50, după şantierele la care au pus umărul, după "idealurile" egalitariste ale agitprop-ului, după promisiunile "generaţiilor de sacrificiu" într-o "viaţă mai bună" este foarte dificil să recunoşti că totul a fost o iluzie, o scamatorie, o ficţiune. Că viaţa a milioane de oameni s-a scurs în interiorul unei paranteze fără sens, fără conţinut. Poate aici găsim explicaţia că pînă şi unele victime ale comunismului au regrete şi privesc înapoi cu nostalgie. Şi nu cu mînie. Am întîlnit oameni care aparţin unor familii decimate de bolşevici, care au urît mai mult ca orice pe un Dej, un Bodnăraş, un Maurer, un Ceauşescu, dar care odată treziţi din coşmarul României postbelice, au refuzat prospeţimea acestei noi lumi. Ca şi cum ura, frica etc. deveniseră natura lor, şi nu doar o haină de împrumut. Desigur frica, ura, au creat un fel de complicitate, de soartă comună între victime şi călăi. O complicitate care înstrăinează din start contactul cu realitatea postcomunistă. Cum să-mi explic altfel simpatiile pro-Iliescu ale unor persoane care şi-au pierdut părinţii, soţii în Gulagul românesc? Cum să-mi explic zăpăceala opţiunii în 1990 a unor oameni care după 1945 au fost jefuiţi, naţionalizaţi, deposedaţi de tot ce au agonisit înaintaşii lor? Totuşi am întîlnit asemenea oameni care după ce au sperat toată viaţa căderea comunismului, odată căzut în decembrie au refuzat evidenţa. Că într-adevăr dictatura s-a prăbuşit. Că asta nu însemna instalarea democraţiei, a unei lumi libere. Că ficţiunea bolşevică derula noi capitole. Euforia căderii dictatorului, speranţele bruşte renăscute cînd mulţi nu mai sperau să apuce clipa libertăţii a creat

acest ciudat efect secundar. De nedezmeticire din trecutul comunist.

Dar mai este o cauză a acestei reacţii de *marche arriere*. Comunismul, în afara unei vulgarizări cvasicomplete a actelor vieţii, a creat şi o simplificare radicală a existenţei. Un fel de reducere la forma cea mai simplă a societăţii. De o parte: o minoritate puternică, aceasta poseda tot (putere politică, privilegii sociale, bani etc.) şi o majoritate covîrşitoare care nu poseda nimic. O masă salarială care atîrna de leafa de mizerie încasată la sfîrşitul lunii. O masă de oameni care-şi consumau jumătate din timp stînd la cozi umilitoare pentru a-şi cumpăra lucrurile minime necesare supravieţuirii. O massă înjosită zilnic de o imaginaţie diabolică. În această lume care nu era decît un lagăr de concentrare la scară mare, relaţiile între cele două grupuri erau clare, ca şi distincţia dintre ele. Era o lume ierarhizată, etajată, fără multe sertare, scări, căi de acces. Opţiunea era extrem de limitată. Odată cu dezintegrarea lumii comuniste relaţiile interumane s-au complicat infinit. Un sentiment generalizat de vinovăţie a marcat societatea românească. Dar şi unul de jenă. Cum de am suportat atîţia ani coşmarul? De ce am fost atît de laşi? Cum de nu ne-am opus cum au făcut-o alţii în ţările din jur? De unde această complicitate la scară naţională cu opresorii noştri? Care este natura adevărată a românului? Fatalismul? Supunerea? Individualismul? Sentimentul pe care îl ai cînd vii din străinătate după o mai lungă şedere este că ai poposit într-o lume în care fiecare urăşte pe fiecare. De fapt este pierderea punctelor cardinale. Dacă înainte "Răul" era localizat, apărea seara la Telejurnal, şi toţi ne vărsam fierea asupra lui, astăzi, odată ţapul ispăşitor sfîrtecat, odată comunismul decapitat, acest

rău neexorcizat s-a risipit în toate interstiţiile societăţii româneşti, inclusiv acolo unde înainte fusese ţinut departe. La această murdărie se adaugă complexitatea bruscă pe care a dobîndit-o viaţa. Relaţiile între oameni nu mai sînt deloc simple. Secvenţializarea existenţei cotidiene, răsturnarea valorilor (atît a celor false dar şi a celor autentice), obligaţia de a opta, de a te plasa de mai multe ori în alternative, neobişnuinţa de a alege. Toate acestea au dus la reacţiile abulice, neaşteptate, ale multora dintre contemporanii noştri. Şi sîntem abia la demarajul unui proces de reevaluări, de grefe, de rupturi cu trecutul. Pentru un observator, în măsura în care are organ pentru această lume *in stadu nascendi*, este un spectacol extraordinar, dantesc.

"Meridian" / Septembrie - Octombrie 1991

DEVASTAREA EUROPEI

Prăbușirea bolșevismului a scos la suprafață tensiuni și conflicte împiedicate o vreme să se exprime. Pe ruinele fostului bloc sovietic se desfășoară astăzi drapelele supraviețuitorilor "internaționalismului și egalitarismului". Internaționalismul era și el un aspect al doctrinei care nega dreptul la **a fi altfel**. Ei bine, acum afirmarea acestui "sînt altfel" sună mai mult ca o explozie decît ca o afirmație firească într-o conversație sau negociere la masa tratativelor. Dintre moștenirile lăsate de bolșevism naționalismul este cea mai importantă prin consecințe. De altfel, primul conflict al guvernării Gorbaciov a fost pe probleme naționale și anume în regiunea Nagorno-Karabakh, între azeri și armeni. Astfel de desfășurări aveau să urmeze cu rapiditate în Imperiu și apoi, odată cu desprinderea statelor satelit, în afara granițelor lui. Naționalismul prezintă astăzi pericolul cel mai mare de a arunca regiunea în haos. Si, deocamdată, nimic nu pare să-i poată împiedica acțiunile. Forțele democratice sînt încă prea slabe pentru a se exprima la aceleași dimensiuni. Idealurile liberale rămîn deocamdată - ca și nostalgia Europei - bunul unei elite restrînse. În schimb,

naţionalismul a reuşit să-şi impună limbajul şi temele şi dictează temperatura scenei politice şi sociale. A produs deja mii de victime, a răsturnat guverne, a acaparat toate conflictele, obligîndu-le să se exprime nu atît în termeni economici, politici şi sociali, ci în termeni naţionali. Paradigma că "dacă rezolvăm problemele economice, creăm prosperitate şi democraţie, lucrurile se rezolvă" nu are căutare nicăieri. Deocamdată sărăcia şi ignoranţa dictează idei şi sentimente extrem de periculoase, cum ar fi că "celălalt" trebuie alungat, eliminat. Că "celălalt este de vină". Mai ales dacă originea lui etnică este diferită.

Cu energia cu care operează astăzi, pe ruinele bolşevismului, naţionalismul este capabil să producă tot atîtea distrugeri ca ultimul război mondial şi ocupaţia sovietică. La un loc. Exemplul iugoslav o arată.

Cum poate fi oprit naţionalismul din operaţia de devastare a Europei? S-ar putea ca nu modelul vest european să se extindă spre est, ci mişcările naţionaliste să cuprindă Europa de Vest. Şi acolo există latent contradicţii pe teren naţional. Şi nu puţine. Corsicanii, bascii, irlandezii, valonii, tirolezii etc. pot urma exemplul croaţilor, tătarilor, armenilor, balţilor şi să declanşeze la scară conflicte care pot duce la un proces de ruinare a civilizaţiei europene. În ciuda prosperităţii, democraţiei ş.a.m.d. Dacă în secolul al XIX-lea (un secol care se încheie în 1918) naţionalismul a croit harta Europei, astăzi s-ar putea să manifeste aceleaşi ambiţii.

Societăţile est şi central europene se focalizează (şi situaţia va dura) pe problema naţională, din cauza incapacităţii de a-şi formula obiectivele în termeni de alt ordin. Dar este aici un aspect care ar merita subliniat. Naţionalismul este, paradoxal, nu forţa care

eliberează de comunism - pentru că neagă internaţionalismul - ci refugiul forţelor conservatoare, a celor care se opun reformării societăţilor post-totalitare. Dilema acestor societăţi: a opta pentru modelul european sau a păstra specificul naţional.

"Tradiţionaliştii" şi "europenii" au fost totdeauna protagoniştii vieţii politice şi intelectuale din regiune. Tradiţionaliştii, sau "purtătorii idealului naţional" se prevalează de trecut în principal pentru a şterge din memorie ruptura provocată de ocupaţia sovietică şi pentru a considera experienţa ultimelor decenii ca un bun al istoriei ce trebuie prezervat. Într-o ţară ca România, în care ultimul dictator invoca umbrele voievozilor pentru a se legitima la putere, fenomenul ar trebui să nu se manifeste. Măcar ca o reacţie la Ceauşescu. Dar odată cu prăbuşirea regimului comunist, o parte (nu foarte însemnată dar nici de neglijat) şi-a adjudecat rolul de "păstrător şi apărător al valorilor naţionale" în faţa unui pericol care, "vine din afară". **"Noi nu ne vindem ţara!"** este sloganul care sintetizează această mentalitate. Ceauşescu spunea la fel dar în formule nu atît de "fericit" găsite.

Trebuie observat că nu există numai un comunism naţionalist, o stîngă egalitară şi naţionalistă, ci şi un naţionalism anticomunist. El se manifestă în Iugoslavia, dar şi în mai multe republici ex-sovietice. Acesta trebuie distins de grupările şi ideologiile care ţintesc eliberarea de vechile structuri comuniste, opunîndu-se nu numai modelul economiei de piaţă. dar şi propriile idealuri naţionale.

Astăzi toate problemele Europei de Est şi Centrale ca şi ale fostului U.R.S.S. se exprimă în termeni naţionali. Este desigur o fundătură, un stadiu

pre-politic, şi de aceea fundalul acestei crize nu va fi sfîşiat decît prin trecerea tuturor chestiunilor de pe teren naţional pe teren economic, politic şi social. Cîtă vreme o chestiune se pune în termeni naţionali, ea nu are soluţie. Nu poate duce decît la contestarea dreptului altuia, şi, în cele din urmă, la război. Civil sau nu.

Nimeni nu poate prevedea cum şi cînd această criză de proporţii se va relaxa şi va dispare. Oricum ea nu are soluţie pe termen scurt, şi nici soluţii parţiale. În afară de depăşirea unei mentalităţi retardate care se exprimă astăzi rudimentar, este nevoie de găsirea unor soluţii reale, care să deschidă alte drumuri. Deocamdată, acestea sînt barate de rămăşiţele zidului de la Berlin, care odată dărîmat, s-a multiplicat şi ţine Europa Centrală şi de Est baricadată în iluzia "problemei naţionale".

"Meridian" Nr. 4 / noiembrie-decembrie 1991

CITINDU-L PE HAVEL

Felul în care s-a închegat Charta 77 la nici zece ani după invazia Cehoslovaciei, sub ocupație străină și sub dictatură ne arată mai precis unde am ratat noi istoricește și de ce. Altfel spus, cum au reușit cehoslovacii să-și organizeze protestul și noi nu.

O primă explicație ne-ar trimite la vechi reflexe și mentalități românești. Se spune (o repetăm și noi ca scuză a propriei pasivități) că sîntem un popor răbdător, că ocupațiile, împilarea și corupția ne-au arătat că a supraviețui este echivalent cu a te supune. Explicația nu rezistă nici măcar la o critică superficială. S-a vorbit prea mult despre măsura, înțelepciunea în fața vieții, adaptabilitatea noastră națională, puterea de a răbda, talentul nostru de a lua lucrurile în ușor, de a considera că nimic nu are importanță. Vezi aici și remarca Marthei Bibescu care spunea că în Franța are impresia că totul este important, iar cînd se întoarce acasă că nimic nu este important.

Și despre cehi s-a spus că este un popor plin de umor, cîteva milioane de Svejk, că este adaptabil, că între imperiul roman și habsburgic a trăit adaptîndu-se,

făcînd haz etc. Astfel spus şi cehoslovacii au un trecut de supunere în faţa "vicisitudinilor istoriei". "Căci nu sînt vremurile sub om ci bietul om sub vremi".

Personal nu cred că un trecut are forţă inhibitorie asupra individului. Ceea ce determină reacţiile cuiva sînt în principal situaţiile şi experienţa proprie, mai puţin o conştiinţă subterană a ceea ce au făcut generaţiile trecute în împrejurări asemănătoare. Cine apelează la fondul nostru de supunere nu face decît să caute un alibi propriei sale atitudini, îşi caută justificări pentru că a renunţat la propria sa responsabilitate.

Într-o polemică purtată cu Milan Kundera, care justifica pasivitatea cehoslovacilor, adaptarea la ocupaţia sovietică de după 1968, Havel scrie: "... este ca şi cum aceasta (istoria) ar străbate timpurile undeva deasupra noastră, într-un fel de supralume fatală, ca şi cum ar avea un curs propriu, independent de noi şi totalmente de nepătruns (...) Istoria nu există altundeva. Este aici, o facem noi cu toţii. Faptele noastre cotidiene, bune sau rele, reprezintă părţile ei constitutive. Viaţa nu există în afara istoriei, iar istoria nu există în afara vieţii." Şi tot Havel: "Referinţele la moştenirea naţională seculară atenuează ancorarea la fundul cruntului adevăr, în acest fel ei se spală pe mîini: răspunderea pentru istorie o are doar istoria." Acest tip de argument Havel îl denumeşte exact ca "alibi istorizant".

În 1977, cînd Charta 77 a reunit o bună parte dintre intelectualii cehi şi slovaci, România se afla pe o turnantă. Ceauşescu intra hotărît în ultima fază a guvernării sale a cărui program era să construiască un comunism pur, de tip stalinist bazat pe cultul persoanei sale şi o populaţie aservită. Turnanta a

produs o succesiune de crize în mai multe segmente ale societății românești. În lumea intelectuală era limpede că revoluția culturală declanșată în 1971 era aproape să-și atingă obiectivele. Pericolul distrugerii brumei de viață intelectuală a fost sesizat și a făcut obiectul mai multor convulsii din uniunile de creație și a fost motivul unei emigrări substanțiale în aceste medii. Au fost și alte reacții la acest proces de înregimentare. Cea mai importantă a fost protestul energic al lui Paul Goma. Din păcate nu a găsit ecou, și una din explicații a fost: diversiunea națională care-l înfățișa pe Ceaușescu "un patriot", "lider al unei țări mici care se opune Kremlinului", un lider sprijinit de Occident. Toate aceste explicații au jucat un rol mare în epocă și au împiedicat intelectualii să se așeze pe aceleași poziții cu cehii și slovacii care vedeau în guvernarea Husak instrumentul ocupației străine. Nereușind să se ralieze pe idealul național (confiscat de Ceaușescu) intelectualii nu au găsit în timp util alte poziții de repliere. Dar acestea au apărut în august odată cu marea grevă a minierilor din Valea Jiului. Sperietura pe care a tras-o aparatul de stat și PCR a fost mare. Dezorganizarea care a domnit atunci pretutindeni a fost de proporții. Dar potențialii contestatari din mediile literare, intelectuale, științifice au tăcut. Un rol a jucat desigur izolarea, faptul că mass-media controlată și dirijată de securitate a reușit operațiunea de intoxicare și dezinformare pe măsura amplorii grevei. Informațiile au ajuns tîrziu, parțial cînd staff-ul comunist era din nou tare pe poziție. S-a ratat atunci o ocazie rară de a realiza axa intelectuali-muncitori care ar fi fost fatală regimului. Este ceea ce nu rataseră polonezii după grevele de la Radom, cînd au organizat KOR-ul, în sprijinul victimelor represiunii.

Charta 77, lucru mai puţin cunoscut, reunea şi foşti comunişti, epuraţi în 69-70 pentru "primăvara de la Praga". Cam jumătate din semnatarii de primă oră (243), erau dintre aceştia. Trebuie să ne întrebăm dacă în aparatul PCR existau oameni mai lucizi, capabili să riposteze. Demnitari PCR care cunoşteau situaţia reală erau destui. Dar ei au preferat să rămînă pasivi, profitorii privilegiilor de care se bucurau. Aceştia se găseau atît printre veteranii aşa-zişilor ilegalişti, cît şi printre aceia ce fuseseră îndepărtaţi de clanul Ceauşescu. Dar opoziţia din interiorul aparatului PCR nu a apărut. Comunismul românesc a rămas de-a lungul istoriei sale o mişcare de aparat stalinist. Izolarea în cadrul societăţii româneşti i-a făcut pe aceia care ar fi putut schiţa o detaşare de politica lui Ceauşescu să se oprească înainte de a începe. Importanţa unei opoziţii interne în Partidul Comunist s-a văzut la sfîrşitul anilor '80 în celelalte ţări ale blocului sovietic, cînd angrenajul conflictului dintre **aripa dogmatică** (Bilak-Husak/Honecker-Mielke/Jivkov) **contra aripii revizioniste** (Jakes, Mladenov etc) a dus la schimbări şi finalmente la prăbuşirea paşnică a regimurilor comuniste. În România lipsa schimbărilor în timp, lipsa unei rezistenţe organizate (intelectuale, sindicale sau în interiorul birocraţiei) au dus la polarizarea societăţii între o minoritate coruptă şi iresponsabilă, ruptă de realitate, şi imensa majoritate pasivă a populaţiei. Violenţa prăbuşirii ca şi procesele sociale şi politice care s-au succedat le găsim în acest deficit "istoric". Rezistenţa segmentelor societăţii civile din Cehoslovacia, Polonia, Ungaria au dus treptat la schimbarea raportului de forţe, la o evoluţie a societăţii

pe ansamblu care în final s-a exprimat şi politic prin schimbarea naturii regimului politic.

"Agora" / aprilie-iunie 1992

NOUL CONSERVATORISM

După decembrie 1989 credeam că, datorită faptului că la noi răsturnarea dictaturii comuniste s-a produs printr-o revoluție, societatea românească a depășit - prin amploarea transformărilor și radicalismul obiectivelor- celelalte țări ale fostului bloc sovietic. Răsturnarea completă a dictaturii scurta - după analizele mele de atunci - drumul spre integrarea noastră în Europa. Cum și lumea ne admira pentru ce făcusem și se arăta dornică să ne ajute, să ne deschidă ușile, să investească, să ne sprijine politic și diplomatic, totul părea jucat în cîștigător pentru România. Am observat apoi că interesul occidentalilor trece spre alte piețe (Ungaria, Cehoslovacia, Polonia) și invidiam pe acești parteneri "credibili" ai Occidentului. România a pierdut repede favorurile și interesul lumii occidentale după prelungirea puterii lui Iliescu, (dincolo de clasicile intermezzo-uri Krenz, Jakes, Mladenov, Rakowski), după incidentele de la sfîrșitul lui ianuarie de la București, mijlocul lui martie la Tg. Mureș, mineriada 13-15 iunie etc. Era limpede că radicalismul revoluției din 1989 fusese doar aparent, și inexistența unei opoziții organizate în jurul intelectualității (înainte

de '89) priva societatea românească de posibilitatea unei schimbări mai rapide şi mai ample. Forţele conservatoare s-au dovedit mult mai adînc înrădăcinate decît apreciam atunci. Celelalte ţări din fostul bloc sovietic evoluează pe traiectorii diferite, în ritmuri proprii, prin reforme cu identitate specifică. Decalajele din ziua H a startului impun procese de tranziţie cu aspecte distincte pentru fiecare ţară. Unele ţări se mişcă mai repede, reformează radical sistemul politic şi/sau cel economic (sau invers). Altele urmează un zig-zag reformă-contrareformă. Imaginea Centrului şi Estului Europei era însă aceea a unei zone care odată eliberată de tancurile sovietice se va năpusti să imite modelul occidental.

Numai că această imagine a capitalismului biruitor este tot mai des invalidată. Luciditatea ne obligă să vedem dificultăţile landurilor est-germane integrate ex-R.F.G.-ului, în situaţia în care cea mai puternică economie din lume pompează nelimitat resurse, sau populaţia "vest-germană" plăteşte un impozit suplimentar de 7% pentru a finanţa integrarea. Luciditatea ne obligă să vedem dezastrul preşedinţiei lui Vaclav Havel, care în decembrie 1989 este aclamat şi preia în triumf o Cehoslovacie unită, o Cehoslovacie care a trecut paşnic la capitalism în cîteva zile, cea mai civilizată zonă a Europei, miezul ei, pentru a-şi vedea astăzi ţara tăiată în două. Mitul lui nu a fost suficient pentru a face uitate tensiuni şi conflicte vechi, nivele de civilizaţie şi cultură diferite. Vladimir Meciar şi Vaclav Klaus aparţin de fapt unor lumi politice diferite. Vedem apoi alunecarea spre dreapta a leadership-ului de la Budapesta. Un conservatorism de factură naţional-patriotică, nostalgic, care are un aer vetust de anii '30, s-a instalat în sferele puterii. Şi în

ciuda modernității vieții economico-comerciale de la Budapesta, atmosfera este de revenire la tradiții, la reflexele politice anchilozate ale unei gîndiri și practici politice vetuste. În Polonia lui Walesa lucrurile merg pe același făgaș. Declarațiile împotriva libertăților politice, împotriva intelectualilor și împotriva partidelor și liderilor lor sînt cît se poate de conservatoare, cînd nu de-a dreptul reacționare. Amestecul bisericii în disputele politice, tentativa ei de a juca un rol politic, dă de asemenea măsura gradului de conservatorism al societății poloneze, aflată într-o tranziție lungă și grea. Intelectualitatea poloneză este și ea fragmentată, după ruperea de "Solidarnosc". O parte a rămas fidelă idealurilor stîngii intelectuale anticomuniste, o alta anturează biserica și practică doctrinele din vecinătatea ei ideologică, o altă parte desfășoară argumente liberale; o alta militează pentru resuscitarea lumii comuniste. Procentele ridicate obținute de neocomuniști în ultimele alegeri sînt o dovadă. Rusia este acum la ceasul marilor încercări. Un fost *apparatchik* bolșevic reprezintă speranțele rușilor și... occidentalilor că va scoate fosta U.R.S.S. din bolșevism. Lider populist, manipulator înnăscut de masse, abil mînuitor al mass-mediei și propriului său temperament - autoritar și histrionic - Elțîn este marele partener al lui Bush, Genscher, Major etc. Un om contradictoriu într-o lume contradictorie, un hibrid într-un amestec de lumi. Un lider pe potriva convulsiilor marelui imperiu. Nicidecum un democrat, unul care înțelege rosturile mecanismelor de reglare ale democrației clasice.

Coborîm în Balcani pentru a vedea același peisaj în care istoria a făcut un pas înapoi. Exemplul fostei Iugoslavii demonstrează cum o societate îndelung pregătită să treacă la reforme, o societate în care

modelul stalinist era demult mîncat pe dinăuntru de forţele pieţei, naţionalism, de opoziţii intelectuale şi sindicale, este incapabilă să-şi păstreze instituţiile, să supravieţuiască, să asigure o minimă pace socială. Bulgaria, care niciodată nu s-a aflat în nivelul central-europenilor (ex-R.D.G., Cehoslovacia, Ungaria), face acum eforturi mari să se alinieze progreselor făcute de aceştia. Dar reformele economice sînt mult întîrziate, chiar dacă un aer bancar germano-elveţian se face simţit. Albania, desprinsă mai tîrziu, încă nu a început reformele, procesul politic de emancipare abia dacă este continuat de reforme economice şi sociale. Cu o populaţie minim instruită, lipsită de resurse, e puţin probabil ca Albania să progreseze rapid şi să-şi depăşească statutul de cea mai săracă ţară a Europei.

Trebuie deci să constatăm că analizele optimiste de la finele anului 1989, după risipirea entuziasmului, după consumarea atîtor evenimente, după evidenţierea naţionalismului, a lipsei cronice de soluţii economice, a unei mobilităţi sociale maxime, a multor fenomene de rupere şi fragmentare, de crize politice succesive - fostul bloc sovietic trece astăzi, în ce priveşte tranziţia, printr-un recul. Dacă România se integrează acestui proces de "îngheţare" a transformărilor, de încetinire a ritmurilor reformei, atunci putem deja descrie evoluţia politică din toamna care vine, rezultatele alegerilor nu sînt nici imprevizibile, nici atît de paradoxale.

Acest diagnostic nu este corect decît într-o singură situaţie, şi anume dacă societatea românească nu a depăşit încă pragul schimbării raporturilor de forţe pe care toate celelalte societăţi deja l-au depăşit prin victoriile în alegeri ale partidelor democratice. Chiar şi în această situaţie urmează o recrudescenţă a

conservatorismului bazat pe armată, naţionalism, biserică, pe lipsa schimbărilor de structură şi de natură a societăţii româneşti într-un viitor previzibil.

"22" Nr. 29 / 24 iulie 1992

SĂ NE GRĂBIM SFÎRȘITUL

În ianuarie 1990, cînd, împreună cu cîțiva prieteni (Dan Oprescu, Rodica Palade, Dan Pavel) scoteam primul număr din "22", mi s-a părut esențial să publicăm în traducere pagini din Havel, **"Puterea celor fără putere"**, un manifest al societății civile, al rezistenței obligatorii față de totalitarism. Pe vremea aceea - a entuziasmului - Havel era de cîteva săptămîni președinte al Cehoslovaciei. Era simbolul victoriei disidenței. În Havel, Kohout, Michnik, Kiss, Konrad, Geremek, Kuron, Saharov (care se stingea în zilele prăbușirii comunismului), Europa găsea o generație formidabilă. **1989** era un nou an revoluționar **1848**. După o logică simplă, ni se părea absolut normal să-i regăsim frecvent printre membrii noilor guverne. Ei, care ne călăuziseră gîndurile în anii '70-'80, ale căror cărți le citisem clandestin și pe care le dădusem altora să le citească, și care ne handicapaseră cu curajul, capacitatea lor de organizare, cu analizele lor lucide asupra regimurilor sovietice, veniseră la putere. Aveam absolută încredere că vor reuși să schimbe radical și în timp relativ scurt societatea abia

eliberată, şi că lumea postcomunistă deja se născuse sub auspiciile lui Havel, Michnik, Konrad, Kiss, Kohout, Lipinski etc.

După 935 de zile, preşedenţia lui Havel s-a încheiat printr-o demisie. Cu această demisie, iluziile disidenţei s-au risipit. Iluzia că această generaţie de intelectuali extraordinari se va afla la conducerea reformelor pe care le-a cerut şi le-a pregătit. Semnele marginalizării, de fapt ale părăsirii benevole a scenei politice, au apărut mai demult. Cîteva exemple: anul trecut, Adam Michnik a refuzat să candideze în alegerile pentru Seim. Gestul lui face parte dintr-un fenomen mai larg care se petrece în intelectualitatea poloneză atît de politizată: replierea pe poziţii strict "intelectuale", reîntoarcerea la catedră, la masa de scris, în redacţie etc. Nu altfel se întîmplă lucrurile în Ungaria. Partidul SzDSz, format de membrii marcanţi ai disidenţei (Janos Kiss, Gyorgy Konrad, Miklos Haraszty, Laszlo Rajk, Gaspar Tamas Miklos), este într-o scădere de popularitate. Janos Kiss - **guru** al opoziţiei din ultimii 10 ani, liderul SzDSz-ului pînă în octombrie trecut - a fost înlocuit după acuzaţii de "lipsă de pragmatism şi realism". În locul lui a fost ales un tînăr de 35 de ani, pragmatic, politician de viitor, care nu a participat la rezistenţa împotriva "liberalului" Kadar. Şi exemplele ar putea continua, chiar cu patria disidenţei, ex-URSS, unde nici unul din opozanţii lui Brejnev nu se află în structurile puterii. Concluzia este una singură: intelectualii părăsesc scena politică după o serie de eşecuri, scoşi din joc de elemente pragmatice, scoşi din joc de propria lor incapacitate de a rezolva problemele practice ale postcomunismului. **Misiunea istorică a disidenţei intelectuale s-a încheiat.**

Care este cauza acestui eșec? Natura instrumentelor pe care și le-a creat disidența pentru a rezista. Altfel spus: reflexele dobîndite în opoziție, în lupta cu regimuri polițienești, în care clandestinitatea, supravegherea, izolarea, fărîmițarea și atomizarea societății erau regula, mediul. Disidența a apărut și a lucrat pe un temei moral și juridic (problema legitimității puterii comuniste, a drepturilor omului etc.). Apoi intelectual și cultural (contra cenzurii). Uneori a luat și aspectul revendicărilor sociale (Solidarnosc). Și, mai ales, politice. Aproape niciodată economice. Citite astăzi, revendicările economice din anii '80 din Polonia surprind prin limitare. Se cerea de fapt un fel de socialism mai bine aprovizionat, o raționalizare a planificării, o discreție mai mare a nomenklaturii. Neabordarea din timp a acestor probleme nu este fără explicație. Nimeni ne se aștepta ca regimurile comuniste să se prăbușească atît de repede și pe o scară atît de mare. Implozia sistemului sovietic a corespuns de fapt metastazei în care intrase, metastază care a reușit, datorită unei uriașe propagande și dezinformări kremliene, să fie camuflată.

Odată aduși la putere de valul popular din 1989 (prima dată, în august, guvernul Tadeusz Mazowiecki în Polonia), Havel, Kiss, Geremek au trebuit să schimbe instrumentele pe care și le-au creat vreme îndelungată. Să treacă de la discursul moral, intelectual și umanist, la discursul pragmatic al soluțiilor economice și sociale. Operația, așa cum vedem astăzi, nu a reușit. De la a comenta realitatea la a acționa eficace este o prăpastie. Șomajului, inflației, valului de naționalism, exploziilor sociale nu le sînt suficiente discursul intelectual și moral. Prinși nepregătiți de această **fugă înainte** a proceselor istorice,

disidenții rămîn ceea ce au fost: intelectuali. Este rîndul pragmaticilor să rezolve. Elita intelectuală nu s-a transformat în elită politică. Rostul intelectualului se dovedește încă o dată a fi acela de a crea, de a se opune, de a rămîne singur. Ca fost entuziast al amestecului intelectualului în politică, nu pot să nu trag concluziile impuse de evoluția fenomenelor, de reașezarea pe alte structuri a societății postcomuniste. Dacă oameni clarvăzători ca Michnik și Havel nu au reușit să depășească statutul lor de "foști disidenți", ce avem noi de făcut, intelectualii români, atît de mefienți vizavi de politică? Cred că inteligentsia românească încă nu și-a îndeplinit "misiunea istorică". Blockstartul nostru a fost mai în spate în comparație cu ceilalți. Condițiile precare ale disidenței, lipsa ei de amploare și organizare au creat decalajul care acum se cere rezolvat. Nu neapărat dintr-o datorie, ci pentru că acest spațiu istoric trebuie acoperit în mod obiectiv. Inteligentsia este singura capabilă de asta. Mai mult: pînă cînd procesul ruperii de trecut nu se va consolida (ceea ce în alte țări din blocul sovietic se petrecea încă înainte de căderea regimurilor politice propriu-zise), intelectualii nu au cum să părăsească scena politică. Cu cît această repliere se va produce mai repede, cu atît va fi mai bine. Va fi un semn că lucrurile se așază pe făgașul lor normal. Rostul amestecului intelectualului român în politică este de a-și grăbi eșecul ca politician. Exemplul Havel, Michnik, Kiss este inevitabil. Totul este doar o chestiune de timp.

"22" Nr. 131 / august 1992

REFLEXUL INTOLERANȚEI

Dl. **Octavian Paler** spunea... (citez din memorie) **"luptăm uneori împotriva comunismului cu aceeași intoleranță și reflexe ale comunismului"**. Altfel spus, unei intoleranțe îi corespunde altă intoleranță și că natura noastră este comună atîta vreme cît noi (de partea astălaltă a spectrului politic, "democrații", cei ce dorim schimbarea) nu sîntem dispuși la **"o înțelegere corectă a realității"**. Anacronismul tipului nostru de opoziție (intelectuală, politică, socială) era ceea ce voia să marcheze dl. Octavian Paler. Acuratețea și curajul spuselor sale i-au descumpănit pe unii, care l-au și întrerupt de cîteva ori, atunci cînd spunea lucruri mai puțin convenabile pentru prezidiu..

Intoleranța și moderația sînt incompatibile. Intoleranța se alimentează din orice. Toate informațiile nu fac decît să "confirme" motivele intoleranței. Ea operează cu simplificări radicale. O lume sofisticată, cu multiple interrelații este mai puțin accesibilă intoleranței. La fel, o lume informată. Pentru că intolerantul operează cu zvonuri, informații false sau neverificate, își folosește imaginația și resentimentele în

relaţiile cu celelalte persoane, grupuri netolerate. Intoleranţa nu foloseşte, mai nou, un limbaj al intoleranţei. De obicei ea este precedată de formule care invocă toleranţa, pentru ca, imediat, să urmeze înfierarea, culpabilizarea celuilalt, chemarea la desfigurarea celui cu altă opinie, la distrugerea adversarului real sau imaginar. De cîte ori aud pe cineva vorbindu-mi despre toleranţă devin circumspect, de obicei urmează dovada intoleranţei. Si prilejurile nu sînt rare. Ea se manifestă de la tribuna congreselor, consiliior, în presă, în parlament etc.

Intoleranţa nu are legătură cu erudiţia sau cu opiniile politice. Este apanajul naturilor rudimentare şi transgresează atît firile blînde, cît şi cele pătimaşe. În societatea românească se manifestă în egală măsură printre conservatori şi reacţionari, în plan politic, cît şi în Opoziţie. Reflexul intolerantului, atunci cînd o privire critică sau neîncrezătoare se opreşte asupra a ceea ce face şi spune, este să te declare vîndut, sau influenţat ("îl învaţă cineva") sau, cel mai adesea rău intenţionat. Ori ai trădat "cauza", ori ai fost cumpărat! Interesant este că în ultima vreme intoleranţa se manifestă mai des printre "democraţi". Dacă acum, de pildă, îţi manifeşti rezervele faţă de unul sau altul din gesturile politice ale unui lider al opoziţiei, un val de acuzaţii dintre cele mai imaginare se răsfrîng asupra "curajosului". El este cu siguranţă ori un idiot politic, ori are ceva suspect în biografie, ori s-a înhăitat cu tabăra adversă. Modelele paternaliste, uşurinţa (pe fundalul personalizării vieţii politice, care exclud problemele pentru a se ralia în jurul persoanei) cu care creăm idoli ca să avem cui ne supune şi închina, operează nestingherite. Sînt personalităţi care pur şi simplu nu se lasă analizate. Ideea pe care şi-au făcut-o

despre ei înşişi i-a făcut să piardă simţul realităţii. Unii s-au declarat deja "simbol", "deasupra tuturor". Au o autoconştiinţă care-i confundă cu îngerii, şi-au asumat roluri mesianice, se văd ca înaintemergătorii neamului. Intoleranţa apare pe acest mecanism. Orice gest care ar stingheri ridicarea propriei statui, orice apel la luciditate şi măsură sînt privite ca un act de trădare, mai ales cînd apare pe frustrările unei vieţi, pe resentimentele înfrîngerilor, sau pe eşecuri mai recente (fie personale, fie publice).

Intoleranţei nu i se poate răspunde cu altă intoleranţă. Radicalismului, simplificării, resentimentului, le corespund (sau ar trebui) luciditatea, măsura, moderaţia. Nerăbdării gestului care interzice nu trebuie să-i corespundă interdicţia în sens contrar. De ce se întîmplă astfel de lucruri? Explicaţia este simplă. Oamenii sînt oameni pretutindeni. Lipsa de convingeri mascată în cele mai adînci convingeri, interesul cel mai meschin ascuns în afirmarea celui mai deplin dezinteres, vanitatea cea mai înaltă prezentată ca modestia cea mai pură, intoleranţa înfăţişată ca toleranţă sînt aceleaşi dintotdeauna.

"Curierul naţional" / 4 ianuarie 1993

ILUZIA MIŞCĂRII

Efectele speciale din cinematografie au rostul de a crea diferite iluzii. Printre acestea şi aceea a mişcării. Trucul este ingenios: în spatele unei maşini se află un ecran pe care se derulează imagini ale unei şosele, ale unui peisaj ce se schimbă în fiecare clipă. Imaginile - ele însele - au fost luate într-adevăr dintr-o maşină în mişcare, este chiar acelaşi peisaj etc. Dar protagoniştii se află în studio, într-o maşină înconjurată de camere de filmat. Produsul finit constă într-o secvenţă în care o maşină înghite kilometri. Iluzia este construită din detalii, din schimbarea unghiului de filmare, din jocul mnemo-tehnic al şoferului care se preface că ia viraje, că priveşte în oglinda retrovizoare etc.

De ce această lungă introducere într-un text politic? Pentru că descrierea ingineriei "efectelor speciale" ne pune în contact cu un tip de iluzie pe care-l trăim astăzi cu toţii: aceea a mişcării. Parlamentul dezbate, în fiecare seară jurnalele de actualităţi dau cîteva minute cu discursuri polemice, liderii fac declaraţii, miniştrii afirmă că vor schimba totul, primul ministru "asigură" măsuri pentru

continuarea reformei. Este un cor general al voinței de a face reforme. "Schimbarea" a devenit sloganul cel mai frecventat. Dar în fapt lucrurile aproape nu se mișcă. Totul este o iluzie. Cine sînt regizorii, actorii, iluzioniștii? Unul din resorturile cele mai perfecționate după decembrie '89 a fost frîna. Frînarea proceselor revoluționare a fost urmărită și realizată profesionist. S-au folosit: labirintul Parlamentului (mai întîi CPUN), clădirile guvernamentale cu multe culise și birouri discrete, instituții specializate în ascultări telefonice și filajul opoziției, (dar nu numai), s-au folosit mișcări de stradă, diversiunea publică în presă, TV, zvonuri... Întregul arsenal a fost folosit pentru a fragmenta reforma, pentru a bloca într-un punct desfășurarea istoriei din zilele lui decembrie '89. Marile manevre ale înghețării tranziției spre o societate pluralistă, autentic democratică au reușit. Astăzi România pare că așteaptă un miracol, nu mai are încredere în forțele proprii pentru a se izbăvi, pentru a se emancipa de dependențe, pentru a ieși în lume și a prospera.

Acțiunea este o victorie îndoielnică. Și despre asta ne spune mult: **timpul**. Cît timp vom avea la dispoziție ca să ne rupem de modelul sovietic? Răspuns: pînă cînd Rusia va ieși din criză și va reîncepe politica sa tradițional expansionistă. Pînă în acel moment însă România trebuie să fie o țară modernizată, bine integrată în structurile europene, cu alianțe puternice și sigure. Altfel, ca-n secolele trecute, dezvoltarea noastră politică și economică va fi pusă la încercare de pretențiile unei Rusii în plin avînt care-și va reitera pretențiile de a juca un rol la gurile Dunării și în Balcani. Asupra acestor pericole ne avertizează sever actuala situație a embargoului. După refluxul sovietic din '89, cînd sistemul est-european bolșevic s-a

sfărîmat, procesul de desovietizare marchează de la o vreme un recul. Rezultatele alegerilor din Lituania și România, recrudescența naționalismului în toată zona, separarea Cehiei de Slovacia, și mai ales războiul civil din ex-Iugoslavia ne indică posibilitatea ca Rusia aliată cu Ucraina (în ciuda contenciosului lor complicat) să nu fi renunțat la iluziile imperiale care acum s-ar numi mai modest "zone de influență". De la Moscova pînă la Belgrad, pe direcția sud-vest, se dezvoltă o serie de fenomene îngrijorătoare, legate între ele. Iar această încercare a găsit România nepregătită, slăbită, izolată, incapabilă să opună rezistență. Ce ar fi putut asigura forța României în împrejurarea amintită (prima dintr-o serie de încercări)? Un proces de reforme mai dinamic, un grad mai înalt de integrare în structurile Europei Occidentale, succese economice, rezerve valutare consistente în Banca Națională. Apoi, guvern stabil, puternic, cu suport electoral larg, un pact între partidele politice asupra priorităților României, o mai fermă afirmare a voinței politice asupra direcției în care mergem.

Din păcate luciditatea lipsește, și în lipsă se preferă declarațiile patetice, demagogia de pagina-ntîi, duplicitatea culiselor. Și în vremea asta, vecinii se mișcă foarte repede, făcînd mari eforturi să fie acceptați de Occident, se străduiesc să atragă investiții străine, să participe la viața internațională. Unde este realismul clasei politice? Mi-e teamă că pierdem țara, dacă mai întreținem iluzia mișcării, în loc să ne mișcăm de-a adevărat.

"Cronica română" / 02 februarie 1993

LIDERI ŞI PARTIDE

În România post-comunistă partidele au apărut în jurul unor persoane ceva mai cunoscute. Prestigiul a fost decisiv pentru desemnarea lor ca lideri. Charisma lor (adevărată sau falsă) a devenit bunul cel mai de preţ al respectivelor partide. Această charismă - cîtă e - ţine loc de program, de orientare, de strategie, chiar de luptă politică. Treptat, după ce cutare a ajuns în postura de nr. 1 a unui partid, urmează efortul de a-şi constitui mica lui curte de vasali, desemnată pe criteriul fidelităţii. Cea mai mare greşeală a cuiva în acest anturaj este bănuiala că l-ar vorbi de rău pe "şef", că ar avea alte gînduri, că ar fi diferit. Un cult al şefului se dezvoltă cu rapiditate în aceste organizaţii care pleacă cu entuziasm de la colegialitate şi sfîrşeşte în ierarhii riguroase cu grade de acces diferit în anturajele şefului. Schimbul de opinii încetează. Mişcările liderului, părerile şi improvizaţiile lui fac legea. Fiecare se străduie să-l servească, să facă proba devotamentului pentru a primi măcar bunăvoinţa nr. 1. Nici un partid românesc apărut după 1989 nu face excepţie. **Roberto Michels** vorbeşte într-un studiu celebru de **"degenerarea în oligarhie a oricărei**

organizații". Și consideră această evoluție ca inevitabilă.

Astfel, dinamica partidelor se atrofiază, aparatul devine un apendice al voinței șefului, iar cînd, această voință întîrzie să se manifeste, partidele rămîn nemișcate. Deciziile se iau în *inner circle*, numărul participanților la decizie se micșorează treptat, și între nucleul de la vîrf și restul partidului se cască o prăpastie tot mai adîncă. Partidele democratice reprezintă un paradox. Ele militează pentru democrație, pentru pluralism și toleranță în societate, dar structurile lor interne sînt de fapt piramidale, deciziile se iau exclusiv la centru, iar circulația internă a informației are o singură direcție: de sus în jos. Momentul decisiv în democratizarea vieții politice intra - și inter - partide va fi cînd aceste partide își vor conferi structuri deschise, pe orizontală, capabile să intercepteze dinamica reală a societății. Deocamdată structurile rigide le-au micșorat capacitatea de adaptare, și rezultatele în alegeri s-au văzut.

Datorită împrejurărilor în care s-au format partidele, dar și gradului scăzut de politizare a membrilor, constatăm **personalizarea** pronunțată a **vieții politice**. Electoratul nu a arătat pînă acum opțiuni pentru direcții, programe, ci pentru persoane. S-a votat cu/contra Iliescu, cu/contra Emil Constantinescu. În interiorul partidelor, situația este identică. Luptele, dezbaterile nu sînt altceva decît o răfuială între diferite personaje cu pretenții de șefi. Decisive nu sînt normele, regulile democratice, ci raportul de forțe între diferite feude interne din cadrul partidului. Clientelismul, supunerea necondiționată cerută de șeful suprem, luptele nesfîrșite pentru întîietate sînt realitățile acestui tip de partid reunit în

jurul unor persoane. Conflictele de idei, tensiunile între opţiuni tactice şi strategice diferite ascund adesea doar alianţe personale, complicităţi mărunte, complezenţe interesate. Nici nu este de mirare că într-un interval de timp, liderul ales devine un semizeu al respectivului partid, că după o fază de colegialitate, semizeul impune o distanţă între el şi militanţi, şi chiar între imaginea liderului şi propriul lui stat major. De vreme ce opinia publică confundă imaginea liderului cu însuşi partidul, liderul pare că devine "de neînlocuit", şi că nimeni nu poate exercita funcţiile sale, iar eventuala sa schimbare sau măcar partaj al puterii cu alţii ar fi o catastrofă. Această polarizare a relaţiei **lider-partid** are consecinţe grave în planul practicii politice, şi anume atrofierea dinamicii partidului, scăderea forţei sale de impact, creează o feudă politică pe măsura dispariţiei partidului ca atare. Partidul continuă să se numească partid, dar în fapt nu este decît o curte în care vasalităţile, loialitatea faţă de şef prevalează. Cazul PNL este deja tipic. Dar şi la FSN lucrurile stau destul de asemănător, unde Petre Roman este figura dominantă, fără de care nu se ia nici o decizie. Şi alte partide se află într-un stadiu sau altul al acestei evoluţii. PSDR înseamnă de fapt Sergiu Cunescu, PNŢCD - Corneliu Coposu ş.a.m.d. Toate partidele cunosc această evoluţie, ceea ce arată pe de o parte tarele unei mentalităţi a subordonării şi cultul şefului, iar pe de altă parte incapacitatea partidelor de a-şi conferi structuri democratice, de a tolera înăuntrul lor puncte de vedere diferite. Mai devreme sau mai tîrziu preţul plătit de aceste partide este electoral. Viitorul aparţine acelui tip de partid capabil să dezvolte structuri alternative, descentralizate şi deschise, în care separaţia puterilor, competiţia şi colaborarea între mai

multe centre de autoritate să funcţioneze normal, adică democratic. Care este acel partid?

"Tineretul liber" / 27 februarie 1993

CÎRTIȚA

Vreau să scriu despre o specie mai nouă de informatori. Cei care au descoperit după 1989, deliciile calomnierii și furnizării de informații (adevărate sau false). O lume conflictuală, cum este lumea românească de astăzi, cu concurențe și o dură competiție pentru a supraviețui, stimulează multe talente nebănuite. Sursele și mecanismele delațiunii au rămas aceleași: invidia, prostia, patimile, dorința de a te pune bine cu șeful (de partid, de firmă, de ziar etc.), un loc mai bun sub soare, și bineînțeles avantajele materiale. Se plătește în bani sau servicii. Acțiunea acestor delatori nu este mică. Ei pot să furnizeze informații nu numai SRI-ului. Nici nu mai are haz, pentru că "imaginea" informatorului care e-n contact cu serviciile secrete s-a deteriorat. Mai nou sînt la mare preț "cîrtițele" din statul major al partidelor. Ele participă la ședințe în calitate de membri ai leadership-urilor respective, dar în paralel funcționează ca "surse de informații". Personajul nu dă informații curate, nu, el își face servicii calomniindu-și de regulă adversarii. Jurnalistul, cu teama lui Dumnezeu și al redactorului șef, care-l și premiază pentru zel și creșterea tirajului, publică interesat sau dezinteresat știrile cu care-l intoxică buna lui cîrtiță. Că el se face astfel partener într-un joc

periculos, pe care nu-l înțelege, că încalcă codul profesional, nu contează. Dar personajul jurnalistului care-și culege informațiile cum poate, este banal, își face meseria în fond. Interesant este personajul celălalt. Isteria, patimile, resentimentele, urgența nevoilor lui politice și ierarhice îl determină "să-și vîndă" colegii. Altfel, individul e instruit, fudul, scrie și la gazete... Bineînțeles, nici nu are conștiința a ceea ce este un amestec de trădător calificat al cauzei și provocator, o cîrtiță. De el se servește nu numai jurnalistul, dar și amicii politici. Dacă cineva trebuie demolat, cîrtița își aduce serviciile prețioase. Se pot organiza și mici campanii de presă în slujba "cauzei". Cutare trebuie să aibă o imagine negativă, cîrtița rezolvă. Dacă gruparea din care face parte pierde imagine, popularitate? Ce dacă! Cîrtița își vede de subteranele ei întunecoase. Acest tip de delator este mai prejos decît informatorul clasic al securității. Cel puțin acela o făcea adesea din frică, sau forțat. Dar delatorul "postcomunist", o face în deplină libertate.

Sfaturi practice: cînd în jurul dvs. circulă tot felul de zvonuri și vorbe în doi peri, cînd o amenințare neidentificată se simte în aer, cînd apar tot felul de viruși pe circuitele dvs., normale, cînd în gazete citiți tot felul de știri despre dvs., fără legătură cu realitatea, să știți că o cîrtiță e prin apropiere. Ce face? Fabrică informații, confecționează ad-hoc calomnii, purecă gesturile și vorbele celorlalți, țese intrigi. Intriga prin colțurile întunecoase e marea sa specialitate. E personajul care vă va vinde negreșit primului venit. Temperamental este un instabil. Folosește cuvinte mari. Se înfirbîntă ușor. Altfel, poate fi un băiat citit și cu pretenții. N-are har, asta-i drama lui. Nu-i suportă pe ceilalți, care au har, care fac ceva util și au mai mult

prestigiu. Complexat, un ratat neputincios, un steril. Asta ca să-l recunoașteți și să vă feriți. Unii se servesc de el cînd apucăturile cîrtiței le sînt de folos, chiar dacă o disprețuiesc. Cîrtița este un instrument util cînd vrei să lovești în cineva, dacă ții să ai putere asupra anturajului, firmei, partidului, ziarului etc. Cîrtița - "instrucțiuni de folosire" - e ieftină, se lasă folosită, pretinde puțin (un loc ferit, o treaptă mai sus), te și adoră contra cost, îți face reclamă. Altfel, cîrtița în timpul liber se ocupă cu ponegrirea celorlalți. Astăzi pe unii, mîine pe alții, îi intoxică pe cei din jur cu halucinațiile ei subterane. Priviți-i ochii goi și veți înțelege. În privire nu e nimic.

"Cronica romană" / 03 martie 1993

CINE NU VEDE

Poate că este soarta noastră să uităm și să iertăm repede, după clipe de mare dramatism, cînd totul părea pierdut și apocalipsul da să vină. La noi, totul se termină cu mititei și șpriț. Simulacrul vieții politice ne duce - ca și Dallas - de la agonie la extaz. Liderii noștri din toate partidele, fără să fi trecut la o politică reală (adică orientată spre societate și problemele ei imediate și de perspectivă) preferă să se confrunte prin culise. Ne aflăm în zodia politicianismului și a aranjamentelor de azi pe mîine. Cîrpeala, mica manipulare a slăbiciunilor omenești, interesul mărunt, demagogia de anvergură sînt regula. Personalizarea vieții politice este una din bolilele copilăriei democrației. E înduioșător cum rivalii ireductibili de ieri își dau mîna senini în Parlament sau se înghesuie împreună prin colțuri, la diferite recepții diplomatice. Conturile sînt făcute, *rien ne va plus messieurs*. Fiecare are cîte un motiv de mulțumire. Unul că dirijează o comisie a Parlamentului, altul că a ajuns secretar de stat, altul că a prins un post de ambasador, și așa mai departe. Alegerile viitoare par a fi departe. Vreo cîțiva ani, bunii noștri confrați între-ale politichiei subțiri au un

somn ușor. Inclusiv pe la diverse tribune și prezidii oficiale.

Presa preia aceste provinciale, caraghioase și triste episoade folosind un ton catastrofic, creind impresia unei mari încleștări ce ar fi în desfășurare. Dați la o parte pînza ecranului! Veți găsi doar ambiții și vanități, atacuri joase la persoană, multă incompetență, un limbaj dublu și triplu. Una pentru galerie, alta pentru gubernie! Dar timpul trece, problemele nerezolvate se adună și letargia clasei politice va costa scump. Se vede de pe acum că ne mișcăm mult mai încet decît celelalte țări scăpate din blocul sovietic. Cînd ceilalți concură pentru a primi o asistență cît mai solidă pentru modernizarea economiilor lor, a instituțiilor - condiție a supraviețuirii în secolul care vine - se pare că noi am ieșit din timp. Parcă intrasem din nou în istorie în decembrie 1989! Se pare că vrem să ne întoarcem de unde am venit. Acolo, unde timpul e încremenit și unde nimic nu se întîmplă. Dacă vom ajunge o anexă în lumea care se naște în acești ani, dacă vom deveni o țară semicolonială, la dispoziția altora, cauza se află în încetineala cu care forțele noastre politice se mișcă. Problemele principale ale țării rămîn periferice. Pentru unii lideri se pare că este mai important să-și plătească polițe pentru fostele guvernări postdecembriste, pentru alții răfuiala e mai veche. Mai sînt unii care idealizează ultima jumătate de secol.

Chestiunea este cînd ne hotărîm să privim realitatea așa cum este ea și nu așa cum ne-o imaginăm. Cînd ne vom hotărî să renunțăm a considera că principala chestiune la ordinea de zi este distrugerea adversarului politic. Cînd vom observa dramele (de data asta reale) electoratului. Cînd ne vom

hotărî să vedem că lumea românească așteaptă de la clasa politică soluții la sfidările realității. Semihibernarea de fond, sub aparența unei agitații pseudopolitice este trăsătura scenei politice din prima jumătate a anului 1993. Dar și a lunilor din urmă. Scurgerea fără foloase a timpului (în principal stabilizarea sistemului politic ar trebui să facă progrese) este fenomenul cel mai negativ prin care trecem. Cu fiecare zi pierdută, cu fiecare întîrziere a unei legi (de exemplu: a impozitelor și taxelor locale sau a falimentului etc.), cu fiecare săptămînă în care guvernul subvenționează întreprinderi care nu produc decît pagube, cu fiecare zi cît nu se termină construcțiile de locuințe, ne întoarcem spre trecut. Și stagnarea, pasul pe loc, este pregătirea reculului, a pierderii contactului cu lumea modernă. **Cine are interes să ne prăbușim? Cine lucrează împotriva interesului nostru național? Cine nu-și dă seama că ne scufundăm** în vreme ce alții se pregătesc foarte tare să se integreze în secolul al XXI-lea? Clasa politică, chiar așa la începuturi cum este ea, poartă răspunderea dacă nu înțelege miza acestui joc. Cum poartă răspunderea și dacă nu găsește răspunsuri la aceste întrebări.

"Cronica romana" Nr. 61 / 05 aprilie 1993

ÎN LOC DE ÎNCHEIERE

Aveam de mai multă vreme intenția să public **"Șocuri și crize"**, iar cînd mi s-a propus să inaugurez colecția "Sfera" a cărei idee îmi place foarte mult, am acceptat fără ezitări (deși sînt un ezitant). Am o lungă experiență cu editorii așa că aveam toate motivele să fiu sceptic. Totuși cartea a apărut; redactorii, corectorii, tipografii au lucrat repede și profesional.

Citind manuscrisul m-au năvălit toate nostalgiile. Am trecut inocent prin iluziile unui intelectual luat prea repede de istorie. Intîi am trecut prin iluzia "clandestinității". In ultimii ani ai dictaturii mă jucam "de-a desidența" și "de-a secretul", cultivînd contacte mai mult sau mai puțin interzise (scriitori la index, diplomați, călători și ziariști străini). Trăiam sub mitul disidenței ruse și esteuropeane. Sfinții mei erau Saharov, Havel, Walesa. Trăiam cu urechea în difuzorul vechiului meu radio fixat pe "Europa liberă". Căutam o cale de a ieși la lumină, cu prietenii mei, cu care eram în dilemă: cum să facem să ne opunem? Pe vremea aceea scriam o carte despre bolșevism. În 1989 chiar ne-a reușit cîte ceva. Cu prietenii mei de atunci, Călin Anastasiu, Dan Oprescu, dar și alții, de care

viața m-a despărțit, am prins curaj. A fost o ușurare, se acumulase o tensiune, un sentiment distrugător de zădărnicie. Dar marele catharzis a venit în decembrie '89. Am fost din primele minute prezent în fața scutierilor. M-am descărcat de frică (mulți au uitat-o astăzi, ferice lor, dar e util din cînd în cînd să ne-o amintim pentru a măsura drumul parcurs. Mai ales că destui trăiesc și azi în frică). Credeam atunci că după două, trei zile în care Ceaușescu se va clătina, sau va pierde în favoarea unei junte vor urma represaliile. Căderea lui în 24 de ore m-a surprins.

Am trăit mai apoi iluzia "inteligentsiei". Proiectul de a ne strînge într-un grup de foști rezistenți, scriitori interziși, dizidenți corespundea experienței noastre. Știam că puterea izolează intelectualii pentru a le tăia legăturile cu societatea. Ne-am grupat atunci, decembrie '89 - ianuarie '90, dar nu am reușit să ieșim din izolare. Multă lume și-a pus speranța în noi (GDS). Ar fi fost mai bine să creăm acest cerc cu mult înainte de căderea dictaturii. S-a văzut repede că trăiam un contratimp istoric. Recuperam, fugind înainte, ce nu mai putea fi recuperat. Iluzia "inteligentsiei" a ars repede. Trăisem toată tinerețea în izolare, ieșind rar din ea pentru vagi tentative de socializare. Toate ratate. Așa am ajuns într-o zi să urc la tribună (în amiaza zilei căderii dictaturii vorbisem mulțimii în Piața Palatului, dar credeam atunci că va fi ultima experiență de acest tip). În Piața Universității am participat zi și noapte, am vorbit de zeci de ori. Am ars acolo astfel și iluzia "mulțimii spontane care protestează".

M-am izolat din nou, ajutat și de împrejurarea că am călătorit cîteva luni prin Europa și America. Mi-a prins bine. Cum mai aveam cîteva experiențe de

consumat, am prăpădit o alta: cea "sindicală". Am crezut o vreme că scenariul polonez (uniunea intelectuali-muncitori) va găsi aplicare şi la noi. Am sprijinit crearea mai multor sindicate. Sindicaliştii erau preferaţii mei. Încercam să-i aduc aproape de GDS. Nu am reuşit. Cum nu am reuşit nici să apropii intelectualii de sindicalişti. Eram iar în contratimp. Dictatura căzuse, dar noi încercam să reeditäm o experienţă consumată. Urma să vină alta, deja petrecută şi epuizată în alte ţări din Est: "civismul". Am participat la crearea Alianţei Civice. Entuziasm, consum de timp ca şi în celelalte "iluzii" şi "mituri" ale mele. Succesul a fost peste aştepări. Apoi ne-am stins. Parcă prea repede. Înainte de a se stinge, mişcările civice din celelalte ţări din Est răsturnaseră regimurile comuniste şi preluaseră puterea politică. La Bucureşti, regimul comunist căzuse de un an, cît despre putere... Ideea unui partid a apărut tocmai datorită evidenţei eşecului "mulţimii în stradă" şi a logicii "asaltului Bastiliei". Aşa am făcut trecerea spre iluzia "politicii". Undeva pe aici drumul cărţii şi itinerariul iluziilor mele de integrare se încheie.

Cartea poartă toate cicatricile experienţelor mele din aceşti ani.

Autorul

14 aprilie 1993

SUMMARY

Shocks and crises is a collection of essays, stand-points, analyses centered around the events that occurred after the fall of the dictatorial regime. In his quality of an eye-witness and as a participant in most of the political, intellectual, and social events in his country, the author, an outstanding novelist, journalist and politician, vividly captures the birth of Romanian post-communist society.

The author first got involved in political life under Ceausescu's regime via underground activities (getting in touch with dissidents, sending letters and reports to Western addressees) which brought about his close surveillance by the political police.

He counted among the authors and signatories of **the letter of the 21** written in the autumn of 1989, a protest against the ill-treatment undergone by his fellow-writers and opponents to the regime. He was an active participant in revolutionary upheaval of December 21-22, including the raising of the barricade and the occupying of Ceausescu's residence. He was among the firsts to address the people gathered in front of the communist party headquarters in December 22.

He was one of the initiators of the influential **Groupe for Social Dialogue** and the first chief editor of its weekly magazine "22".

He ranked among the leaders of the **Piața Universității** phenomenon, a civic movement that lasted from April to June 1990, when tens of thousands of people occupied the main square in Bucharest and which was to end with the coal-miners' punitive expedition in June 13-15, 1990.

In the 1990, he was one of the organizers and leaders of the widest civic movement in Romania, **The Civic Alliance**, split in 1991 to form the Civic Alliance Party when the author became its vice-president. In April 1993 he resigns in sign of protest. At present he is a member of the Parliament, leader of the parliamentary group of the Civic Alliance Party and vice-president of the External Relations Commission of the Chamber of Deputies.

The author witnessed and was directly involved in the events that preceded and followed the fall of Ceausescu's regime. That is why, his testimony is an interesting piece of information.

Stelian TĂNASE, has the rare gift of the keen observer paralleled by the scientists seeking to identify the mechanisms of the fight over power, able to seize the changes in the social landscape and to live the tormenting dilemmas of the intellectual caught in between social shifts.

The book is focused on issues such as: the intellect and politics, the image of the revolution, nationalism and extremism, shifting mentalities, protest and submission, leaders, elites and masses.

Readers interested in the dramatic changes that have occurred in the former Soviet block will find in

these pages some of the most accurate analyses of post-communist Europe.

Passionate, clear-headed and vivid, Stelian TĂNASE is now presenting a book intended to show all those that are not indifferent to the changing world what the turn of the century has in store for us.

STELIAN TĂNASE (born 1952, Bucharest) - He graduated in 1977 Faculty of philosophy from University of Bucharest. Novels: 1982 "The Luxury of Melancholy", 1990 "The Bodies of light". He is now member of Parliament, deputy chairman of Foreign Affairs Committee of the Chamber of Deputies. He is the editor-in chief of **"The sphere of politics"**, a political analyses monthly.

CUPRINS

SOLSTIȚIU ÎNSÎNGERAT LA BUCUREȘTI 5
NU PERESTROIKA! 18
CEASURI LINIȘTITE 21
STARE DE ASEDIU 24
PRECUM ÎN CER, AȘA ȘI PE PĂMÎNT 27
JOC PERICULOS 31
EUROPA. JUDECATA DE APOI 35
IMAGINEA REVOLUȚIEI 39
DE CE 43
FRICA 47
SCAUNUL 51
DUPĂ CĂDERE 55
44° 24' 49" LATITUDINE NORDICĂ 58
ASALTUL UMBRELOR 61
TIMPI MORȚI 64
EȘECURILE NOASTRE 68
BRAȘOV. CONSILIUL EUROPEI 73
ȘANSA A TREIA 77

POARTA BRANDENBURG 80
PROVOCAREA 83
DE CATIFEA 86
REFORMĂ ŞI CONTRAREFORMĂ 89
UN GORBACIOV DE PROVINCIE 93
PE VIAŢĂ ŞI PE MOARTE 97
HEI RUP, BUM ! 101
O LACRIMĂ PENTRU BASARABIA 104
NORD - NORD-EST 107
DESCHIDEŢI, POLIŢIA ! 111
OCCIDENTUL ÎN CULISE 115
NOAPTEA 119
CINE ARE NEVOIE DE INTELECTUALI? 122
UN UCIGAŞ DEMENT 127
SUB CAMUFLAJ 130
ALARMĂ ! 134
FUNIA 138
CUI I-A SUNAT CEASUL ? 142
ULTIMA ÎNCERCARE 146
UN HAOS DE ROS 150
ÎNVĂŢĂMINTE 153
ADIO, BASME ! 159
FĂRĂ PUNCTE CARDINALE 163
DEVASTAREA EUROPEI 167

CITINDU-L PE HAVEL 171
NOUL CONSERVATORISM 176
SĂ NE GRĂBIM SFÎRŞITUL 181
REFLEXUL INTOLERANŢEI 185
ILUZIA MIŞCĂRII 188
LIDERI ŞI PARTIDE 191
CÎRTIŢA 195
CINE NU VEDE 198
ÎN LOC DE ÎNCHEIERE 201
SUMMARY 204

Tiparul executat la
tipografia TIMS
Calea Plevnei 136
TIMS

1700

I.S.B.N. 973-96111-0-9 Preț: ~~692~~ lei